

יהושע שופטים

נקרא ונפעל לכתה ד

בינה גלר טליתמן, חנה שליטא

ייעוץ מדעי:
פרופסור יאיר הופמן

משרד החינוך התרבות והספורט

אישור מס' 2428 מיום 20.2.11

כנרת בית הוצאה לאור

פירוש ועריכה ללומדים צעירים:	בינה גלר טליתמן, חנה שליטא
ייעוץ מדעי:	פרופסור יאיר הופמן
איורים:	ניר עדי
ייעוץ אמנותי:	דפנה להב
ייעוץ לפיתוח חשיבה:	ערן ברק-מדינה
עריכה מגדירת:	ד"ר צפרירה שחם
מפות:	אורנה צפריר-ראובן
עיצוב וגרפיקה:	לילי פרזי
הפקה:	תמי פרמונט

איורים: **ניר עדי**, עודד פופר (עמ' 1, 32, 48, 54, 75, 85, 108, 141), איה דן (עמ' 6),
 אולג טרביז' (עמ' 8), איילת שליטין-אופירם (עמ' 7)
 תצלומים: ASAP, בריג'מן-ארט, לשכת העיתונות הממשלתית והצלמים הוגו מנדלסון,
 יעקב סער (עמ' 40), רשות העתיקות, זאב רדובן, Bible places

תודה:
 לגב' חנה ליליין קיפניס על ציוריו של אביה אפרים משה ליליין בעמודים 5, 11
 © אקו"ם

הספר והמדריך למורה אושרו כספר לימוד ע"י הממונה על אישור ספרי לימוד במרד החינוך.
 לספר נלווה מדריך למורה. אישור מס' 2428 מיום 20.2.2011

משרד החינוך התרבות והספורט
 אישור מס' 2428 מיום 20.2.11

מסת"ב 8-982-517-965-978 ISBN

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם,
 לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או
 אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר –
 כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה. שימוש מסחרי
 מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט
 אלא ברשות מפורשת בכתב מהמו"ל.

© כל הזכויות שמורות
 להוצאת כנרת
 נדפס בישראל, 2011

תלמידים יקרים,

בספר שלפניכם תמצאו משימות מגוונות שהכנו בעבורכם. מקצתן מתאימות לשיחה בפתה, מקצתן מתאימות לכתיבה בפתה ומקצתן – לעבודת בית.

קריאה בתנ"ך מלווה לעתים קרובות בקריאת פרושים שונים. לכן מדי פעם בפעם, תפגשו בספר הלמוד שלפניכם, את הסבריהם של פרשנים שונים. ביניהם ר' שלמה יצחקי (רש"י) ור' דוד קמחי (רד"ק).

תפגשו תצלומים ואיורים של ממצאים שהתגלו בחפירות ארכאולוגיות ובעזרתם תבינו איך חיו, באילו כלים השתמשו וכיצד נלחמו בימים קדומים.

תמצאו גם יצירות של פסלים וציירים שונים שקראו בתנ"ך וציירו לפי דמיונם והבנתם דמויות שונות ומצבים שונים.

בעזרת איוריו היפים של ניר המלויים את הספר תוכלו לגלות איך הוא מדמין או מסביר את הפתוב.

שימו לב וקראו הסברים הכתובים במסגרות היקרות. העיון בהם יעזר לכם להבין.

מצאנו לנכון להוסיף תכנים של פרקים שאינם בתכנית הלמודים, כדי ליצר רצף בין הארועים המספרים.

כל אלה יעזרו לכם להבין את הנלמד.

אנחנו מקווים שתגלו עניין בספרי יהושע, שופטים ורות ותהנו.

בהצלחה!

בינה וחנה

סֵפֶר הַתֵּנָךְ מְחַלֵּק לְשְׁלוֹשָׁה קְבָצִים (חֻלְקִים),
וּלְפִי הַמִּסְרָת נִהוּג לְמִנּוֹת בּוֹ 24 סְפָרִים.

סִימָתָם אֶת לְמוֹד סִפְרֵי הַתּוֹרָה שֶׁהוּא הַקֶּבֶץ
הָרִאשׁוֹן בַּתֵּנָךְ. עֲכָשׁוּ אֶתֶם מִתְחִילִים לְלַמֵּד אֶת
סֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁהוּא הַסֵּפֶר הָרִאשׁוֹן בְּקֶבֶץ הַשְּׁנִי
שֶׁל הַתֵּנָךְ הַנִּקְרָא "נְבִיאִים".

הַקֶּבֶץ הַשְּׁלִישִׁי בַּתֵּנָךְ נִקְרָא "כְּתוּבִים".
רֵאשֵׁי הַיְּתֻבוֹת שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַתֵּנָךְ מְרַכְּבִים מֵהָאוֹת
הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל כָּל חֵלֶק: **תּוֹרָה** **נְבִיאִים** **כְּתוּבִים** –
תֵּנָךְ.

ספור הארועים עד מות משה

כתבו במחברתכם מה זכור לכם על תולדות עם ישראל עד מות משה. העזרו בתמונות ובמשפטים הבאים:

"לך-לך מארצך וממולדתך ומפית אפיק אליהארץ אשר אראך".

(בראשית פרק יב, 1).

"ואעשה לגוי גדול..."

(בראשית פרק יב, פסוק 2)

"לירעך אתן את-הארץ הזאת".

(בראשית פרק יב, פסוק 7)

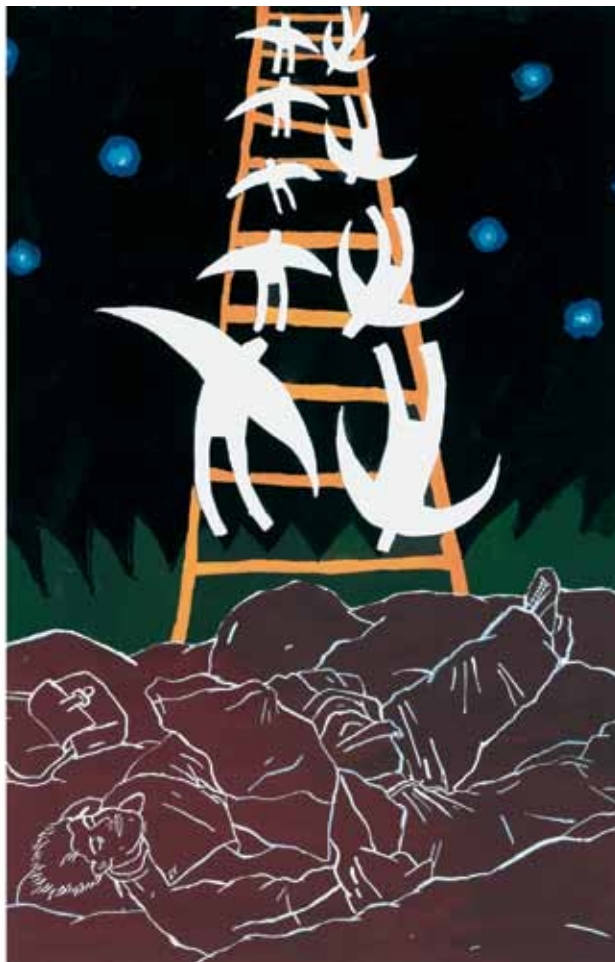
"ויקרא אברהם את-שם-בנו הנולד-לו אשר-ילדה-לו שפה יצחק.

וימל אברהם את-יצחק בנו בן-שבעת ימים..."

(בראשית פרק כא, פסוקים 3, 4)

"וַיֵּשֶׂא אֲבִרְהָם אֶת־עֵצָיו וַיַּרְא וַהֲגִה־אֵיל
אֲחֵר נֹאמָזוּ בִּסְפָד בְּקִרְצָיו. וַיִּלֶּךְ אֲבִרְהָם וַיִּשְׁחַח
אֶת־הָאֵיל וַיַּעֲלֶהוּ לְעֵלָה תַּחַת בָּנָו."
(בְּרֵאשִׁית פָּרָק כב, פְּסוּק 13)

"וַיַּחֲלֹם וַהֲגִה סֵלֶם מֵצֵב אֶרֶצָה וַרְאִישׁוֹ מֵצִיעַ הַשָּׁמַיְמָה, וַהֲנִיחַ מִלְּאִפֵּי אֱלֹהִים
עֲלִים וַיִּרְדִּים בּוֹ. וַהֲגִה יְהֵא נָצַב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהֵא אֱלֹהֵי אֲבִרְהָם אֲפִיד
וְאֱלֹהֵי יִצְחָק הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֶתֶּנָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לָךְ אֶתְעַנֶּה וּלְזָרְעֶךָ. וַהֲגִה זֶרְעֶךָ
כַּעֲפַר הָאֶרֶץ".

(בְּרֵאשִׁית פָּרָק כח פְּסוּקִים, 12–14)

מכיוון שלתלמידים
מסוימים יש תנ"ך מלא
שהפסוקים מצוינים בו
בספרות ויש תלמידים
שאצלם מצוינים הפסוקים
באותיות, זו הזדמנות
לבדוק אם התלמידים
מכירים את הערך המספרי
של האותיות (נלמד
בכיתה ג) ולתרגל עמם
קריאה מדויקת עם שימת
לב לטעמים הבאים:

סוף פסוקי
ואתנחתא: המסמנת
הפסקה.

"וַיֹּסֶף חֹוֹא הַשְּׁלִיט עַל־הָאָרֶץ".

(בְּרֵאשִׁית מֵב, פְּסוּק 6)

"...וַיֵּשְׂאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם וְאֶת־טַפָּם וְאֶת־נְשֵׁיהֶם בַּעֲגֻלֹת...
וַיִּקְחוּ אֶת־מִקְנֵיהֶם וְאֶת־רִכּוּשֵׁם אֲשֶׁר רָכָשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּבֵאוּ מִצְרָיִמָּה יַעֲקֹב
וְכָל־זֶרְעוֹ אִתּוֹ".

(בְּרֵאשִׁית מו, פְּסוּקִים 5-6)

וְאָמַרְתָּ לְבָנֶיךָ עֲבָדִים
הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם
וַיֹּצִיאֵנוּ יְהוָה
מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה

ה' בַּחַר בַּיהוֹשֻׁעַ לְמִנְהִיג הָעָם לְאַחַר מוֹת מֹשֶׁה

קראו את המקורות האלה מתוך ספר שמות:

"וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹחַן יָעַר לֹא יִמִּישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל".
"**וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בַּחֲרֵ־לָנוּ אֲנָשִׁים וְצֵא הַלֶּחֶם בְּעַמְלֶ֫ךְ... וַיַּחֲלֵשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת־עַמְלֶ֫ךְ**

בְּסֵפֶר בְּמִדְבָּר כְּתוּב:

וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹחַן וְכָל־פְּנֵי הָעָם מִן־הַתַּיִם אֶת־הָאָרֶץ קָרְעוּ בְּגָדֵיהֶם. וַיֹּאמְרוּ אֶל־כָּל־עַדְת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: הָאָרֶץ, אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד... אֶל־תִּירָאֻהָ אֶת־
עַם הָאָרֶץ... וַיֹּאמְרוּ כָל־תַּעֲרֶפָה לְרָצוֹם אֹתָם בְּאַבְנֵים".

בְּסֵפֶר דְּבָרִים כְּתוּב:

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ, וַיֹּאמֶר אֵלָיו לַעֲשֵׂי כָל־יִשְׂרָאֵל חֶזֶק וְאַמֵּץ כִּי אַתָּה תָּבֹא אֶת־הָעָם הַזֶּה,
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְהוָה לְאַבְתָּם לְתֵת לָהֶם; וְאַתָּה תִּנְחַלְנָה אוֹתָם".
(דְּבָרִים פָּרָק לא, פְּסוּק 7)
וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹחַן, מְלֵא פִּיחַ חֲכָמָה – – כִּי־סִמָּךְ מֹשֶׁה אֶת־יָדָיו, עָלָיו; וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל".
(דְּבָרִים פָּרָק לד, פְּסוּק 9)

1. א. מה מספר בספר שמות על פעולות יהושע?

ב. מה מספר בספר במדבר על פעולותיו?

ג. לפי הכתוב בספר דברים, כיצד התייחס אליו העם?

2. מה אפשר ללמד על יהושע מהפעולות שציננתם?

3. לאור מה שקראתם על יהושע, הביעו את דעתכם: האם הוא מתאים להיות המנהיג הבא של עם ישראל? נמקו.

1. התלמידים יסיקו
שיהושע היה תלמידו
ועוזרו של משה בהנהגה.
הוא היה המפקד
במלחמת עמלק, ניצח
אותם והשתתף במשלחת
המרגלים ששלח משה
לארץ. יהושע עמד על
דעתו שהארץ טובה
ואפשר יהיה לכבושה
בניגוד למסקנות רוב
המרגלים, שיצרו
דמורליזציה בקרב העם.
העם נשמע להוראות
יהושע – מכאן שיש לו
כושר מנהיגות והשפעה
על העם.

שאלות 1-3.
הסקת מסקנות על
אישיותו של יהושע מתוך
פעילותיו.

4 א. משה הכיר את עם ישראל וידע שעלולות להיות בעיות שיעוררו עשרת המרגלים וכפי שיעוררו בני ראובן כשמתחו ביקורת על התנהגות משה. לכן חשב שהעברת התפקיד בפומבי תפחית אפשרות של התנגדות ליהושע. מטרת השאלה: העלאת השערות.

4. א. שֶׁעָרָו מָה הָיוּ עֲשׂוּיֹת לַהֲיֹת הַסְּבֹת לְכָךְ שֶׁמֹּשֶׁה הֶעֱבִיר אֶת תִּפְקִידוֹ לַיהוֹשֻׁעַ בְּנוֹכְחוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל?

ב. תָּנוּ שֵׁם מִתָּאִים לְכָל מְשִׁימָה שֶׁאֱמֹר יְהוֹשֻׁעַ לְבַצֵּעַ, כְּאֲשֶׁר יִקְבֹּל אֶת תִּפְקִיד הַמִּנְהִיג.

נִיר הַמַּאִיר דְּמִין וְאִיר שִׁיחָה בֵּין אֲנָשִׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר נֹדַע לָהֶם שִׁיְהוֹשֻׁעַ נִבְחַר לַהֲיֹת מִמְּשִׁיכּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. עֲיִנו בְּאִיּוֹר.

יש להדגיש בפני התלמידים שהסיטואציות והמלל באיורי הקומיקס הם פרי דמיונו של המאייר ואינם כתובים בפרק.

לעתים הקומיקס מסביר, לעתים הוא מוסיף משהו שאינו מסופר במפורש בסיפור, אבל אפשר לשער שכך קרה.

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חוֹצִים
אֶת הַיַּרְדֵּן לְכַנֵּעַן
בְּהִנָּהֲגָתוֹ
שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ

יהושע מנהיג את עם ישראל לאחר מות משה

קראו בעין פסוקים 1-9

1. בפסוק 1 מכנה המספר את משה בכינוי: "עבד ה'" ואת יהושע בכינוי: "משרת משה".

א. במה שונה משמעות המלה "עבד" בתנ"ך בכלל ובפסוק 1 בפסוק, מהמשמעות שיש לה בימינו?

ב. המספר טורח להזכיר שיהושע הוא "משרת משה". האם אפשר לראות גם בכינוי זה תאר של כבוד?

2. עינו בפסוקים 2, 3, 6 וענו:

א. מהן המשימות שהטיל אלהים על יהושע? כתבו בסעיפים.

ב. במה שונה התפקיד שהטיל ה' על יהושע מהתפקיד שהוטל על משה?

בפסוק 6, אלהים אומר ליהושע: "אתה תנחיל את העם הזה את הארץ אשר נשבעתי לאבותם". כלומר אתה תתן, תעביר לרשותו של כל שבט נחלה (שטח אדמה בירושה). בעברית של ימינו משתמשים במלה "להנחיל" לא רק כדי לציין מתן או העברה של אדמה בלבד, אלא, בעקר, כדי לציין העברה או הורשה של משהו רוחני, למשל, ערכים, ידע, אהבה למוזיקה: אב מנחיל לילדיו ערכים של מסירות למשפחה, מורה מנחיל לתלמידיו ידע.

3. כתבו שני משפטים והשתמשו במלים מהשרש נח"ל.

4. א. בפסוקים 3, 5, 6 מציין המספר את הבטחות ה' ליהושע. מינו לשתי קבוצות ותנו שם לכל קבוצה.

1 עבד יהוה - פועל בשליחות ה' ונאמן לו.

2 משרת משה - תלמידו ועוזרו.

3 כלי מקום אשר תדרך כהן וקלס בו - כל שטח שתכבשו.

4 מנחם השמש - מקום שקיעת השמש.

5 לא יתיצב - לא יעז להתנגד לה. לא ארפק - לא אעזבך.

6 אתה תנחיל - תתן בעלות.

7 אליהם מנחם ימין ושמאל - לא תסטה, לא תפנה הצדה, תשמור לקיים בדיקנות. למען תשפיל - כדי שתנהג בשכל ובחכמה.

8 לא ימוש - לא יזוז.

9 אליהם יעז ואל תסת - אל תשבר ואל

שאלות 1א ו-2ב מפתחות מציאת הנגדה.

2. ב. תפקידו של משה היה להוציא את בני ישראל ממצרים לחיי חירות. להובילם לנען, לחנכם למשמעת, לעשותם לעם, ולתת להם את חוקי התורה שלפיהם יחיו. יהושע יצטרך לכבוש את נען ולחלק לכל שבט נחלה.

5. האם העם יקבל את מנהיגותו אחרי שהיה רגיל למשה זה שנים רבות? האם אלוהים יתמוך בו כשם שתמוך במשה? האם העם יציית לפקודותיו? האם העם מוכן למלחמה שאולי תהיה ממושכת וקשה מול ערים גדולות ובצורות? האם יסכימו השבטים לאופן חלוקת הנחלות? 3. דוגמאות אפשריות:

חשוב להנחיל את השפה העברית לעולים חדשים כדי להקל על קליטתם; ההורים הנחילו לילדיהם את אהבתם לארץ ישראל.

ב. הֶעֱתִיקוּ שְׁלוֹשָׁה מְשַׁפְּטִים מִתּוֹךְ מְשַׁפְּטֵי הָעִידוּד שֶׁה' אָמַר לַיהוֹשֻׁעַ.

מִתַּחוּ קוּ מִתַּחַת לַמְּשַׁפֵּט הַחֲשׁוֹב בְּיֹתֵר בְּעֵינֵיכֶם.
נִמְקוּ בְּחִירְתְּכֶם.

מַפֵּת גְּבוּלוֹת הַהִבְטָחָה לְפִי פָּרֶק א

4. יש להניח שהתלמידים יבחינו בין הבטחות פרטיות ליהושע לבין ההבטחה לעם: כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם לכם נתתיו.

חשוב שהתלמידים יבינו שגם משה וגם יהושע שאבו את כוחם מתמיכת האל ומעזרתו. מטרת השאלה: זיהוי העניין המרכזי.

התלמידים ישימו לב לנושא המפה, יאתרו את נהר הירדן שהוא הגבול המפריד בין כנען במערב לארם, עמון, מואב ואדום במזרח.

התלמידים ילמדו מעיון במפה, כי כנען היא רק חלק מגבולות ההבטחה המתוארים בפסוק. רצוי לבדוק אם התלמידים מכירים את המושג "גבול", כקו דמיוני, או כמכשול טבעי המפריד בין מדינות, או כשטח שסימנו את גבולותיו שבתוך הארץ.

התלמידים ישימו לב שבמקרא נקרא הים התיכון בשם "הים הגדול". אפשר לבקש את התלמידים לשער מדוע? יש להניח שהתלמידים ישיבו שבהשוואה ל"ים כנרת" ו"ים המלח" הים התיכון הוא ים גדול. כמו כן יש לציין שיש להניח שבתקופות קדומות לא הכירו את האוקיינוסים. המטרה: פיתוח מיומנות הפקת מידע ממפה.

5. החזרה על הברכה מדגישה שעלולים להיות ליהושע קשיים במשימות המוטלות עליו.

6. א. בתורה נמצאים חוקים שיעזרו ליהושע לדעת כיצד לנהוג במלחמה, כיצד לנהל את חלוקת הארץ לנחלות, * כיצד לנהוג בצדק. * מנהיג הנוהג לפי חוקי התורה, מהווה דוגמה אישית לעם לנהוג לפי התורה.

ב. הביטוי "לא ימוש ספר התורה הזה מפיד" כוונתו כל פקודה שתיתן וכל מעשה שתעשה, יהיו לפי חוקי התורה.

7. התלמידים יעלו השערות שונות, דוגמאות: אם בני ישראל יתנסו בלחימה, הם יטיבו להגן על ארצם; כך ייווכחו בעזרת ה' ובכוחו; כאשר מתאמצים לקבל נחלה, שומרים עליה יותר וכיוצא בזה.

אפשר לתת כדוגמה: 8. "והגית בו יומם ולילה" משמעו: אתה צריך להתמסר ללמוד את התורה ולהפוך אותה לדבר מרכזי וחשוב בחייד.

5. ה' בִּרַךְ אֶת יְהוֹשֻׁעַ שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּבֹּרָכָה "חֲזַק וְאַמֵּץ".

מָה מְלַמֶּדֶת הַחֲזָרָה עַל הַבֹּרָכָה?

6. א. רָאִינוּ שְׁיִהְיוּשֻׁעַ הַצֵּטָוָה לְהַכִּיר הֵיטֵב אֶת חֻקֵּי הַתּוֹרָה. מִדּוּעַ זֶה חָשׁוּב? נִמְקוּ.

ב. בַּפָּסוּק 8 כְּתוּב "לֹא יִמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיד" – מָה בָּא הַבִּטּוּי הַזֶּה לְהַבִּיעַ?

ג. מִדּוּעַ בִּימֵינוּ, מְנַהִיגֵי הַמְּדִינָה אֵינָם חִיבִים לְדַעַת אֶת חֻקֵּי הַתּוֹרָה?

7. מִדּוּעַ חָשׁוּב הִיא לַה' שְׁבִנֵּי יִשְׂרָאֵל לֹא יִקְבְּלוּ אֶת הָאָרֶץ מִבְּלִי לְהִלָּחֵם?

8. הֲכִינוּ כְּרָזָה לַבִּטּוּי: "וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה" (א, 8)

תְּכַנְנֵנוּ אֶת גְּדֹל הַמְּלִים וְצָבַע הַמְּלִים. חֲשְׁבוּ עַל דֶּרֶךְ מַעֲנִינָת לְהַבְלִיט אֶת הַמְּלָה הַחֲשׁוּבָה בְּיוֹתֵר בַּמִּשְׁפָּט. תְּלוּ בַּכֶּתֶה אֶת עֲבוֹדוֹתֵיכֶם.

יהושע -
צִיר אֶפְרַיִם מֹשֶׁה לִילָן

פְּעֻלוֹתָיו הָרָאוּשׁוֹנוֹת שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ

קְרָאוּ פְּסוּקִים 10–18

1. א. מהו התפקיד שהטיל יהושע על השוטרים?

ב. מהו תפקידם של שוטרים בימינו? מה הקשר בין שוטר אז לשוטר היום?

ג. הַמַּאֲזִיר דָּמִין שִׁיחָה בְּאַחַת הַמְּשַׁפְּחוֹת בְּמַחֲנֶה שְׂטִים לְאַחַר שֶׁשָּׁמְעוּ אֶת הוֹדְעַת הַשּׁוֹטְרִים.

נָהַר הַיַּרְדֵּן זֶרֶם לְאַרְכָּה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִצָּפוֹן לְדָרוֹם. נָהַר הַיַּרְדֵּן מְחַלֵּק אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְשְׁנֵי חִלְקִים. עֶבֶר הַיַּרְדֵּן הַמַּעֲרָבִי וְעֶבֶר הַיַּרְדֵּן הַמַּזְרָחִי. הַיַּרְדֵּן הוּא גְּבוּלָה הַמַּזְרָחִי שֶׁל אֶרֶץ כְּנָעַן. הַיַּרְדֵּן מְקַבֵּל אֶת מִימֵיו מִנְּחָלִים הַנִּשְׁפָּכִים לְתוֹכוֹ. בְּעוֹנַת הָאָבִיב לְאַחַר הַפִּשְׁתָּה הַשְּׁלֵגִים עַל הַר הַחֲרָמוֹן, כַּמּוֹת הַמַּיִם הַזּוֹרֶמֶת בְּנָהַר הַיַּרְדֵּן רַבָּה בְּמִיָּחָד. בְּתִקְוָה זוֹ קָשָׁה לְחַצוֹת אֶת הַנָּהָר אֶפְלוּ בְּמִקְוֹמוֹת הָרְדוּדִים. בְּיָמִים קְדוּמִים לֹא הָיוּ גִשְׁרִים עַל הַיַּרְדֵּן וּבְנֵי אָדָם וּבַעֲלֵי חַיִּים עָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן בְּמִקְוֹמוֹת שֶׁבָּהֶם הָיוּ הַמַּיִם רְדוּדִים. לְמִקְוֹמוֹת אֵלֶּה קָרָאוּ בְּשֵׁם "מַעְבְּרוֹת". בְּיָמֵינוּ נִבְנוּ גִשְׁרִים עַל הַיַּרְדֵּן הַמְּשַׁמְשִׁים לְמַעְבַּר בֵּין מְדִינַת יִשְׂרָאֵל לְמַמְלַכַת יַרְדֵּן.

10 שְׁטָרֵי הָעָם - כָּאֵן הַכּוֹנֶה לְכַרוֹזִים, הַמוֹטְרִים הוֹדְעוֹת מִטַּעַם הַמִּנְהִיג לְקַהֵל.

11 לְרֶשֶׁת - לְהַתִּישֵׁב לְאַחַר כְּבוֹשׁ הָאֶרֶץ.

13 זָכוּר - זָכָר.

מִנְיַת לָפֶם וְנָתַן לָפֶם אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת - ה' כָּבַד נָתַן לָכֶם מְנוּחָה, כִּי קִבַּלְתֶּם אֶת נַחֲלַתְכֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן הַמַּזְרָחִי.

14 טַפְסָפ - יְלָדִים.

הַמִּשִּׁים - עֵם נָשָׁק.

לְפָנֵי אַחִישָׁם - בְּרֹאשׁ הַלּוֹחֲמִים.

1 ג. אז והיום מהות התפקיד הוא מתן שירות לציבור. מטרת השאלה: מציאת המשותף.

2. הם קיבלו ממשנה נחלות בעבר הירדן.
 3. התלמידים יבינו שלפגישה זו יש חשיבות רבה. היא מקרה מבחן למנהיגות יהושע. אם יסכימו לקיים את הבטחתם למשה, פירוש שהם רוחשים ליהושע אמון ושקיבלו אותו כמנהיגם. הסכמת העם למנהיגות היא תנאי להצלחתו.
 4. המשימה שעמדה לפני בני ישראל דרשה ציות ומשמעת, בלעדיהם לא יצליחו לנצח את עממי כנען.
 5. ב. יש להניח שהתלמידים יזכרו שלאחר מעשה העגל, משה נהג בחומרה וציווה על בני לוי להמית את האשמים. ביום ההוא הומתו כ-3,000 איש. (שמות לב, פסוקים 26-29).
 ג. מטילים על האשמים עונשים כגון: קנסות, עבודות שירות ומאסר.
 6. א. התלמידים יבינו את ההבדל בין "תפקיד" לבין "שליחות".
 ב. גם קבוצה שכבר התנחלה אינה משוחררת מאחריות כלפי חלק אחר של העם.
 למורים המעוניינים ניתנת כאן הזדמנות לטפל במושג אחריות קולקטיבית או אחריות הדדית ולהציע לתלמידים להביא דוגמאות מחייהם.

2. בַּמָּה שׁוֹנָה מִצָּבָם שֶׁל הַשְּׁבֻטִים: רְאוּבֵן, גָּד וַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה, מִמִּצָּבָם שֶׁל שְׂאֵר הַשְּׁבֻטִים?

3. יְהוֹשֻׁעַ פָּנָה לַשְּׁבֻטִים, רְאוּבֵן, גָּד וַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה, בְּעֶצְמוֹ. שֶׁעָרוּ מְדוּעַ לֹא שָׁלַח אֲלֵיהֶם שְׁלִיחִים כְּפִי שֶׁשָּׁלַח אֶל הָעָם? שֶׁעָרוּ וְהִסְבִּירוּ אֶת הַשְּׁעָרוֹתֵיכֶם.

4. בַּפְּסוּק 18 דָּרְשׁוּ שְׁנַיִם וַחֲצִי הַשְּׁבֻטִים מִיְּהוֹשֻׁעַ לְנֶהֱג כָךְ: "כֹּל אִישׁ אֲשֶׁר יִמְרָה אֶת פִּיךָ וְלֹא יִשְׁמַע אֶת דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר תִּצְוֶנּוּ, יוֹמֶת." לָמָּה מִצְפִּים הַשְּׁבֻטִים, רְאוּבֵן, גָּד, וַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה מִיְּהוֹשֻׁעַ?

5. א. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁעֲצַתָם זֹאת שֶׁל שְׁנֵי הַשְּׁבֻטִים וַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה טוֹבָה וַחֲשׂוּבָה. מְדוּעַ?

ב. הֵבִיאוּ דֹגְמָאוֹת הַמְלִמְדוֹת שֶׁמִּשָּׁה נֶהֱג בְּתִקְיָפוֹת בָּאֵלוּ שֶׁהִמְרוּ אֶת פִּיו.

ג. פִּיֶּצֶד נוֹהֲגִים בְּיָמֵינוּ בְּאַנְשִׁים הַמְסַרְבִּים לְמִלֵּא הוֹרָאוֹת וּפְקָדוֹת שֶׁל הַמְּמִשָּׁלָה, אוֹ לְמִלֵּא אַחֵר חֻקֵּי הַכִּנְסֶת בְּמִדִּינַת יִשְׂרָאֵל?

6. א. שְׁנֵי הַשְּׁבֻטִים וַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה אוֹמְרִים: "אֵל כָּל אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ גִלְדִּי." בְּאִיזוֹ מֶלֶךְ מְשֻׁרֵשׁ שֶׁל"ח מְשִׁתְּמָשִׁים לְצִיּוֹן מְשִׁימָה בַּעֲלַת מַטְרָה לְאֻמִּית חֲשׂוּבָה, לְמַעַן כָּל עַם יִשְׂרָאֵל? ב. מָה אֶפְשָׁר לְלַמֵּד מֵהַסְכָּמַת שְׁנֵי הַשְּׁבֻטִים וַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה לְכַבֵּד אֶת הַהֶסְכֵּם שֶׁעָשׂוּ עִם מִשָּׁה?

הַשְּׁבִטִים, רְאוּבֵן, גַּד וְחֻצִי שֶׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה, הִתְחַיְבוּ לְהִלָּחֵם בְּכַנְעַן, לְצַד
הַשְּׁבִטִים הָאֲחֵרִים, אֵף עַל פִּי שֶׁכָּבַר קִבְּלוּ אֶת נַחֲלָתָם. לְשִׁבְטֵי עֵבֶר
הִירְדֵן הַמְּזֻרְחִי יֵשׁ עֲנָן שֶׁהָאָרֶץ תִּכָּפֵּשׁ, שָׁכֵן בְּכַד הֵם מִבְּטִיחִים גַּם
אֶת נַחֲלָתָם.

לְפָנֵיכֶם דֹּגְמָה הַמְּלַמֶּדֶת שֶׁהַמְּחַיְבוּת בְּעַם יִשְׂרָאֵל, לְפִיָּה כָּל אָדָם
מִיִּשְׂרָאֵל עָרַב (אַחֲרָאִי) לְשָׁלוֹם חֵבְרוֹ, מִמְּשִׁיכָה עַד יְמִינוֹ.

בַּמִּלְחָמָה הַעֲצָמָאוֹת הִגִּיעוּ אֶרְצָה מִתְנַדְּבִים יְהוּדִים רַבִּים מִדְרוֹם
אַפְרִיקָה, בְּרִיטָנְיָה, קִנְדָּה, אֶרְצוֹת הַבְּרִית וְאֵף מְנַצְוֵלֵי הַשּׁוֹאָה, כְּדִי
לְהִלָּחֵם לְמַעַן עֲצָמָאוֹת יִשְׂרָאֵל. הֵם נִקְרְאוּ מַח"ל – מִתְנַדְּבֵי חוּץ
לָאָרֶץ. עֲזָרְתָם בַּמִּלְחָמָה הִיְתָה חִיּוּנִית בְּכָל חִילוֹת צַה"ל, שֶׁהִיָּה צָבָא
צָעִיר.

הֵם סָכְנוּ אֶת חַיֵּיהֶם לְמַעַן הַקְּמַת הַמְּדִינָה. 119 מֵהֶם נָפְלוּ בַּקְּרָבוֹת.

פרק ב

יהושע שלח מרגלים לעיר יריחו

קראו בעיון מפסוק 1 עד פסוק 11

בַּיָּמִים קְדוּמִים הָיְתָה יְרִיחוֹ עִיר מַמְלָכָה. בְּרֹאשָׁה עִמְד מֶלֶךְ שְׁשַׁלְט עַל הָעִיר וְעַל הַכְּפָרִים שֶׁשָּׁכְנוּ מִסְבִּיב לָעִיר. עִיר הַמַּמְלָכָה הָיְתָה מִקְפֶּת חוֹמָה. הַחוֹמָה הִגָּה עַל הָעִיר. בַּחוֹמָה הָיָה שַׁעַר שֶׁנִּסְגָּר לַעֲת עָרֵב וּבִשְׁעַת מִלְחָמָה. בִּכְנָעַן הָיוּ גַם עָרִים לֹא חוֹמָה שֶׁנִּקְרְאוּ עָרֵי פְּרִזּוֹת. כָּל עָרֵי כְנָעַן הָיוּ עָרֵי מַמְלָכָה. יְרִיחוֹ שׁוֹכֶנֶת בְּאֶזְרוֹ מְדַבְּרֵי שְׂאִין בּוֹ גִּשְׁמִים כְּמַעַט, אֲךָ בְּסִבִּיבְתָהּ נוֹבְעִים מֵהָאֲדָמָה מַעֲיִנוֹת מִים. לָכֵן מְכַנִּים אוֹתָהּ: "נוֹה מְדַבֵּר". בְּאֶזְרוֹ זֶה צוֹמְחִים עֲצֵי פְּרִי וְגִדּוּלִים שׁוֹנִים. הָאֶזְרוֹ הַפּוֹרָה שָׁבִין נָהָר הַיַּרְדֵּן לְבֵין יְרִיחוֹ וְנִקְרָא "כְּפַר הַיַּרְדֵּן".

יְרִיחוֹ נִבְחָרָה לְהִיּוֹת הָעִיר הָרִאשׁוֹנָה שְׁאוֹתָהּ יִכָּבְשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּפִי הַנִּרְאָה מִשׁוּם שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָכֻלוּ לְמַצֵּא בְּאֶזְרוֹ מֶזֶן וּמִשׁוּם שֶׁהָיְתָה הַיָּשׁוּב הָרִאשׁוֹן מִמִּזְרַח לַיַּרְדֵּן שֶׁשָּׁכַן לֹא הִרְחֵק מֵהַמָּקוֹם שֶׁבּוֹ תִּכְנֶן יְהוֹשֻׁעַ לַחְצוֹת עִם הָעָם אֶת הַיַּרְדֵּן.

- 1 שָׁשִׁים - מָקוֹם חֲנִיתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּזְרַח לַיַּרְדֵּן. חָרַשׁ - בְּסִתָּר, בְּסוּדִיּוֹת. רְאוּ אֶת־הָאָרֶץ - אֶסְפוּ מִיָּדַע כִּי־צַד אֶפְשָׁר לְכַבֵּשׁ אֶת אֶזְרוֹ יְרִיחוֹ. אִשָּׁה זֹנָה - אִשָּׁה הַנוֹהֶגֶת לִשְׁכַּב עִם גְּבָרִים בְּתִשְׁלוּם. וַיִּשְׁכְּבוּ־שָׁמָּה - הַמְּרַגְלִים הִתְכַּוְּנוּ לָלוֹן אֶצֶל רָחֵב. הַלִּילָה - כָּאֵן הַכּוֹנֶה לַפְּנוֹת עָרֵב. לַחֶפֶר - לְרַגֵּל. וַתִּצְפְּנוּ - וַתִּצְפְּנוּ, הַסְתִּירָה אוֹתָם. וַיְהִי הַשָּׁעַר לְסֹאֵר בַּחֲשֹׁךְ - סָגְרוּ אֶת שַׁעַר הַחוֹמָה שֶׁל הָעִיר בַּלַּיְלָה. וַתִּשְׁמָנוּ - הִחְבִּיֵּא אוֹתָם. פִּשְׁתִּי הַעֵץ - עֲנִפֵי צֶמַח הַפִּשְׁתָּה. וְהָאֲנָשִׁים - אֲנָשֵׁי מֶלֶךְ יְרִיחוֹ. מַעֲבָרוֹת - מְקוֹמוֹת שֶׁבָּהֶם הַמִּים יִדְוָדִים, וְאֶפְשָׁר לַחְצוֹת שָׁם אֶת הַנָּהָר. שָׂרִם - לִפְנֵי. נִמְנוּ - נִמְסוּ מִרֵּב פָּחַד. הוֹפִישׁ - יִבֵּשׁ. הַחֲרָמָתָם - הַשְׁמָדָתָם. וַיִּמָּסוּ לְכַבְּנוּ - פָּחַדְנוּ.

1. א. קראו בספר במדבר פרק יג, פסוקים 1-3. מהם ההבדלים בין האפן שמשלח מרגלים לבין האפן שיהושע שלח?

מטרת ההשוואה: מציאת הבדלים		
התבחינים	מרגלי משה	מרגלי יהושע
מהו מספר המרגלים		
מי ידע שהם נשלחו לרגל		
מהו המידע שנתבקשו לאסוף?		
מסקנותי מההשוואה		

יהושע נזהר, ושלח רק שני מרגלים כדי שנוכחותם לא תבלוט בשטח. הוא שומר על סודיות מפני העם, מפני שאינו רוצה לפגוע במורל העם, במקרה שהמרגלים יראו קשיים בכיבוש העיר. הסודיות היא גם מפני האויבים. מטרת המשימה למודל השוואה ובו הסקת מסקנות.

ב. יהושע היה אחד משנים עשר המרגלים ששלח משה. כיצד אפשר לדעת שהוא למד לקח מנסיונו כמרגל? נמקו את קביעתכם.

ג. אירו את רחב עם בועות מראשה ומלבה. שיערו וכתבו מה היו מחשבותיה מרגע שידעה שהאורחים הם מרגלים מבני ישראל ומה חשבה כשהגיעו לביתה שליחי המלך? כתבו בבועות מהלב מה הרגישה ברגעים אלה.

2. שיערו מה היו הסבות שהמרגלים החליטו להתארח אצל רחב. חשבו על יותר מסבה אחת.

3. א. באיזה נמוק דרשו שליחי המלך להסגיר לידיהם את המרגלים?
 ב. מדוע הם חשבו שהנמוק לדרישתם ישכנע את רחב למסור לידיהם את המרגלים?

4. מה עשתה רחב כדי להסתיר את המרגלים?

2. לרחב הגיעו אנשים שונים ממקומות שונים, והמרגלים חשבו שבביתה יוכלו לאסוף מידע.

5. יש להניח שהתלמידים ישימו לב לקור רוחה; היא לא נבהלת בתנאים של לחץ; היא מצטיינת בחשיבה מהירה ובתושייה; היא מבינה שמוטב לא להכחיש שהמרגלים היו אצלה, אבל מטעה את שליחי המלך ומזרזת אותם לרדוף אחריהם; היא מסוגלת להעמיד פנים ויש לה כושר שכנוע. ההערכה שלה, על חששם של תושבי כנען מפני בני ישראל, עזרה למרגלים. מודל העלאת השערות.

5. א. איך הצליחה רחב לשכנע את שליחי מלך יריחו שהמרגלים
אינם נמצאים בביתה?

ב. המספר בתנ"ך אינו מציין את תכונותיה של רחב. הוא
מספר על מעשיה ומשאיר לקורא להסיק ממעשים אלה על
תכונותיה. השלימו את הטבלה. כתבו לפחות שלוש תכונות.

המעשה של רחב	התכונה
א. הסתירה את המרגלים	אמיצה מעזה לקחת סכון.
ב.	
ג.	
ד.	

רחב מסתירה
את המרגלים,
האסכולה האנגלית,
המאה ה-20

6. שְׁעָרוֹ מָה הָיוּ הַסְּבוֹת לְכָךְ שֶׁרָחַב הַסֵּתֶפֶנָּה לְמַעַן שְׁנֵי זָרִים וְשָׁקְרָה לְשִׁלְיָחֵי הַמֶּלֶךְ? כָּתְבוּ יוֹתֵר מִהַשְׁעָרָה אַחַת.

7. א. מָה סִפְרָה רָחַב לַמֶּרְגָּלִים?

ב. "וַיֵּמָס לְבַבְנוּ" פִּירוּשׁוֹ: פָּחַדְנוּ. אִיךָ נוֹכַל לְדַעַת שְׁזָה בְּטוֹי צִיּוּרִי?

ג. מָה הַקֶּשֶׁר בֵּין הַמִּשְׁפָּט: "וְכִי נִמּוּגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵיכֶם" לְבֵין הַבְּטוֹי "מוֹג לֵב"?

ד. מָה הַהֶבְדֵּל בֵּין הַשְּׁמוּשׁ בַּמֶּלֶךְ "נִמּוּגוּ" בְּיָמֵינוּ לְבֵין פִּירוּשָׁה בַּפֶּרֶק זֶה?

8. אִיזוֹ מִסְקָנָה יָכְלוּ הַמֶּרְגָּלִים לְהַסִּיק מִדְּבַרִי רָחַב?

9. הַמֶּרְגָּלִים שָׁמְעוּ מִפִּי רָחַב עַל פָּחַדָם שֶׁל עַמִּי כְּנָעַן מִפְּנֵי שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְּנֵי ה'. הָאֵם חָשׁוֹב שֶׁיְהוֹשֻׁעַ יָדַע זֹאת? נִמְקוּ.

6. לפי הפרק האמינה רחב שבני ישראל ינצחו וישמידו את תושבי יריחו. לכן חיפשה דרך להציל את עצמה ואת בני משפחתה.

הכרת המושג "ביטוי ציורי" והכרת ההבדלים בין משמעות המילה במקרא ומשמעותה בימינו.

7. ב. אין אפשרות להשתמש בביטוי זה כפשוטו. ד. בעברית של ימינו, "נמוגו" משמעותו נעלמו.

8/9. זו הזדמנות לטפל במושגי "רוח הלחימה". הפחד מפני בני ישראל יפגע בשאיפתם של יושבי הארץ לנצח את בני ישראל. הידיעה הזו עשויה לעודד את יהושע ואת צבאו, מכיוון שעם שמפחד לא מסוגל להילחם.

רַחֵב עֲזָרָה לַמֶּרְגָּלִים לְהַמְלִיט, אֶן הַתִּנְתָּה תִּנְאִי

קְרָאוּ בְּעֵינַי פְּסוּקִים 12 – 24

1. מָה דְרָשָׁה רַחֵב מִן הַמֶּרְגָּלִים לִפְנֵי שְׁשִׁלְחָה אוֹתָם מִבֵּיתָה?

נִיר הַמַּאֲיֵר דְּמִין וְאֵיִר אֶת שְׁיַחַת הַמֶּרְגָּלִים עִם רַחֵב:

2. אֵיזָה תִּנְאִי הָעֶמִידוּ הַמֶּרְגָּלִים לִפְנֵי רַחֵב? רְאוּ פְּסוּקִים 17 – 20.

3. מָה אֶפְשָׁר לִלְמַד עַל רַחֵב מִהָעֶצָה שֶׁנִּתְּנָה לַמֶּרְגָּלִים? הִסְבִּירוּ.

12 חֶסֶד – מַעֲשֵׂה טוֹב.

בֵּית אֲבִי – מִשְׁפָּחָתִי.

אוֹת אֲמַת – סִמֵּן שִׁיעוֹר לָכֶם לְדַעַת שׁוֹה בֵּיתִי.

14 נִכְשָׁנוּ תַּחְתִּיכָם לָמוּת – אִם יִרְצוּ

לְהִרָג אֶתְכֶם, נִגּוֹן עֲלֵיכֶם אֶפְלוּ אִם נָמוּת בְּשָׁל כֶּךָ.

אִם לֹא תַעֲיִדוּ אֶת־דְּכָרֵנוּ –

בַּתִּנְאִי שֶׁהִבְטַחְתָּנוּ תִּשְׁמֹר בְּסוֹד.

15 פִּי בֵיתָה בְּקִיר הַחוֹמָה – בֵּיתָה הִיא

צְמוֹד לְקִיר הַחוֹמָה.

16 הִתְרָה לָכֶם – לָכוּ אֶל הָהָרִים

בְּכוּוֹן מַעֲרָב.

כֹּן – חֲלִילָה, שְׁמָא.

17 נִקְּמָם אֲנַחְנוּ מִשְׁבָּעֶתְךָ – נִהְיָה פְּטוּרִים

מִלְקָתִים אֶת שְׁבוּעָתְנוּ לָךְ.

18 אֲנַחְנוּ בָּאִים בְּאֶרֶץ – לְכַבְּשָׁה.

תִּקְוַת חוֹשׁ הַשָּׁמַיִם – חוֹשׁ שָׁזוֹר

בְּצֶבֶע אָדָם.

19 דְּמוֹ בְּרָאשׁוֹ – הוּא יְהוָה

הָאֵשׁ בְּמוֹתוֹ.

אִם־יֵד תִּהְיֶה־כֹּן – אִם מִיִּשְׁהוּ

מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה אוֹתוֹ.

3. הַתְּלִמִּידִים יָבִינוּ שֶׁרַחֵב שִׁלְחָה אֶת הַמֶּרְגָּלִים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִעֶרְבָה, לְכִיוּן הַהַפּוֹךְ מִכִּיוּן מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, וְאִילוּ לֹאנִשִּׁי הַמֶּלֶךְ הִצִּיעָה לַחֹפֶשׁ בְּכִיוּן מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּמִזְרָח. רַחֵב מוֹצֵגַת בְּסִיפּוֹר כְּאִשָּׁה אֲמִיצָה וְחֹכְמָה, שְׂרֹאָה אֶת הָעֵתִיד וְאִינָה נִתְּפֶסֶת לְבַהֲלָהּ. הִיא מְצַלִּיחָה לְהַסְתִּיר אֶת הַמֶּרְגָּלִים, וּלְשַׁלַּח אוֹתָם מִהַעִיר בְּשָׁלוֹם.

4. יש הרואים ברחב בוגדת בעמה. מה יהיו טעוניהם?
מה עשויים להיות טעוניהם של אלה המצדיקים אותה?

5. בעברית של ימינו משתמשים לעתים קרובות בבטויים מן המקרא. לדגמה:

לאחר שחזר מהשבוי ספר החיל למפקדו את כל המוצאות אותו, כלומר: את כל מה שקרה לו.

מצאו בפרק את המשפט המקראי שהוא המקור לבטוי. כתבו מי אמר אותו.

ניר המאיר דמין ואיר את דברי יהושע למרגלים כאשר חזרו משליחותם. התבוננו באיור.

4. מצד אחד, הסתרת המרגלים ואי מסירתם למלך היא מעשה בגידה. יש להניח שהתלמידים יראו גם בדאגה לחיי משפחתה בלבד מעשה בגידה. מצד שני, רחב שונה מבני עמה בכך שהיא מאמינה בגדולת ה' ובכוחו. היא צופה מפלה ליריחו, ועל כן סביר שתפעל להצלת משפחתה.

פרק ג

בני ישראל התארגנו לקראת חצית הירדן בדרכם לכנען

קראו בעיון מפסוק 1 עד פסוק 5

1. א. לאן עברו בני ישראל מהשטים? ראו פסוק 1 ועינו גם במפה בעמוד 9.

ב. במה שונה הנוף החדש מהנוף שהתרגלו אליו בנודיהם?

2. א. העתיקו מפסוקים 2-4 רק את ההוראות לקראת מעבר הירדן.

ב. העתיקו רק את דברי המספר.

3. מהן ההוראות שהוסיף יהושע על דברי השוטרים:

א. לעם? ב. לכוהנים?

5. א. ערכו השוואה: במה מזכירות ההוראות שקבל העם מיהושע

לפני מעבר הירדן את ההוראות שקבל העם ממשה במעמד

הר סיני? (קראו שמות פרק יט, פסוקים 10-12 ובספר יהושע

פרק ג, פסוקים 2-5).

תבחינים להשוואה	במעמד הר סיני	במעבר הירדן
מתי הודיעו לעם על הארוע?		
מהי האזהרה שנתנה לעם?		
מהן ההכנות שנדרשו מהעם?		
מסקנותי מההשוואה		

ב. מה רצה המספר ללמד את הקוראים כאשר הוא משתמש

במלים של משה במקרה הזה?

ג. אילו מסקנות יכול העם להסיק מהוראה זו על מעבר הירדן?

1 שרם - לפני.

2 מקצה שלשת ימים - מקץ, בסוף.

3 ארון ברית יהוה - הארון שבו

הניחו את לוחות הברית.

4 אך | רחוק יהיה ביניכם ובניו -

יהיה מרחק קבוע בין העם

לבין ארון הברית.

5 התקדשו - טבלו את גופכם

במים, כבסו את בגדיכם ואל

תגעו במשהו טמא.

בקרבכם - בתוכם.

1. אם יש צורך, אפשר

להפנות את התלמידים

שנית לקטע המידע

שבראש פרק ב עמוד 14.

ייתכן שהתלמידים יזכרו

שלוט בחר את כיכר הירדן

על שום היותה "פלה

משקה".

2. מטרת השאלה היא

ללמד את התלמידים איך

קוראים בתנ"ך. ההבחנה

בין דברי המספר לבין

ציטוט דברי הדמויות

בסיפור.

5. מטרת ההשוואה לבדוק

אם יש דמיון בתיאור

ההוראות שניתנו לעם

בשני האירועים.

א. חשוב להרגיל את

התלמידים לעיין במראי

מקום בספרים אחרים

במקרא.

ב. השימוש באותם מילים

רומז לקורא על הדמיון

שבין יהושע למשה.

ג. התלמידים יבינו

שהמספר רומז שעומד

להתרחש אירוע חשוב

בחיי העם. המספר מעוניין

ללמד את הקוראים

שהכול קורה לפי רצון ה'.

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן וְנִכְנְסוּ לְכַנְעַן

קְרָאוּ בַּעֲיֵין פְּסוּקִים 6–17

1. מָה קָרָה לְזָרִימַת מִי הַיַּרְדֵּן כְּאֲשֶׁר הִכּוֹהֲנִים נוֹשְׂאֵי אֲרוֹן הַבְּרִית נִכְנְסוּ לַמַּיִם?

2. עֵינֵינוּ בִּסְפֵר בְּמַדְבַּר פָּרָק י', פְּסוּקִים 33–35: לָמָּה שִׁמַּשׁ אֲרוֹן ה' בְּזֶמֶן הַחַיִּים בְּמַדְבָּר?

אֲרוֹן הַבְּרִית שִׁמַּשׁ סִּמָּל לַבְּרִית בֵּין ה' לָעָם. בְּתוֹךְ הָאָרוֹן הִנַּחוּ לַוַּחֹת הַבְּרִית, שִׁמְשָׁה הוֹרִיד מִהֵר סִינִי (שְׁמוֹת לֵד, 17–29). אֲרוֹן הַבְּרִית נִבְנָה עַל יְדֵי הָאָמֶן בְּצִלָּאֵל בֶּן אוּרִי, שֶׁבְנָה גַם אֶת הַמִּשְׁכָּן וְכָלִיו. הָאָרוֹן נִבְנָה מֵעֵץ וְהָיָה מְצֻפָּה זָהָב טָהוֹר מִבַּחוּץ וּמִבְּפָנִים. מִשְׁנֵי צַדָּיו הָיוּ טַבְעוֹת שֶׁלְתוֹכָן הִשְׁחִילוּ מוֹטוֹת עֵץ מְצֻפִּים זָהָב. הִכּוֹהֲנִים נִשְׂאוּ אֶת הָאָרוֹן עַל כְּתֻפֵּיהֶם בְּעֶזְרַת הַמוֹטוֹת (שְׁמוֹת ו, 2–37).

3. ה' אָמַר לַיהוֹשֻׁעַ: "הַיּוֹם הַזֶּה אֶחָל גְּדֻלָּה בְּעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל", כְּלוֹמַר הָעָם יִקְבֹּל אוֹתָךְ כְּמִנְהִיג דָּגוּל. שְׁעָרוֹ, כִּיצַד הַדְּבָר יִקָּרָה?

6 שְׂאוּ – קָחוּ וְהָרִימוּ עַל כְּתֻפֵּיכֶם.

7 גְּדֻלָּה – אֲעֲשֶׂה אוֹתָךְ נֶעְרָץ וְחָשׁוֹב.

8 כְּבֹאֲכֶם עַד-קֶאֱחָ מִי הַיַּרְדֵּן

תַּעֲמְדוּ – כְּאֲשֶׁר תִּגִּיעוּ לַגֹּדֶה

הַמַּעֲרֻכִּית שֶׁל הַיַּרְדֵּן תַּעֲמְדוּ בַּמַּיִם

עַד שֶׁכָּל הָעָם יַחְצֶה אֶת הַנָּהָר.

10 אֵל חַי – אֵל שֶׁיָּכוֹל לַעֲזֹר לָכֶם.

11 אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כְּלֵי-הָאָרֶץ –

אֲרוֹן הַבְּרִית הַמְּסַמֵּל אֶת ה',

שֶׁהוּא הָאֲדוֹן הַשּׁוֹלֵט עַל

כָּל הָאָרֶץ.

12 שְׂעֵי עֶשֶׂר – שְׁנַיִם עֶשֶׂר.

13 מִנּוּחַ – כְּאֲשֶׁר יִנַּחוּ אֶת

רַגְלֵיהֶם בַּיַּרְדֵּן.

יִפְרִיתוּ – יִפְסִיקוּ לְזָרֵם.

מִלְמַעְלָה – מִצַּד צִפּוֹן

מִכּוּוֹן זָרִימַת הַמַּיִם.

וַיַּעֲמֵדוּ עַד אֶחָד – יֶאֱסָפוּ

וַיַּעֲצְרוּ כְּמוֹ חֹמַת מַיִם.

16 הַמַּיִם הַיָּרְדִּים מִלְמַעְלָה –

מִי הַיַּרְדֵּן הַזֶּרְמִים מִצִּפּוֹן.

אָדָם הָעִיר אֲשֶׁר מִצַּד צָרְתָן –

הָעִיר אָדָם שֶׁשָּׁכְנָה לִידֵי יוֹשֵׁב

בְּשֵׁם צָרְתָן.

וַהֲיָרְדִים עָלֵיכֶם הָעֶרְפָּה...

תִּמְנוּ נִקְרְתוּ – וְהַמַּיִם שֶׁעָדִין זָרְמוּ

נִשְׁפְּכוּ לַיָּם הַמֶּלֶח וְנוֹצְרָה חֲרָבָה.

17 תִּמְנוּ – סִימּוּ.

3. יֵשׁ לַהֲנִיחַ שֶׁהַתְּלִמִּידִים יִשְׁעָרוּ שֶׁהַדְּמִיוֹן בֵּין נֹס מֵעֶבֶר הַיַּרְדֵּן לִנְסַת חֲצִיית יָם סוּף בִּימֵי מֹשֶׁה יִגְרוּם לַכֹּךְ שֶׁהָעָם יִתְחִיל לַחֲכִיר בַּגְּדוּלְתוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ. נִיחּוֹנוֹת וְכִיבוּשִׁים הֵם שִׁיעוּרָרוּ אֲצֵל הָעָם הָעֹרֶכָה וְהָעֲרָצָה לַיהוֹשֻׁעַ מֵאוּחַר יוֹתֵר.

4. התלמידים יזכירו שרק יהושע וכלב זכו לעבור את הירדן מכל אנשי דור המדבר. הם שהיו מיוצאי מצרים והיו עדים לנס חציית ים סוף.

5. הירדן המלא על גדותיו יעצים את גודל הנס שעשה ה' למען בני ישראל.

6. ב. בשניהם עוברים בני ישראל בחרבה. בשני המקרים יתחולל אחרי המעבר שינוי בחיי העם: אחרי קריעת ים סוף יחול המעבר מעבדות לחירות, ובמקרה השני - מעבר מעם נודד לעם היושב על אדמתו.

4. א. שֶׁעָרוּ, בַּמָּה נִזְכְּרוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב כְּשֶׁרָאוּ אֶת אֲפִיק הַיַּרְדֵּן מִתֵּיבָשׁ?

ב. מִדּוּעַ רַק יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב הָיוּ עֲשׂוּיִים לִזְכֹּר זֹאת?

5. "יָמֵי קָצִיר" הֵם הַתְּקוּפָה הַמִּתְחִילָה בְּקָצִיר הָעֵמֶר בְּפֶסַח. בְּעוֹנָה זוֹ, עוֹנַת הָאֲבִיב, הַיַּרְדֵּן מְלֵא וְזוֹרֵם בְּמַהֲרֹת רַבָּה. מִדּוּעַ דּוֹקָא בְּעוֹנָה זוֹ יִחָצוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן?

6. א. בַּפֶּרֶק אֵל מִלְּמַדְנוּ שֶׁה' הִבְטִיחַ לַיהוֹשֻׁעַ: "כֹּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ". הָאֵם עָמַד ה' בְּהִבְטָחָתוֹ לְפִי הַמִּסְפָּר בַּפֶּרֶק? נִמְקוּ לְפִי מָה קִבַּעְתֶּם.

ב. בַּמָּה מִזְכִּיר נֵס מַעֲבַר הַיַּרְדֵּן אֶת נֵס קְרִיעַת יָם סוּף? רְאוּ שְׁמוֹת פָּרָק יד, פָּסוּק 29 וּפָסוּק 26.

נִיר דָּמִין וְאִיר מָה חָשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחַר מַעֲבַר הַיַּרְדֵּן.

התמונה צולמה בימינו.
יש להסביר לתלמידים
שבימינו שואבים ממימי
הירדן לשתייה. מכאן
אפשר להניח שבימים
שעליהם מסופר הירדן
היה רחב יותר ועשיר יותר
במים. אפשר לשאול: לפי
התמונה, היכן היה נוח
לחצות את הירדן?

נהר הירדן

7. הנס שימש לבני
ישראל הוכחה שה' עוזר
ליהושע ותומך בו, כשם
שתמך במשה. יש להניח
שהמעבר הנסי ישפיע על
העם להכיר בגדולת האל
ובשליטתו על הטבע.
מעמדו של יהושע כמנהיג
יתחזק. הנס יגרום לכך
שהעמים יכירו בגדולת ה',
ופחדם מבני ישראל יגבר.
8. פירוש המילה "גוי"
בתנ"ך הוא "עם".
בעברית של ימינו "גוי"
הוא כינוי ללא יהודי או
כינוי בפי שומרי מצוות
ליהודי שאינו שומר
מצוות.

7. מה תרם נס מעבר הירדן:

א. לבני ישראל?

ב. ליהושע?

ג. לפרוסום שמו של ה'?

8. א. הפרק מסתיים במשפט: "עד אשר תמו כל הגוי לעבר את הירדן".

ב. מה פרוש המלה "גוי" בתנ"ך ומה פרושה בימינו?

ג. הנחש משיל את עורו

הרקדנית השילה את הצעיף

מה כוונת הבטוי "של נעליך"?

כאשר מישהו מתנהג בחסר כבוד כלפי אישיות מכבדת או מעמד מכבד כגון בערב יום הזכרון, אומרים לו "של נעליך" כמו שאמר אלהים למשה בסנה (שמות פרק לו, 1-9) וכפי שאמר בפרקנו ליהושע.

יְהוֹשֻׁעַ חוֹצֵה אֶת הַיַּרְדֵּן עִם אֲרוֹן הַבְּרִית / צִיּוֹר בֶּנֶגְמִין יוֹסֵט בִּשְׁנַת 1800

בני ישראל הקימו את המחנה הראשון בכנען

קראו בעיון פסוקים 14 – 24

נִיר הַמַּאִיר דָּמִין שִׁיחָה בְּאַחַת הַמִּשְׁפָּחוֹת לְאַחֵר נִס מַעְבֵּר
הִירְדָן:

1. א. מי נכנסו לִירְדָן ראשונים ומי יצאו מִמֶּנּוּ אַחֲרֵנִים?
ב. שִׁעְרוּ, מְדוּעַ דּוֹקָא הֵם? נִמְקוּ.

2. יוֹתָם וּבֶן דּוֹדוֹ צָבִי בְּנֵי הָעֶשְׂרֹן חָצוּ אֶת הִירְדָן עִם הוֹרִיָּהֶם. הֵם
הַחֲלִיפוּ חַיּוֹת. מָה חָשְׁבוּ? מָה הִרְגִּישׁוּ? תּוֹכְלוּ לְכַתֵּב אוֹ לְהַצִּיג.

14 מִיּוֹם הַחֹמָה – יוֹם חֲצִיַּת הִירְדָן.

16 אֶרֶץ הָעֵדוּת – אֶרֶץ הַבְּרִית.

18 נִתְקַן – כְּשֶׁהֶעֱלּוּ אֶת רַגְלֵיהֶם
אֶל הַיַּבְשָׁה.

כְּמֹדֶל־שֶׁלֹּשׁ – כְּרָגִיל, לִפְנֵי
הַתְּרַחֲשׁוֹת הַנֶּס.

19 בְּעִשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן–

בַּעֲשָׂרָה לַחֹדֶשׁ נִסָּן.

21 אִשָּׁר – כְּאִשָּׁר.

בְּנִיָּם – כָּל הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים.

1. הכוהנים. זאת משום
שהם נשאו את ארון
הברית, עם כניסתם יבש
הירדן, ועם יציאתם חזרו
המים לזרום. מעבר הירדן
נתפס כנס שעשה אלוהים.

2. ב. הארון משמש
עדות לברית בין אלוהי
ישראל לעם ישראל. ברית
שנכרתה במעמד הר סיני.

3. א. באילו שמות מכנה ארון ה' בפרק?

ב. לאיזו ברית משמש הארון כעדות?

4. א. באיזה מקום הקימו בני ישראל את המחנה הראשון בכנען?

ב. באיזה תאריך חצו בני ישראל את הירדן כדי להכניס לכנען?

ג. איך קוראים בימינו לחדש הראשון הנזכר בפרק?

לפי התורה, החדש הראשון בשנה הוא ניסן, החדש שבו יצאו בני ישראל ממצרים. לפי ספירה זו תשרי הוא החדש השביעי. בתורה לא נזכרו שמות החדשים בשמם (ניסן נקרא, למשל, "חדש האביב" [שמות יג, 4; כג, 15; דברים טז, 1 ועוד]), אלא רק במספרם הסדורי: החדש הראשון... החדש השני...

בימינו, לא משתמשים במנין החדשים שבתורה. אנחנו משתמשים בסדר החדשים שהנהיגו יהודי בבל ולפיו תשרי הוא החדש הראשון וניסן הוא החדש השביעי. יש לציין שאף על פי שסדר החדשים שונה, הרי שזמני החגים נשארו כפי שכתוב בתורה. אנחנו חוגגים את חג הפסח באביב, ומצינים את חג הסוכות בסוף הקיץ.

5. א. לשם מה לקחו נציגי השבטים אבנים מן הירדן? כתבו וצטטו.

ב. בפסוק 21 כתוב: "אשר הוביש ה' אלהיכם את מי הירדן".

מצאו עוד מלים נוספות ממשפחת המלה "הוביש" וכתבו אותן.

4. ב. יש להניח
שהתלמידים יציעו: יבשה,
יובש, מייבש, התייבש.

6. גם משה וגם יהושע האמינו שחשוב ללמד את הדורות הבאים על ארועים חשובים שקרו לעם.

א. בפסוק 8 יהושע אמר לעם: "אשר ישאלון בניכם מחר".

עינו בשמות פרק יג, פסוק 8, על איזה ארוע בספר שמות

נאמר משפט הדומה למשפט זה?

5. ב. המספר מעוניין
שניזכר בחובת ההורים
לספר לבניהם על אירועים
חשובים בחיי העם.

ב. שֶׁעָרָו וְכָתְבוּ מִדֹּעַ בְּחֹר הַמַּסְפָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמִּשְׁפָּט דֹּמָה
גַּם בַּסֵּפֶר הַזֶּה? (חֲשֹׁבוּ הָאֵם זֶה מְקָרִי).

ג. אֲרוּעִים חֲשׁוּבִים בְּחַיֵּי הָעָם נִזְכָּרִים גַּם בְּחַיֵּי יִשְׂרָאֵל. כָּתְבוּ
אֶת שְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל חֲגִים אֲחָדִים וְצִיְנוּ לַיָּד כָּל חֵג מָה הוּא
אָמֹר לְהִזְכִּיר לָנוּ.

בְּפָרָק ה', מִפְּסוּק 1 עַד פְּסוּק 14 מְסַפֵּר:

ה' צִוָּה עַל יְהוֹשֻׁעַ לַעֲרֹךְ בְּגִלְגָל בְּרִית מִלָּה לְזִכָּרִים שְׁנוּלָדוֹ בַּמִּדְבָּר, מִכֵּיוָן
שֶׁהֵם לֹא נִמְלֹאוּ.
בְּגִלְגָל חָגְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת חֵג הַפֶּסַח.
לְמַחֲרַת הַפֶּסַח אָכְלוּ בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה מִתְּבוּאֹת הָאָרֶץ וְהָמָן פָּסַק.

התגלות מלאך ה' לפני יהושע בגלגל

קראו בעין פסוקים 13-15

1. מהו המראה שראה יהושע?

2. העתיקו את הבטוי המלימד שיהושע לא הבין כלל שלפניו שליח מעם ה'.

3. שער: מה מסמלת החרב השלופה שהמלאך אוחז? נמקו את השערותכם.

4. א. גם לפני משה התגלה מלאך ה', כְּאִשֶּׁר הוֹפִיעַ לְפָנָיו מִתּוֹךְ הַסֵּנָה. בַּמָּה דוֹמִים שְׁנֵי הַסְּפוּרִים וּבַמָּה הֵם שׁוֹנִים? כְּתֹבוּ בְּשֵׁנֵי טוּרִים. ראו שמות פרק ג, פסוקים 1-5.

ב. שְׁעָרוֹ מְדוּעַ בּוֹחֵר הַמִּסְפָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמִּקְרָא שׁוֹנִים בָּאוֹתוֹ נֶסַח?

ג. בַּסְּפוּרֵי הַתּוֹרָה מְסַפֵּר עַל מִקְרָה נוֹסֵף שֶׁבּוּ מוֹפִיעַ מֵלֶאֱדָב וּבִידּוֹ חָרֵב שְׁלּוּפָה. מֵהוּ הַמִּקְרָה? ראו במדבר פרק כב, פסוק 23.

5. צִיְנוּ אֲרוּעִים שֶׁקָּרוּ לַיהוֹשֻׁעַ וּבָהֶם רָמַז לְכַךְ שֶׁיהוֹשֻׁעַ הוּא מְמַשִּׁיכּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה.

6. צִיְרוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ, אוֹ צִלְמוּ וְהַדְבִּיקוּ בַּמַּחְבֶּרֶת אֶת תְּמוֹנָתוֹ הַנִּמְצָאָה בְּעֶמּוּד 10 בַּמְכוֹנֶת צֵלוּם. הוֹסִיפוּ בּוֹעָה מִפִּי וְהַעֲתִיקוּ בָּהּ אֶת הַבִּטּוֹי: "הֲלֵנוּ אֶתָּה אִם-לְצָרֵינוּ?"

לוחם כנעני אוֹחֵז חָרֵב. אִיור עַל פִּי תְּבַלִּיט שֶׁנִּקְבַּה שֶׁהַתְּגִלָּה בַּחֲפִירוֹת בְּמִגִּידוֹ.

13 וְחָרְבוּ שְׁלּוּפָה - חָרְבוּ מוֹנֶפֶת לְמַעַלָּה.

הֲלֵנוּ אֶתָּה אִם-לְצָרֵינוּ? - הָאֵם

אֶתָּה בְּעֶדְנֵנוּ אוֹ בְּעֶד אוֹיְבֵינוּ?

14 וַיֹּאמֶר | לֹא - אֵינִי שִׁיךְ לְאֶף

אֶחָד מֵהַצָּדִידִים.

כִּי אֲנִי שְׂרִיץ-בְּאֵי-יְהוָה - אֶלָּא אֲנִי

שְׁלִיחַ ה'.

1. מלאכי ה' מתוארים בדרך כלל כאנשים רגילים. כך גם שלשת המלאכים שהופיעו לפני אברהם לבשר לו על הולדת יצחק: "וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו" (בראשית יח, פסוק 2).
2. המורים יפנו את תשומת הלב לשאלה: "הלנו אתה או לצרינו?"
3. יש המסבירים שהחרב השלופה מסמלת את כוחו של ה'. המראה שהתגלה ליהושע בא לרמוז ליהושע שהוא לא יכבוש את יריחו בכוח צבאי. יריחו תיפול בידי בני ישראל לפי רצון ה', ולא בגלל מעשי אדם.
4. גם בסיפור על בלעם, שהיה בדרכו למואב לקלל את ישראל, התגלה מלאך ה' לאתון ובידו חרב שלופה. האתון נרתעה, וגרמה לבלעם להתעכב. כשהבין את פשר התנהגות האתון, הבין בלעם שעליו לציית לה' ולומר במואב את מה שיצווה ה' עליו ולא את דברי הקללה שהזמין מלך מואב.
5. יש לחשוף את התלמידים לכלים שהמספר משתמש בהם להבעת עמדותיו: להשוואה בין יהושע למשה. למשל המשפט "של נעליך" וחציית ים סוף. אפשר להפנות את התלמידים לשמות פרק ג, 5 וכן פרק יד, 21-31.

**בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כּוֹבְשִׁים
אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן**

פרק 1

יהושע קבל הוראות מה' לפני כבוש יריחו

קראו בעיון מפסוק 1 עד פסוק 10

בַּיָּמִים קְדוּמִים הָיוּ הָעָרִים הַגְּדוֹלוֹת וְהַחֲשׂוֹבוֹת מְקוּפוֹת בַּחוֹמָה וְרַחֲבָה לַהֲגָנָה מִפְּנֵי אוֹיְבִים. כְּשֶׁהִתְקַרַּב אוֹיֵב סָגְרוּ אֶת שַׁעַר חוֹמַת הָעִיר כִּךְ שֶׁלֹּא הָיָה אֲפָשָׁר לַהֲפִנֵּס אֶל הָעִיר אוֹ לִצְאָת מִמֶּנָּה. עַל מִנֵּת לִכְבֹּשׁ אֶת הָעִיר, הִטִּילוּ חִילֵי הָאוֹיֵב מִצוֹר. הֵם הִקִּימוּ מַחֲנֶה סָבִיב הַחוּמָה וְלֹא אֲפָשָׁרוּ לַהֲכִנִּיס מִזּוֹן אוֹ מִיָּם לָעִיר. הֵם הִמְתִּינוּ עַד שֶׁמָּלְאִי הַמִּזּוֹן אוֹ הַמַּיִם יֵאָזְלוּ וְתוֹשְׁבֵי הָעִיר יִפְּנְעוּ וַיִּפְתְּחוּ אֶת שַׁעְרֵי הַחוֹמָה. הִטְלַת הַמִּצּוֹר אֲרָכָה חֲדָשִׁים וְאַף שָׁנִים. חִילֵי הָאוֹיֵב נִסּוּ לִפְרֹץ לָעִיר עַל יְדֵי הַשְׁעָנַת סֵלֻמוֹת עַל הַחוֹמָה וְטִפּוּס עֲלֶיהֶם, אוֹ עַל יְדֵי נִסְיוֹן לִפְרֹץ אֶת שַׁעַר הַחוֹמָה.

שַׁעַר הָעִיר בְּאֵר שֶׁבַע בַּיָּמִינוּ

- 1 וִירִיחוֹ סִגְרָת וּמִסְגָּרָת -
הַשּׁוֹמְרִים נָעְלוּ אֶת שַׁעַר הָעִיר
כִּךְ שֶׁאִישׁ לֹא נִכְנֵס וְאִישׁ לֹא יֵצֵא.
- 2 נִתְּתִי בְּיָדְךָ - תִּכְבֹּשׁ.
גְּבוּרֵי הַחֵיל - חִילֵי יִרִיחוֹ.
- 3 וּסְבָתָם - תִּלְכוּ מִסָּבִיב
לְחוֹמַת הָעִיר.
הַשִּׁיף - הַקִּיפוּ.
- 4 שׁוֹפְרוֹת הַיּוֹבְלִים - שׁוֹפְרוֹת
הָעֲשׂוּיִים מִקֶּרְנֵי אֵילִים.
- 5 וְהָיָה בַּיּוֹשֵׁף | בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל -
כְּאִשֶּׁר יִתְקַעוּ הַכּוֹהֲנִים
בְּקֶרֶן הָאֵיל תִּקְיָעָה מִמִּשְׁכַּת.
יִרְיעוּ - יִצְעֲקוּ צַעֲקוֹת קֶרֶב.
וְעָלוּ הָעָם אִישׁ גִּדּוֹ -
כָּל אֶחָד מִלּוּחָמֵי יְהוֹשֻׁעַ
יִכְנֹס לָעִיר מִהַמְּקוֹם שֶׁבוּ עָמְדוּ.
- 9 וְהַחֲלוּץ - הַלּוֹחָמִים
הַהוֹלְכִים בְּרֹאשׁ.
וְהַמְּאַשֵּׁה - אֲנָשֵׁי הַצָּבָא
שֶׁהוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם

1. א. מה עשו אנשי יריחו כדי להתגונן מפני בני ישראל?
הסבירו וצטטו.

ב. בעברית של ימינו משתמשים בבוטוי "להטיל מצור על העיר".
באיזה בוטוי משתמש המספר?

2. א. מה הבטיח ה' ליהושע?

ב. מדוע זקוק יהושע להבטחה זו?

3. אילו הוראות נתן ה' ליהושע לגבי פבוש יריחו?

4. שיערו: מה הייתה תגובתו של יהושע להוראות לכבוש העיר?

שבע פעמים חזר המספר על מסירת ההוראות ליהושע.
בתנ"ך מביע המספר שבע שלמות, כמו בימינו כשאומרים "עשר" או "מאה אחוז".

5. א. מי ילך בקבוצת החלוצים
ומי ילך בקבוצת המאסף?

ב. איזו קבוצה מהשניים
מסתכנת יותר בזמן
התנגשות עם האויב?
נמקו.

6. התבוננו בתמונה:

א. תארו בפרוטרוט מה
רואים.

ב. כיצד מפנה האמן את
תשומת הלב למקום
שבני ישראל נמצאים בו?

נפילת חומת יריחו
ציר גוסטב דורה

3. אפשר להפנות את תשומת לב התלמידים למקרים שבהם המילה כתובה בצורה אחת (כתיב) וקוראים אותה בצורה אחרת (קרי), לדוגמה: כתוב "בשמעכם" וקוראים "כשמעכם" (פסוק 5) או כתוב: "ויאמרו" (כתיב), וקוראים "ויאמר" (קרי), וכן בפסוק 9 כתוב: "תקעו" וקוראים "תוקעו". הדבר נובע מהעתיקות חוזרות ונשנות של המקרא, שלא תמיד תאמו את מסורת הקריאה שלו.
4. לאחר שהתלמידים יקראו את הכתוב במסגרת אפשר לשאול: היכן בתנ"ך כבר נתקלו במספר 7? בשבעת ימי הבריאה, שבעת ימי חג הפסח וחג הסוכות, בחלומות יוסף וכדומה.
5. אפשר לשאול את התלמידים אילו שימושים יש למילה "חלוצ" בימינו? אפשר לשאול: כיצד מפנה האומן את תשומת לב המתבונן למקום שבו נמצאים בני ישראל? האור, במרכז התמונה, היוצר את תשומת לב המתבונן למחנה שעמו הוא מזדהה.

הָעִיר יְרִיחוֹ נִכְבְּשָׁה עַל יְדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל

קְרָאוּ בְּעֵינַי פְּסוּקִים 11 – 19

1. שְׁעָרוֹ, מְדוּעַ לֹא גָלָה יְהוֹשֻׁעַ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהַחֹמָה תִּפֹּל בְּדֶרֶךְ נֶס?
2. מָה קָרָה בֵּין הַקָּפָה אַחַת לְבֵין הַהִקָּפָה שְׁאַחֲרֶיהָ?
3. שְׁעָרוֹ: אֵיךְ הִגִּיבוּ אֲנָשֵׁי יְרִיחוֹ כֶּאֱשֶׁר רָאוּ אֶת הַתְּהַלּוּכָה הַדּוֹמָמָת?
4. יְרִיחוֹ נִכְבְּשָׁה בְּדֶרֶךְ נֶס. שְׁעָרוֹ מָה הִיְתָה הַשְּׁפָעָתוֹ שֶׁל הַנֶּס:
א. עַל מַעֲמָדוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ בְּעֵינֵי הָעָם.
ב. עַל הָעָמִים שֶׁחָיו בְּכַנְעַן.
5. הַמֶּלֶךְ: "חֶרֶם" חֹזֶרֶת בִּפְרָק שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בְּמוֹבָנִים שׁוֹנִים.
הַעֲזָרוּ בְּסֵל הַתְּשׁוּבוֹת וְהַסְבִּירוּ מָה כּוֹנֶנֶת הַמֶּלֶךְ חֶרֶם בְּכָל אֶחָד מֵהַמְּשָׁפְטִים הַבָּאִים:
א. "וְהִיְתָה הָעִיר חֶרֶם הִיא וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ".
ב. "וְרַק אַתֶּם שְׁמַרְו מִן הַחֶרֶם כֹּן תַּחֲרִימוּ וּלְקַחְתֶּם מִן הַחֶרֶם".
ג. "וְשִׁמַּתֶּם אֶת מַחְנֶה יִשְׂרָאֵל לְחֶרֶם".

סֵל תְּשׁוּבוֹת:

- מִי שִׁיקַח מִן הַשָּׁלָל יָבִיא עַל עַצְמוֹ אָסוֹן.
- כָּל תּוֹשְׁבֵי הָעִיר יִשְׁמְדוּ.
- אָסוֹר לְקַחַת שָׁלָל הַנִּלְקַח בְּזִמְנָן מִלְחָמָה.

לְמַלְכָּה "חֶרֶם" בַּתנ"ךְ יֵשׁ שְׁנֵי פְּרוּשִׁים:

- א. דָּבָר שְׁצָרִיד לְתֵת לְרִשּׁוֹת הַכּוֹהֲנִים וְשִׁנְאָסְרָה כָּל הַנָּאָה מִמֶּנּוּ.
מִי שֶׁעוֹבֵר עַל הַצּוֹ וְנִהְיָה מִן הַחֶרֶם נִקְרָא: "מוֹעֵל" וְנִעְנָשׁ בְּעֵנַשׁ מוֹת.
- ב. הַשְּׁמָדָה. הַתּוֹרָה צִוְּתָה לְהַחֲרִים אֶת יוֹשְׁבֵי כְּנָעַן, כְּלוּמָר לְהַשְׁמִיד אוֹתָם, כְּדֵי שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִלְמְדוּ מֵהֶם לַעֲבֹד לֵאלֹהִים אֲחֵרִים.

11 וַיֵּסֶב - הִסִּיעוּ אֶת הָאָרוֹן

מִסְבִּיב לָעִיר.

15 קַעֲלוֹת הַשָּׁחַר -

כְּאֲשֶׁר הָאִיר הַבֶּקֶר.

כְּמוֹשֶׁפֶט הָזָה - כְּשֶׁם שְ�נֵהָגוּ

בִּימֵי הַקּוֹדְמִים.

17 וְהִיְתָה הָעִיר חֶרֶם -

תּוֹשְׁבֵי הָעִיר יִשְׁמְדוּ.

18 שְׁמָרוּ מִן־הַחֶרֶם - הִזְהָרוּ

לֹא לְקַחַת מִהַשָּׁלָל.

כֹּן־תַּחֲרִימוּ - שְׁמָא תַּחֲטְאוּ

וְתִקְחוּ מִהַשָּׁלָל.

וְשִׁמַּתֶּם אֶת־מַחְנֶה יִשְׂרָאֵל לְחֶרֶם -

תְּבִיאוּ אָסוֹן עַל הָעָם.

וְעַכְרָתֶם אוֹתוֹ - תְּבִיאוּ עָלָיו אָסוֹן.

19 אוֹצֵר יְהוָה יָבוֹא - הַשָּׁלָל מֵיעַד

לְשִׁמְרָה בְּאֶהָל מוֹעֵד.

20 חֶרֶע - הִרִיעוּ. צָעְקוּ צָעְקוֹת קָרֵב.

וַיִּלְכְּדוּ - כָּבְשׁוּ.

26 בַּעַת הַחַיָּא - לְאַחַר כְּבוֹשׁ הָעִיר.

אֲרוּר הָאִישׁ - תְּבוֹא עָלָיו קָלָה.

בְּכִכְרוֹ יִסְדְּנָה - כֶּאֱשֶׁר יִכְנֶה אֶת

יְסוּדוֹת הַחֹמָה יָמוֹת כְּבוֹרוֹ.

וּבִנְעִירוֹ יַצִּיב דִּלְתִּיהָ -

כֶּאֱשֶׁר יַעֲמִיד בְּמִקְוֵמוֹ אֶת שְׁעַר

הַחֹמָה יָמוֹת בְּנוֹ הַצָּעִיר.

3. יש להניח שהיו המומים

ומפוחדים. הם לא הבינו

את פשר הטקס.

5. יש לאפשר לתלמידים

להביע את הרגשתם לגבי

הדרישה להחרים את

כל יושבי הארץ: ביניהם

ילדים, זקנים ונשים שאינם

חיילים. חכמינו, שחיו

מאוחר יותר באלף שנים

מתקופת יהושע, הרגישו

שחוק החרם אינו תואם

את השקפתם המוסרית,

ולכן פירשו אותו בדרכים

חמורות פחות.

6. לָמָּה מִתְכַּוְּנִים בְּיָמֵינוּ כְּשֶׁאוֹמְרִים:

- הַיְלָדִים הַחֲלִיטוּ לְהַחְרִים אֶת הַתְּלִמִּיד שֶׁהִלְשִׁין.
- הַשּׁוֹטְרִים הַחֲרִימוּ סְחֹרָה גְּנוּבָה שֶׁנִּתְפָּסָה בְּאַחַת הַחֲנוּיֹת.

חֲכָמֵינוּ זָכְרָם לְבִרְכָּה (חז"ל), הִסְבִּירוּ שִׁיהוּשֹׁעַ הָצִיעַ לַעֲמָמִי כְּנֻעַן לְהַכְנִיעַ וּלְהַצִּיל אֶת חַיֵּיהֶם. וְרַק מִי שֶׁסָּרַב וְהִחְלִיט לְהִלָּחֵם בִּיהוֹשֻׁעַ וַצָּבָאוּ נִגְזַר דִּינוֹ לְהַשְׁמָדָה.

7. א. מָה צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ לַעֲשׂוֹת לְאִנְשֵׁי יְרִיחוֹ?

ב. מָה דַּעְתְּכֶם עַל הוֹרָאָה זוֹ?

ג. מָהִי הַפְקָדָה הַקִּימָת בְּצֵה"ל בְּנוֹגֵעַ לִיַּחַס לְאַזְרָחִים בְּעֵת מִלְחָמָה? עֲנוּ לְאַחַר שֶׁתִּקְרְאוּ אֶת הַקְּטָע הַבָּא:

בְּיָמֵינוּ, חֲתָמוּ הָעַמִּים עַל אֲמֶנֶת ז'נְבָה הָאוֹסֶרֶת הַרְיָגַת אֲזָרָחִים שְׂאִינָם לוחָמִים. פְּגִיעָה בְּנָשִׁים, זָקֵנִים וְיִלְדִים נִחְשָׁבֶת לַפֶּשַׁע מִלְחָמָה. הַמִּפְרִים סְעִיף זֶה בְּאֲמֶנֶת ז'נְבָה עוֹמְדִים לְדִין בְּבֵית מִשְׁפָּט בִּינְלִאֲמִי. מְדִינַת יִשְׂרָאֵל חֲתוּמָה עַל אֲמֶנֶת ז'נְבָה. צֵה"ל מִתְנַגֵּד לְכָל פְּגִיעָה מִיְתָרֶת בְּאִנְשִׁים שְׂאִינָם מִשְׁתַּתְּפִים בְּלִחְמָה. צֵה"ל מִתְנַגֵּד לְהַשְׁפָּלָה, לְהַתְעַלְלוֹת וּלְהַרְגַּ חַפִּים מִפֶּשַׁע. אֵלּוּ נוֹגְדִים אֶת רוּחַ צֵה"ל. חֵיל הָעוֹבֵר עַל כֶּךָ יַעֲמֵד לְדִין.

8. א. הֵיכֵן יִפְקִידוּ הַלוחָמִים אֶת הַשָּׁלָל?

ב. מִדּוּעַ דּוֹקָא שָׁם?

ג. מִדּוּעַ הָיָה חָשׁוּב לְשֹׁמֵר עַל פְּקָדַת יְהוֹשֻׁעַ שֶׁלֹּא לִקְחַת מִהַשָּׁלָל?

7. חשוב שהתלמידים יבינו שבימים קדומים עדיין לא היו דיני מלחמה, והשמדת אוכלוסייה הייתה מעשה מקובל בעמי האזור.

8. התלמידים ישימו לב שלקחת שלל הייתה מקובלת בתקופת יהושע. (גם כיום התופעה מקובלת, אף כי אינה חוקית במרבית הצבאות.) הפעם, הוקדש השלל לה' מאחר שהעיר נכבשה, לפי המספר, בעזרת נס. כמו כן, ביזה גורמת להתרופפות המשמעת ולשחיקה במוסריות של הלוחמים.

בְּמִלְחָמַת שֵׁשֶׁת הַיָּמִים, בְּזִמְנָן שֶׁשְׁהִינוּ בְּכֹפֶר שְׂזָה עֲתָה נִכְבֵּשׁ עַל יָדֵי כּוּחוֹתֵינוּ, נִכְנָסוּ אֶחָדִים מֵהַחִילִים לְבִתִּים וְלִקְחוּ לְעֶצְמָם תְּכֵשִׁיטִים וְשִׁטִּיחִים, הֵם בְּזָזוּ אֶת הַכֶּפֶר. כֹּאשֶׁר רָאָה זֹאת הַמֶּפְקֵד, הוּא אָסַף אֶת כָּל הַפְּלָגָה וְאָמַר: בְּשִׁבִּיל מָה אַתֶּם עוֹשִׂים אֶת זֶה? הֲרִי כְּתוּב בַּתּוֹרָה: "לֹא תִבְזֹ..." הַשְׁתַּרְרָה שְׁתִּיקָה, וְאִזְ קָם אֶחָד הַחִילִים וְאָמַר: אֲבָל כְּתוּב גַּם: "וְשָׁלַלְם לְבֹז". מָה יֵשׁ לָךְ, הַמֶּפְקֵד, לְהַגִּיד עַל הָעֲנָן הַזֶּה?

עָנָה לוֹ הַמֶּפְקֵד: הַפְּרָשָׁן ר' שְׁלֹמֹה יִצְחָקִי (רש"י) הִסְבִּיר שֶׁ"שָׁלַלְם לְבֹז" זֹאת אוֹמֶרֶת שֶׁהַצָּבָא לֹקַח רַק מָה שֶׁהוּא זָקוּק לוֹ בְּזִמְנָן הַכְּבוּשׁ, לְמַשָּׁל אִם אֵין מִזֶּזֶן מִתֵּר לְקַחְתָּ, אֲבָל אָסוּר לְקַחְתָּ מִשְׁהוּ שֶׁאֵין בּוֹ צָרָךְ מִיָּדִי. אַחֲרֵי הַשְׁיָחָה הַזֹּאת אֵף אֶחָד בַּפְּלָגָה שָׁלְנוּ לֹא נֹגַע יוֹתֵר בַּבֹּזָה. (לְפִי הַסֵּפֶר "שִׁיחַ לִוְחָמִים")

9. יֵשׁ הַטּוֹעֲנִים שֶׁאָסוּר לְקַחְתָּ שָׁלַל בְּזִמְנָן מִלְחָמָה וְיֵשׁ הַטּוֹעֲנִים שֶׁצָּרִיךְ לְהִרְשׁוֹת לְלוֹחָמִים לְקַחְתָּ שָׁלַל. כְּתָבוּ מַהִי הַהֲנָמָקָה לְכָל טַעֲנָה.

הַחֵק הַצָּבָאִי בְּיִשְׂרָאֵל אוֹסֵר עַל חִילִים לְקַחְתָּ שָׁלַל:
 "חֵיל שֶׁבַז בִּזָּה אוֹ שֶׁפָּרַץ לְבֵית אוֹ מְקוֹם אַחֵר לְבֹז בִּזָּה דִּינוֹ מֵאָסֵר עֲשׂוֹר שָׁנִים."

10. מָה יְכוּלִים לְלַמֵּד עִם יִשְׂרָאֵל וּמִנְהִיגֵיוּ בְּיָמֵינוּ, מִהָאֵפֶן שֶׁבּוֹ נִהַג יְהוֹשֻׁעַ בְּרָחֵב וּבְבִנְיָ מִשְׁפָּחָתָהּ? רְאוּ פָּסוּק 17 וּפָסוּק 23.

11. א. בְּאִיזוֹ קִלְלָה קִלַּל יְהוֹשֻׁעַ אֶת הָאִישׁ שֶׁיַּעֲזֹ לְבָנוֹת מִחֻדָּשׁ אֶת יְרִיחוֹ הַחֲרָבָה?

ב. שְׁעָרוֹ, מִדּוּעַ רָצָה יְהוֹשֻׁעַ שֶׁיְרִיחוֹ תִשָּׂאֵר חֲרָבָה גַם בְּדוֹרוֹת הַבָּאִים?

9. יש להניח שהתלמידים יבינו שהתמקדות בלקיחת שלל פוגעת בערנות ובדריכות של הלוחמים. במקום לעסוק במטרת המלחמה עוסקים במה ירוויחו ממנה, ואף רבים ביניהם על השלל. אולי יהיו תלמידים שיאמרו שהשלל הוא תמריץ עבור החיילים לנצח במלחמה.

10. כל אדם, אזרח מן השורה או מנהיג, צריך לקיים את הבטחותיו ואת ההסכמים שעשה.

11. השארת יריחו וחומתה חרבים הוא נוהג המזכיר את הנס שאירע בכיבוש העיר לכל אחד שעובר במקום.

נפילת חומת יריחו / ג'יימס אֶדְוִין מֶק'קוֹנֶל, המאה ה-20

התמונות באות להמחיש
שגם בימינו חושבים
שצריך להנציח אירועים
חשובים לדורות הבאים.
אפשר לשאול: כיצד הנציח
כל אחד מהקבוצים את
הסבל ואת עמידת הגבורה
במלחמת העצמאות?

מאז מלחמת העצמאות ועד ימינו, לא שקמו חברי יד מרדכי ונגבה את מגדל
המים שהפגז על ידי מצרים ואת מערכת תעלות ההגנה שחפרו, כדי להתבצר
ולמנוע מהאויב לכבש את הישוב. הם עשו זאת למען ידעו כל הדורות הבאים
על עמידת הגבורה של יד מרדכי ונגבה במלחמת העצמאות.

מגדל המים בנגבה שנהפגז
במלחמת העצמאות

חפירות המגן שנהפגזו
במלחמת העצמאות
ביד מרדכי. אפשר
לראות במקום את
שחזור שדה הקרב עם
המצרים

בני ישראל ספגו מפלה קשה בנסיון לכבש את העיר עי

קראו בעיון פסוקים 1-9

1. א. פרשנים שונים נסו להסביר מדוע מצין המספר בפסוק 1 שכל בני ישראל מעלו, בעוד שעכן לבדו הוא שלקח משלל העיר יריחו. לפניכם הסברו של הפרשן ר' דוד קמחי (רד"ק):

"שמרו מן החרם" – שמרו עצמכם, ושמרו איש את אחיו. ומפני זה אמר: "חטא ישראל", מפני שלא נתנו עיניהם (לא השגיחו) שלא יקח אדם משלל יריחו דבר.

ב. מי אינם יודעים שעכן לקח משלל יריחו לעצמו?

גיר דמין שיחה בין עכן לבני משפחתו לאחר שלקח מהשלל:

2.

1.

ג. נאמר על עכן שהוא "מעל בחרם", כלומר לקח לעצמו מהשלל. מה פרוש המלה "למעל" בעברית של ימינו? העזרו בדגמאות בעמוד הבא:

ג. מטרת הדוגמאות אינה רק לשונית. בעזרתן אפשר לבסס את ההבנה שמעילה פוגעת לא רק במועל שבד"כ נתפס ונענש אלא גם בציבור שלם.

(המשך בעמוד הבא)

- העובד מעל בכספי החברה.
 - "מעלת באמון שנתתי בך", אמר הקצין לחיל שנרדם בשמירה.
2. מדוע ה' כועס על בני ישראל?

אמר ר' שמעון בר יוחאי:
משל לבני אדם שהיו יושבים בספינה. נטל אחד מהם מקדח והתחיל קודח תחתיו.
אמרו לו חביריו: מה אתה יושב ועושה?
אמר להם: מה אכפת לכם? הלא תחתני אני קודח?
אמרו לו: כשהמים עולים בספינה ומציפים אותה גם אנחנו נטבע.
(ויקרא רבה ד)

3. במה מתאים המשל למקרה עכן? נמקו.
4. נשער שבנו של עכן לא התאפק וספר בסוד לדודו על המעילה. הדוד הזדעזע.
מה ספר הנער? מה אמר הדוד, מה יעץ?
פיצד הגיב הנער לדברי הדוד? כתבו את השיחה ביניהם.
5. שיערו האם היה ברור לעכן מי יענשו אם יתגלה חטאו?
בחרו אחת מן השנים:
- אחד התלמידים יציג את דמות יהושע המתפלל לה' אחרי המפלה. צלמו את התמונה.
 - הציגו תמונה: יהושע מתשאל את עכן כדי שיתודה על חטאו. צלמו את התמונה. תוכלו לערוך תערוכה של התצלומים.
6. א. מה שם העיר הבאה שיהושע מתכנן לכבוש?
ב. באיזה אפן ברר יהושע מהו כוחה הצבאי של העיר עי?
ג. במה שונה מסקנת המרגלים שנשלחו לעי ממסקנת המרגלים שנשלחו ליריחו?

אפשר לשאול: שער איזה נזק עלול להיגרם לחברה ולעובדיה כתוצאה מהמעילה? שער איזה נזק עלול להיגרם לבסיס הצבאי כתוצאה מהמעילה באמון שמעל החייל?
2. מדוע ה' כועס על בני ישראל? + דברי ר' שמעון בר יוחאי.
3. במה מתאים המשל למקרה עכן?
3. יש להפנות את תשומת לבם של התלמידים לכך שהמספר מציין שהמפלה היא: א. עונש על חטא עכן. ב. המרגלים לא מסרו הערכת מצב מדויקת, ולכן נשלחו חיילים מעטים מדי ולא הוכנה תוכנית לכיבוש המקום. כאשר יש שתי סיבות - האחת סיבה של עונש מאלהים, והשנייה טעות אנוש, נוהגים לכנות זאת "סיבתיות כפולה".
יש להניח שעכן הכיר את התפיסה שהיתה קיימת בימים קדומים לפיה חל עונש גם על בני המשפחה העונש על חטאו של היחיד. בבחינת "אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה". אבל כדרכם של חוטאים הוא כנראה האמין שלא ייתפס.

תכשיטי זהב עתיקים

7. א. מה היו תוצאות המלחמה בעי?

ב. מה חשבו הלוחמים לאחר המלחמה הראשונה בעי?

ניר דמין ואיר:

8. כיצד השפיעה המפלה בעי על מצב רוחו של העם?

9. א. כיצד נהג יהושע לאחר המפלה בעי?

ב. מה דעתכם על התנהגותו של יהושע?

ג. כיצד הייתם מצפים שינהג כמנהיג?

10. א. הסבירו, מדוע פרוש הבטוי "הפך ישראל ערף" הוא "הלוחמים ברחו"?

ב. איך אפשר לדעת שהבטוי "וימס לבב העם ויהי למים" הוא רק בטוי ציורי, ואילו הבטוי "ויעלו עפר על ראשם" אינו תמיד בטוי ציורי?

11. אם תרצו, צירו את אחד הבטויים:

"וימס לבב העם ויהי למים" "ויעלו עפר על ראשם".

8. זו הזדמנות לשוחח עם הילדים על חשיבות האחריות ההדדית: "כל ישראל ערבים זה לזה". עכן, כמו כל עם ישראל, שמע את אזהרת יהושע שלקחת שלל תגרום לאסון בעם, ובכל זאת, הוא לא התחשב ונהג כרצונו. מהסיפור אפשר ללמוד שהמעשה של היחיד משפיע לא אחת על החברה כולה. אפשר להזמין את התלמידים לספר על מקרים שבהם פשע או עברה של היחיד פועלים לרעת החברה כולה.

10. א. "הפך ישראל ערף" הוא ביטוי מושאל לנסיגה. כאשר הלוחמים בורחים הם מפנים את עורפם לשדה הקרב, כלומר הם מאפשרים לאויב לרדוף אחריהם. אפשר לברר עם התלמידים את המושג "ביטוי ציורי" ו"ביטוי שאינו ציורי" בשאלה 10 ולתת אותה כמטלת בית. כך יוכלו המורים לבדוק אם המושג "ביטוי ציורי" אכן מובן לתלמידים. ב. הביטוי "וימס לבב העם ויהי למים" הוא ביטוי ציורי להתקף פחד. בשום מקרה הלב אינו נמס. יש תרבויות שבהם עדיין מקובל לשים עפר על הראש לאות אבל.

חשוב שהדיון בשאלות 1, 8, 10 יעורר את התלמידים להבין שמעילה היא פשע הגורם נזק לציבור שלם.

יהושע גלה מי לקח מן החרם ועכן הודה באשמה

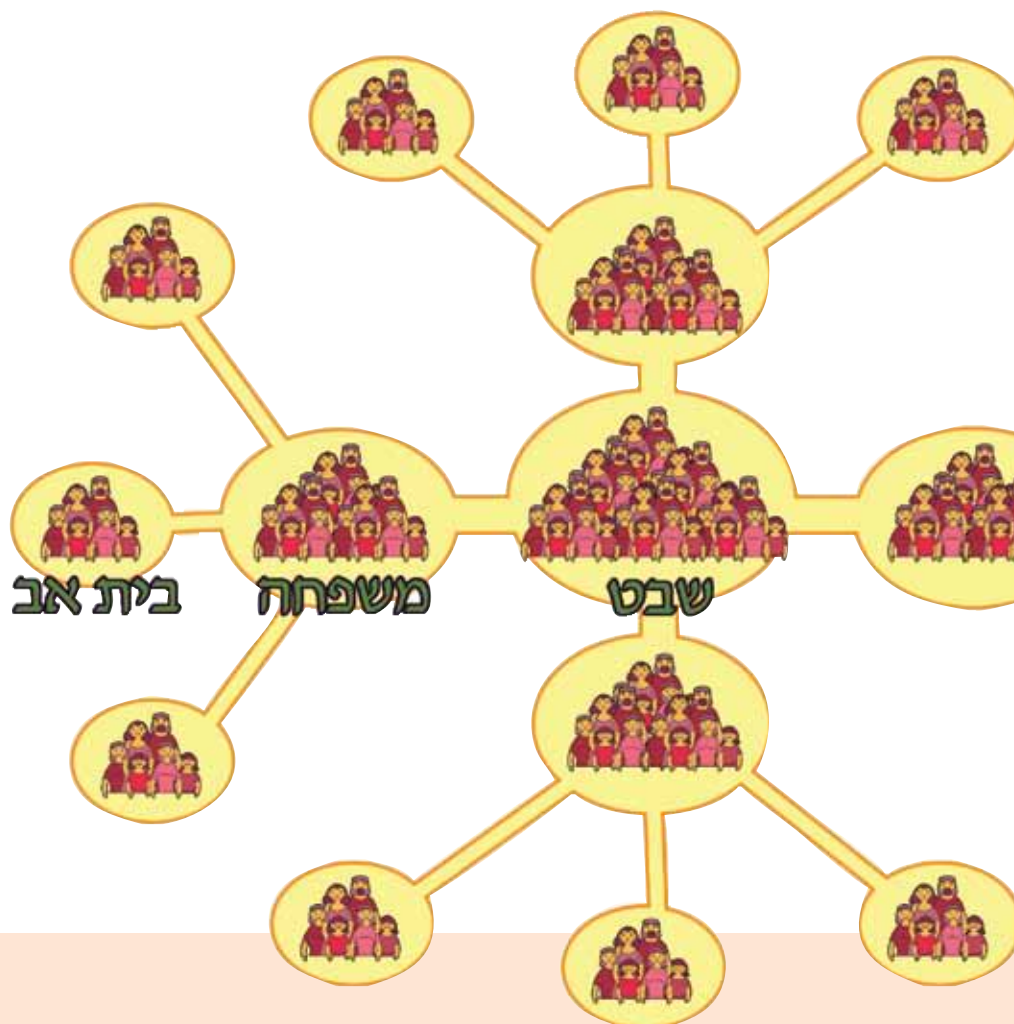
קראו בעין פסוקים 10-27

1. ה' אומר ליהושע: "למה אתה נופל על פניך?" ה' יודע את התשובה ואינו מצפה שיהושע יענה. שיערו: מה רצה ה' לומר ליהושע במשפט זה?

2. שיערו: מדוע לא אמר ה' ליהושע את שם המועל שלקח מהשלל?

3. א. כיצד גלו את האשם במעילה?

ב. הגורל נפל וגלה את זהות האשם. שיערו: מדוע חשוב ליהושע שעכן יודה באשמה במו פיו?

10 קם לד - תפסיק להתאבל.

11 כחשו - שקרו.

12 ולא יכלו... לקום - לא יוכלו לנצח.

14 ונקרבתם - כל שבט יתקרב

לפני ארון ה' ושם יודע מאיזה

שבט החוטא.

אשר ילכדנו יהיה - אשר יעלה

בגורל.

15 הנלכד בחרם - מי שהגורל

יראה שחטא ולקח מהשלל.

נבלה - עשה מעשה נבזי.

18 משה יהודה - שבט יהודה.

1. לסוג כזה של שאלה

קוראים שאלה רטורית.

כלומר, השואל אינו מצפה

לתשובה, אלא אומר את

דבריו בצורת שאלה.

2. זהו אקט חינוכי:

החיפוש, מציאת האשם,

והענשתו יהיו פומביים,

לעיני כל העם.

4. התלמידים יבינו

שהפלת גורל אינה מוכיחה

בהכרח את אשמת עכן.

לכן יש צורך בהודאה.

5. התלמידים יבינו

אחרי עיון באיור

שהמושג משפחה

בתנ"ך שונה מהמושג

בימינו. משפחה בתנ"ך

היא המשפחה המורחבת.

"בית אב" מקביל

למושג משפחה

בימינו.

לאחר התבוננות

בתרשים אפשר לשאול

במה שונה המושג

משפחה בימינו

מהמושג משפחה

במקרא?

4. א. פִּיצֵד הַסְבִּיר עָכֹן אֶת הַמַּעֲשֶׂה שֶׁעָשָׂה?
ב. עַל אֵיזָה דְּבַר מַעֲשֶׂת הַדְּבָרוֹת עָבַר עָכֹן?

חֲכָמֵינוּ שָׁאֲלוּ אֶת עַצְמָם מְדוּעַ הוֹדָה עָכֹן. הֵם סִפְרוּ עַל כֵּךְ אֶת הַסְפּוֹר הַבֹּא:
עָכֹן אָמַר לְעַצְמוֹ: עַל יְדֵי נְהַרְגוּ אָנָשִׁים מִיִּשְׂרָאֵל. אֲנִי חוֹטֵא וּמַחְטִיא! מוֹטֵב אֲנִי
אוֹדָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ, וְאֵל תְּבוֹא תַקְלָה (לָעָם) עַל יְדֵי.
(בַּמִּדְבָּר רַבָּה, כג)

אִשָּׁה לְבוּשָׁה אֲדָרֶת פְּרוֹת צָמַר כְּבָשִׂים.
הַפֶּסֶל הַתְּגַלָּה בְּשֹׁנֶר (עִירָק בִּימֵינוּ)

5. 6. בַּתְּקוּפוֹת קוֹדְמוֹת הָיוּ
בְּנֵי הַמַּשְׁפָּחָה נִעְנָשִׁים יַחַד
עִם הַחוּטָא. כַּאֲשֶׁר הַדּוֹר
אוֹ הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים נִעְנָשִׁים
עַל חֲטָאֵי אֲבוֹתֵיהֶם נוֹהֲגִים
לִכְנוּת זֹאת "גְּמוּלָה לְדוֹרוֹת".

בִּימֵינוּ מְקוּבַּל פָּחוּת
לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בַּפְּרוּוֹת בַּעֲלֵי
חַיִּים לְצָרְכֵי אוֹפֵנָה
וּבְמִקּוֹם זֹאת מִשְׁתַּמְשִׁים
בַּפְּרוּוֹת סִינִטִּיּוֹת מִשּׁוּם
צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים.

5. א. מִי נִעְנָשׁ יַחַד עִם עָכֹן?

ב. מָה דַּעְתְּכֶם עַל הָעֲנִשׁ? הַסְבִּירוּ.

6. יְהוֹשֻׁעַ מַעֲנִישׁ אֶת עָכֹן בְּעֲנִשׁ חֲמוּר בְּיוֹתֵר. הַסְבִּירוּ מְדוּעַ נִהַג כֵּךְ.

7. א. מְדוּעַ קָרָאוּ לַמָּקוֹם "עֵמֶק עֲכוֹר"? הַעֲזֵרוּ בַּמְּלֹן.

ב. הָאֵם אֶתֶם זֹכְרִים מְקָרִים אֲחֵרִים שֶׁבָּהֶם קָרָאוּ לַמָּקוֹם עַל
שֵׁם יָרוּעַ שֶׁקָּרָה בּוֹ? רְאוּ בְּרִאשִׁית פָּרָק כו פְּסוּקִים 32–33,
וְגַם שְׁמוֹת פָּרָק טו פְּסוּקִים 22–23.

ג. בִּימֵינוּ מִשְׁתַּמְשִׁים בְּבִטּוּיִים שׁוֹנִים שֵׁשׁ בָּהֶם מֶלֶךְ מֵהַשָּׁרֵשׁ
עַכ"ר. הַעֲזֵרוּ בְּאִפְשָׁרוּיּוֹת הַשּׁוֹנוֹת שֶׁבַּמַּחֲסֵן הַמְּלִים וְכִתְבוּ
מֵהוּ הַבִּטּוּי הַמְּנֻגָּד:

- לְמִים עֲכוּרִים?
- לִיחְסִים עֲכוּרִים?
- לְאֹיְרָה עֲכוּרָה?

מַחֲסֵן מְלִים:

תְּקִינִים, צְלוּלִים, יְדִידוּתִית, טְהוּרִים, יְדִידוּתִיִּים, נְעִימָה

19 וְתִנְיָלוּ תוֹדָה – תוֹדָה בְּאַשְׁמָה.

אֶל-תִּכְחַד – אֵל תִּשְׁקֹר.

20 אֶמְנָה – אֶמְנָם כֵּן, חֲטָאֵתִי.

21 אֲדָרֶת שֹׁנֶר – מְעִיל מֶאֱרֶץ שֹׁנֶר.

לְשׁוֹן זָהָב – גּוֹשׁ זָהָב.

טְמוּעִים – מְסֻתָּרִים.

23 וַיִּצְאָם – הִצְיָגוּ אוֹתָם.

25 יַעֲקֹבִי יְהוָה – יִשְׁמִידֵהוּ.

וַיִּסְקְלוּ אוֹתָם – רָגְמוּ אוֹתָם

בְּאֲבָנִים עַד שְׁמָתוֹ.

עַד חַיִּים חָזָה – עַד יוֹם כְּתִיבָתָהּ

כבוש העי

קראו בעין פסוקים 1-8

1. מדוע זקוק יהושע לעידוד מיחד מה?
2. מדוע שנה ה' את הפקדה והפעם מתר ללוחמים לקחת מן השלל?
3. ה' הכין ליהושע תכנית לכבוש העי. העתיקו מפסוק 2 את המשפט המתאר את התכנית.
4. יהושע ארגן את לוחמיו לקראת הקרב:
 - א. מה יהיה תפקידם של האורבים?
 - ב. קשה להתמצא בדרך בלילה. מדוע פוקד יהושע על האורבים להגיע ליעדם דוקא בלילה?
 - ג. איזה תפקיד נדרש לבצע הכוח העקרי בראשות יהושע במהלך הכבוש?
5. איזו מלכדת טמן יהושע ללוחמי העי?
6. בעברית של ימינו נוצרו מלים חדשות שמקורן בעברית המקראית.
 - א. מה מקור המלה "בזה" (פסוק 2)?
 - ב. ססמתה של תנועת הצופים הוא "היה נכון!" – למה הכוונה? מהו מקור הבטוי (פסוק 4)?
 - ג. מה מקור המלה "התנתקות" (פסוק 6)?
 - ד. מה מקור המלה "מצית" (פסוק 8)?

1. אליהוא ואליהות - אל תפחד. עם המלחמה - הצבא.
2. תבואו לכם - תוכלו לקחת שלל. שים-לך ארב - תכין קבוצת חילים שתסתתר ותחכה לרגע המתאים לתקוף.
4. נכנים - מוכנים.
5. נקרב - נתקרב.
- תקנו - נעמיד פנים שאנחנו בורחים.
6. עד התיקנו אותם מן-העיר - עד שיתנתקו ויתרחקו מהעיר.
7. והורששם - תכבשו.
8. תציתו - תשרפו.

2. יש להניח שהתלמידים יעלו השערות שונות כגון: אין גוזרים על הציבור גזירה שאינו יכול לעמוד בה. ה' חשב שהדבר יעודד את בני ישראל לנצח ולזכות בשלל.
4. ב. התלמידים יבינו שבחסות החשכה הצליחו לוחמי יהושע לשמור על חשאיות.
- ג. הכוח העיקרי יסיח את דעתם של לוחמי העי מהאורב. כמו כן, תפקידו לגרום את לוחמי העי אל מחוץ לחומות ולאפשר לאורב לשרוף את העיר.
5. אנשי העי ימצאו את עצמם מחוץ לחומה כשהם לכודים בין האורב לבין הכוח העיקרי.

יהושע וצבאו כובשים את העי

קראו בעיון פסוקים 9-22

1. אילו לקחים למד לעצמו יהושע מן הקרב הראשון על העי? העזרו בפעיפים הבאים:

א. כיצד יש להתייחס לכוחו של האויב?

ב. מה לעשות עם השלל?

ג. על איזה תנאי חייב העם להקפיד ולקיים כדי שאלהים יעזור לו?

2. אחד מהלוחמים שהיה בקבוצת האורבים חזר לביתו וספר לילדיו על הקרב. ספרו את הספור מפיו: מה ראה, מה הרגיש כשראה את הכידון? כשנשרפה העיר? לאחר הנצחון?

ניר איר שיחה בין שומרי החומה בעי:

3. בימינו משתמשים במכשירי קשר כדי להעביר הודעות ופקדות בין הלוחמים.

כיצד העביר יהושע פקדה לאורבים?

4. לאיזה מצב מסכן גרר יהושע את לוחמי העי? העזרו בפסוק 22.

9 מים לעי - ממערב לעי.

11 וכלי העם המלחמה - והצבא העקרי של יהושע.
עגד - מול.

15 ויגועו יהושע וכלי ישראל לפניחם - העמידו פנים שהם בורחים מפני חילי העי.

16 וינעשו - נאספו למלחמה.

18 ושה בכידון - תרים את הכידון כלפי מעלה כדי לומר לאורב להכנס לעיר.

20 ולא היה בהם ידים לעום - לא היה להם לאן להמלט.

והפך אליהרדף - צבא יהושע שהעמיד פנים כבורח התחיל לרדף אחרי צבא העי.

22 ואלה - האורבים.

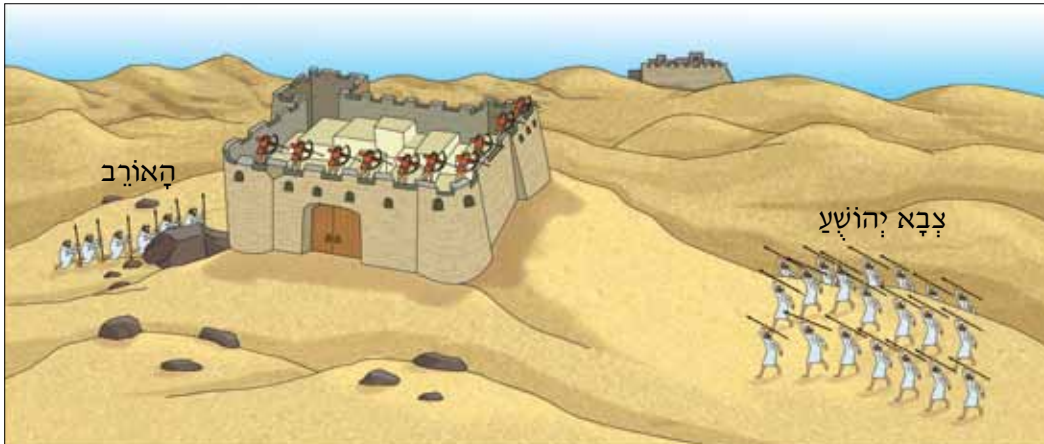
בתוך - באמצע.

שריד ופליט - מישהו שנשאר

1. אסור לסמוך רק על נסים. אסור לזלזל באויב. צריך להשתמש בתכסיסים שיטעו את האויב. המפקד צריך לצאת בראש חייליו.
- צריך לאפשר לחיילים לקחת שלל לעצמם, כדי שלא יתפתו לחטוא.
- הלקח העיקרי של סיפור העי הוא שה' לא יעזור לעם בכל מקרה; על העם להישמר מחטאים, ורק אז האל יהיה בעזרו.

אפשר להציע לתלמידים
למצוא את הפסוקים
המתאימים לכל איור.

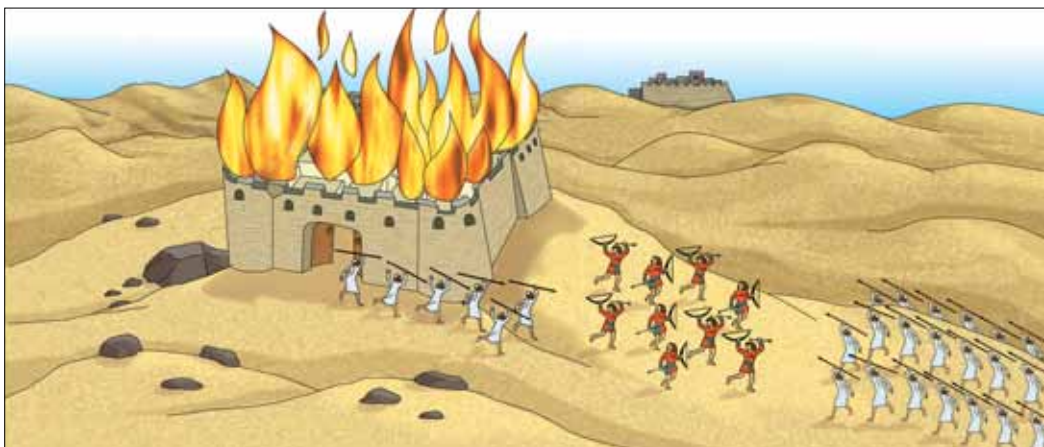
שְׁלַבֵּי הַמִּלְחָמָה עַל הָעִי:

א. צבא יהושע מחלק לשנים: מרביתו מעמיד פגי תוקף, חלקו מתחבא מאחורי העיר (האורב)

ב. צבא יהושע מעמיד פנים כבורח. צבא העי רוץ אחריו. האורב נכנס לעיר דרך השערים הפתוחים.

ג. צבא יהושע מפנה פניו ותוקף את צבא העי. האורב יוצא מהעיר שהצית ותוקף גם הוא את צבא העי.

גורלם של תושבי העי

28 תל-עולס - שְׁמָמָה לְנֶצַח.

29 וכפוא השְׁמֹשׁ - עִם שְׁקִיעַת הַשֶּׁמֶשׁ.

נְבִלְתוֹ - גִּוְיָתוֹ.

קְרָאוּ בְּעֵינַי פְּסוּקִים 23–29

1. א. בְּמִלְחָמָה זֶה הָרְגוּ חֵילֵי יְהוֹשֻׁעַ, בְּכֹנֶנָה תַּחֲלָה, הָרַבָּה אֲזָרְחִים:

יְלָדִים, נָשִׁים וְזִקְנִים וְלֹא רַק חֵילִים. בְּמָה שׁוֹנִים חֲקֵי
הַמִּלְחָמָה בְּיָמֵינוּ מִחֲקֵי הַמִּלְחָמָה בְּעִי?

ב. מָה עָשׂוּ לְמַלְכָּה הָעִי?

2. מָה לָקְחוּ לִוְחָמֵי יְהוֹשֻׁעַ כְּשֶׁלָּל לְעֶצְמָם?

3. א. בְּמָה מִזְכִּיר גּוֹרְלָהּ שֶׁל הָעִי אֶת גּוֹרֵל הָעִיר יְרִיחוֹ?

ב. בְּמָה שׁוֹנָה עֲנִשָּׁה שֶׁל הָעִי מִעֲנִשָּׁה שֶׁל יְרִיחוֹ?

4. שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים מְדַגֵּישׁ הַמְסַפֵּר שֶׁה' הִבְטִיחַ לְיְהוֹשֻׁעַ נֶצַח וְעַל

הָעִי: "נִתְּנִי בְיָדְךָ אֶת מֶלֶךְ הָעִי... וְנִתְּנָה ה'... כִּי בְיָדְךָ אֶתְּנֶנָּה".

הָאֵם תּוֹכְלוּ לְשַׁעַר מְדוּעַ חוֹזֵר הַמְסַפֵּר וּמְדַגֵּישׁ אֶת הַהִבְטָחָה?

כְּאִשֶּׁר מֶלֶךְ מְסִימָת בּוֹלְטָת מְשׁוּם שֶׁהִיא חוֹזֶרֶת פְּעָמִים אַחְדוֹת בַּפָּרָק, קוֹרְאִים לָהּ
מֶלֶךְהָ מִנְחָה. מֶלֶךְהָ זֶה מְדַרִּיכָה אֶת הַקּוֹרֵא וְרוֹמְזָת לוֹ עַל רַעֲיוֹן חָשׁוֹב בַּפָּרָק.

5. בַּעֲבָרִית שֶׁל יָמֵינוּ נּוֹצְרוּ מַלִּים חֲדָשׁוֹת שֶׁמְקוֹרָן בַּעֲבָרִית הַמְקַרְאִית.

א. מָה הַמְקוֹר הַמְקַרְאִי לַמֶּלֶךְ "מִלְכָּדָת" (פְּסוּק 19)?

ב. מָה הַקֶּשֶׁר בֵּין הַמֶּלֶךְ הַמְקַרְאִית "תַּוְךְ" לְבֵין הַמֶּלֶךְ "מִתַּוְךְ"
בַּעֲבָרִית שֶׁל יָמֵינוּ? הֲעֶזְרוּ בְּמִלּוֹן.

ג. הַמְסַפֵּר מְשַׁתְּמֵשׁ בַּמֶּלֶךְ "וִינּוּסוּ" כְּדִי לְתַאֵר צָבָא בּוֹרַח. בְּאִיזוֹ
מֶלֶךְהָ מְשַׁתְּמָשׁ בַּעֲבָרִית שֶׁל יָמֵינוּ כְּדִי לְתַאֵר מְנוּסָה שֶׁל צָבָא?

ד. "פְּלִיט" וְ"שְׂרִיד" – מָה הַדּוּמָה בֵּינֵיהֶן? מָה הַשׁוֹנָה?

כְּתָבוּ דְגָמָה לְשִׁמוּשׁ בְּבִטּוּי: "לֹא נִשְׂאָר שְׂרִיד וּפְלִיט".

1. חשוב לחזור ולהדגיש
שאי אפשר למדוד את
מעשי צבא יהושע לפי דיני
המלחמה הנהוגים בימינו,
שכן בתקופה הקדומה
מוסר המלחמה היה שונה
ולא היו חוקים שהגבילו
את האכזריות וההרג.

4. המספר מעוניין
שהקוראים יבינו שיד
ה' גרמה לניצחון על
העי. החזרה על המילים
מהשורש נ"ן באה
להדגיש רעיון זה.
למילה חוזרת מסוג זה
קוראים "מנחה".

5. משתמשים במילים
"תבוסה" או "נסיגה".
בחירת המילה מעידה על
עמדת המספר. כשאומרים
"וינוסו" מתכוונים
לבריחה לא מסודרת
בניגוד ל"נסיגה" שהיא
עזיבה מסודרת כשבראש
הולך המפקד.

משלחת מהעיר גבעון שבכנען מגיעה למחנה ישראל

קראו בעיון פסוקים 1-15

1. א. מה גרם למלכים של עמי כנען להסכים ביניהם פה אחד להלחם במשתף נגד בני ישראל?
- ב. למה מתכוננים בבטוי "פה אחד", למשל כשאומרים: ילדי הכתה החליטו פה אחד להתנדב לעזרת ילדים בעלי צרכים מיוחדים?

2. שִׁעְרוּ מְדוּעַ לֹא הִצְטַרְפוּ תוֹשְׁבֵי גִבְעוֹן לְבְרִית עַמִּי כְנַעֲנִי?

נִיר הַמְאִיר דְּמִין שִׁיחָה בֵּין אֲנָשֵׁי גִבְעוֹן לְאַחַר שִׁשְׁמֻעוֹ עַל הַתְּאֲרָגוֹת הַמְּלָכִים לְמַלְחָמָה בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. עֵינּוּ בְּאִיּוֹר.

- 1 בעבר הירדן - כאן הכונה לעבר הירדן המערבי, לכנען.
- 2 ויתקבצו - התאספו.
- 3 פה אחד - בהסכמת כלם.
- 4 בערמה - ברמאות, בשקר.
- 5 ויצטירו - כנראה הכונה ויצטידו, לקחו צדה.
- 6 בלים - משמשים ומתפוררים.
- 7 ונאדות יין - מימיות עשויות עור.
- 8 ומבקעים - עם סדקים וחורים.
- 9 ומצורים - קשורים בחבלים..
- 10 ונעלות בלות ומטלות - נעלים

1. הם חששו שגורלם יהיה כגורל העי, וקיוו שבעזרת הברית יצליחו לגבור על יהושע וצבאו.
2. יש להניח שהתלמידים יבינו שהם לא האמינו שברית המלכים תנצח את יהושע.

3. בפסוק כתוב שתושבי גבעון "לקחו" – מה לקחו?

6 איש ישראל – נכבדי העם.

7 בקרבי – בתוך ארצי, בכנען.

ואיך אכרות (אכרת) – לא אוכל
במקרה כזה לכת ברית.

12 נקדים – שיש בו נקדות עבש.

14 ויקחו האנשים מציצים – כסימן

4. א. כיצד הערימו תושבי גבעון על יהושע כדי לשכנעו לכת
עמם ברית?

ב. מדוע עשו זאת? העזרו בכתוב בספר דברים פרק כ,
פסוקים 16, 17.

רק מעמי העמים האלה אשר יהיה אליהם נתן להם נחלה לא תהיה
כל-נשמה; כי-החנם תחרישם החתי והאמרי הכנעני והפריזי החזי*
והיבוישי כאשר צוה יהוה אלהיה.

* תושבי העיר גבעון היו חלק מהחזי.

ג. מדוע הטעון של המשלחת הגבעונית: "מארץ רחוקה באנו"
מצדיק כריתת ברית? העזרו בכתוב בספר דברים פרק כ,
פסוקים: 10, 11:

כי-תקרב אל-עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום.
והיח אם-שלום תענה ופתחה לך והיה כל-העם הנמצא-בה יהיו לך
לשם ועבדוך.

5. א. גם בעברית של ימינו משתמשים בבטוי "צידה לדרך". חברו
משפט והשתמשו בבטוי.

ב. שערו מדוע בעברית של ימינו קבעו את השם "צידנית"
לקפסה גדולה לאחסון מזון לטיולים או לפיקניקים.

6. מה הבטיחו יהושע ונשיאי העדה לגבעונים?

7. יש הטוענים לומר שיהושע מהר לכת ברית עם הגבעונים?
כתבו טענות בעד ונגד.

8. כאשר לא נותנים אמן במישהו נוהגים לפי הכלל
"כבדהו וחשדהו".

מה הקשר בין אמרה זו לבין המספר?

איש נושא נאד מים עשוי מעור.
ציור של החוקר וילסון, המאה ה-19.

התגלית התרמית של הגבעונים

קראו בעיון פסוקים 17-27

1. אלו התבקשתם להגן על הגבעונים, מה הייתם אומרים להגנתם?

2. א. שערך וכתבו: מה התרחש במשלחת הגבעונים כאשר התגלתה התרמית?

ב. מדוע כבדו יהושע והנשיאים את השבועה שנשבעו שלא לפגוע בגבעונים גם אחרי שנודע להם שהם שקרו? ראו פסוקים 19, 20.

בזמנים קדומים הקפידו האנשים לקיים שבועה בשם ה', כדי שלא לעבר על הדבר: "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא". מי שהפר שבועה בשם ה', האמין שה' יענישו על כך.

3. מה דרשו בני ישראל מנשיאי העדה?

4. כיצד הצטדקו הגבעונים לפני יהושע על שרמו אותו?

5. איזה פתרון מצאו נשיאי העדה?

6. השואה:

18 ולא הכוש - לא הרגו אותם.
וילגו - התלוננו על הנשיאים
שהסכימו לברית.

20 קאף - כעס.

21 זיהו הטפי עצים ושאבימים - יעברו
עברנו בעבודות קשות.

23 ארורים - מקללים.

ולא יכרת מפם עבד -
תהיו משעבדים לעולמים.

24 ויפא מאד לנפשותינו -

6. מתוך ההשוואה אפשר להסיק שגם רחב וגם הגבעונים חיפשו דרך להציל את עצמם. אולם הגבעונים בחרו בדרך של עורמה, בעוד רחב בחרה בדרך של שיתוף פעולה והגשת עזרה למרגלים בתמורה להצלתה והצלת בני משפחתה.

מטרת השואה: הדומה והשונה בין ספור הגבעונים לספור רחב.

התבחינים	הגבעונים	רחב
מה בקשו מבני ישראל?		
באיזו דרך נסו להציל את חייהם?		
איזו הבטחה קבלו?		
האם קימה השבועה שנשבעו להם?		
מסקנותי בעקבות השואה:		

7. האם אתם מפירים קבוצות אכלוסיה במדינת ישראל שלעתים
מכנים אותם: "חוטבי עצים ושואבי מים"?

1.

2.

3.

4.

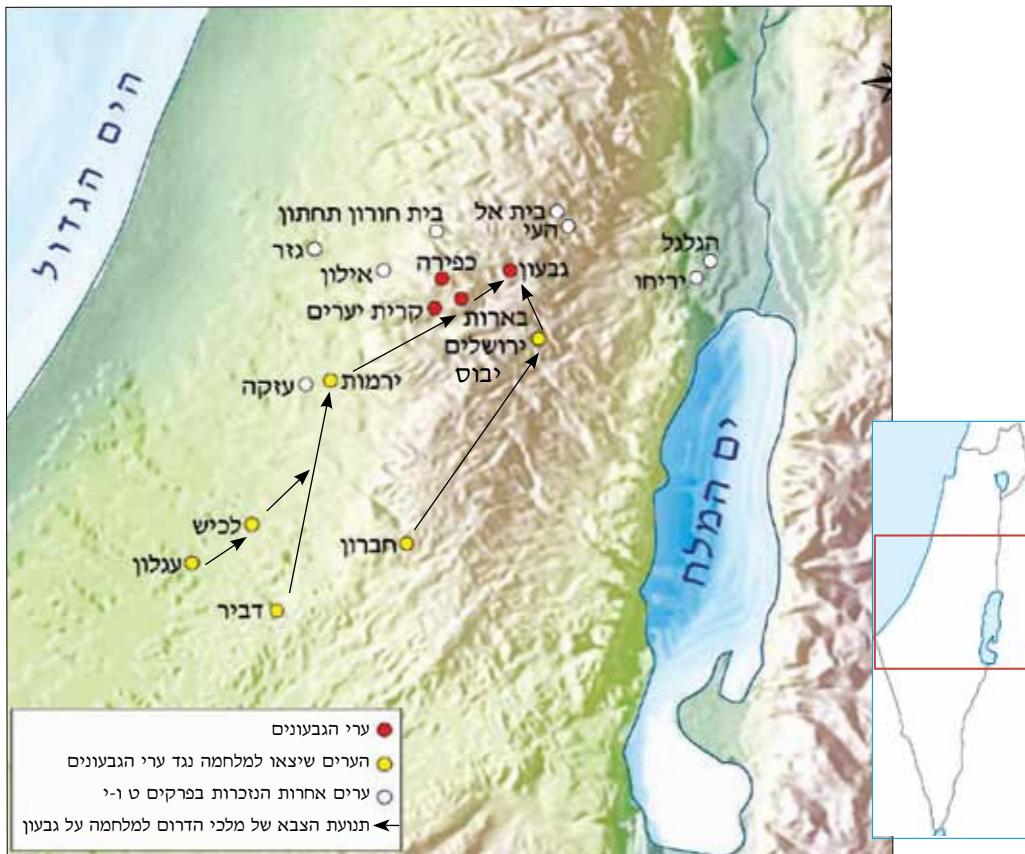
8. אנשים העובדים בעבודות גופניות קשות בשכר נמוך מכוונים כך לעתים. אפשר לספר לתלמידים שבמדינת ישראל פועלת עמותה בשם "קו לעובד", שמטרתה להגן על זכויות עובדים זרים במקרים של ניצול, קיפוח או הלנת שכר. אל "קו לעובד" פונים עובדים זרים, פליטים, וישראלים בעלי הכנסה נמוכה. כמו כן קיים בית דין לעבודה אליו יכולים העובדים לפנות במקרה של עושק והלנת שכר.

חמשה מלכים מהדרום התארגנו להלחם בגבעונים

קראו בעין פסוקים 1-15

1. א. מה הפחיד את אדני צדק מלך ירושלים?
התבוננו במפת ערי הגבעונים. האם אפשר למצא תשובה
לשאלה במפה?
- ב. כיצד החליט אדני צדק לפעול?
- ג. שער, מדוע פנה אדני צדק להלחם בגבעון ולא בבני
ישראל?

מפת ערי הגבעונים

1. גבעון שכנה ליד אחת הדרכים העולות מהגלגל (שם היה מחנה הקבע של בני ישראל). אדני צדק חשש שברית השלום שכרתה גבעון עם יהושע תאפשר לו לעלות לגבעון ומשם לתקוף את ירושלים. בעזרת עיון במפה יוכלו התלמידים להבין שגבעון סמוכה לירושלים.

1 לפד - כבש.

2 וייראו - פחדו.

6 אליתרף ידיד - אל תעזב אותנו, עזר לנו.

רצוי להסביר לתלמידים שהמפה הקטנה בצד עוזרת להבין איזה אזור מכנען מתארת המפה החלקית.

2. היכן נמצאות ערי החוי ביחס לירושלים?

3. באיזה צד של גבעון נמצאות הערים שהתארגנו להלחם בה?

4. עקבו אחר החצים המלמדים על תנועת צבא מלכי הדרום. אילו צבאות של בעלות הברית הפנעניות הגיעו ממערב לגבעון? וצבא איזו עיר הגיע ממזרח?

5. איך נצלו הגבעונים? פרטו את השתלשלות העניינים והסבירו.

6. כיצד הצליח יהושע להפתיע את חמשת המלכים? ראו פסוקים 9–10.

7. ממה אפשר להבין שהגלגל היה מחנה הקבע של עם ישראל?

8. שני נסים קרו לצבא ישראל ועזרו לנצחונם. מהם?

בימינו יודעים שהשמש אינה נעה ושבדור הארץ מסתובב סביבה. אבל בימי קדם טעו בני האדם וחשבו ההפך, שהשמש מסתובבת סביב כדור הארץ. לכן כשהושע מצוה: "שמש בגבעון דם" – הוא מצוה על השמש לעצר ולא כפי שנכון לדרש היום – שבדור הארץ יעצר את סיבובו.

9. צירו את המשפט "שמש בגבעון דם וירח בעמק אילון"... אם תרצו שלבו את המשפט בצירור. הכינו תערוכה של עבודותיכם.

9 פתאם – בהפתעה.

כל־הלילה עלה – בחסות

החשכה הגיעו למקום הקרוב.

10 ויהם – גרם למהומה.

מכה – מפלה.

דרך מעלה בית־חורן – בדרך

המובילה לישוב בית חורון.

12 שמש בגבעון דום – שמש עצרי

מעל גבעון, אל תשקעי כדי

שהיום יהיה ארוך.

וירח בעמק אילון – ירח עצר

בעמק אילון.

13 כחצי – באמצע.

ולא־אין לבוא – לא מהר לשקע.

שֶׁמֶשׁ בְּגָבְעוֹן דּוֹם /
צִיר גּוֹסְטָב דּוֹרָה

הָאֲבָנִים הַמִּתְגַּלְגֵּלוֹת /
צִיר גּוֹסְטָב דּוֹרָה

במלחמה במלכי הדרום
נצחון בני ישראל מתואר
כשילוב של הנהגת יהושע
ונסי ה'. זוהי סיבתיות
כפולה.

10. עָלִינוּ לַדֶּעַת שְׂבָאוֹתָם יָמִים לֹא הָיָה דָּפוּס. הַסָּפָרִים נִכְתָּבוּ
בֶּיֶד וּמִכָּל סֵפֶר הָיוּ עֲתָקִים מְעֻטִּים בְּלֶבֶד. מִהוּ אֶחָד הַסָּפָרִים
שֶׁאָבְדוּ וְשֶׁהַמַּסֵּפֶר עֵין בּוֹ בָּבוֹאוֹ לְכַתֵּב אֶת הַסֵּפֶר?

11. אֵיזָה חֶלֶק מֵאֶרֶץ כְּנָעַן נִכְבָּשׁ בַּמִּלְחָמָה זֹאת?
הָעֶזְרוֹ בַּמִּפָּה בְּעָמוּד 54.

12. עֵינֵינוּ בַּפָּסוּק 12: לַבָּטוּי "גְּבוּרֵי הַחֵיל" יֵשׁ שְׁנֵי פְרוּשִׁים:
א. מַצְלִיחַ, עָשִׂיר וְנִכְבָּד.
ב. חֵיל אֲמִיץ.

אֵיזָה מֵהַפְּרוּשִׁים בַּפָּסוּק 12 מֵתָאִים לַבָּטוּי?

13. א. אֵיזָה מִנְהַג מִמִּנְהַגֵּי הַמִּלְחָמָה בַּיָּמִים קְדוּמִים מֵתָאָר בַּפָּסוּק 24?
ב. מָה מִטֶּרֶת הַמִּנְהַג? שֶׁעָרֵי וְהַסְבִּירוֹ.

14. חִבְרוּ מִשְׁפָּטִים שְׂבָהָם יוֹפִיעוּ הַמְּלִים וְהַבָּטוּיִים הַבָּאִים:

א. הוֹשִׁיעַ לָנוּ

ב. יוֹם תָּמִים

ג. לֹא הָיָה כִּיּוֹם הַהוּא לְפָנָיו וְאַחֲרָיו

מֶלֶךְ אֲשׁוּר דּוֹרֵךְ אֶרֶץ אוּבּוֹ.
אִיּוֹר עַל פִּי תַבְלִיט שֶׁהִתְגַּלָּה מִיָּמֵי אֲשׁוּר הָעֵתִיקָה

יהושע כבש את הארץ

קראו בעין פסוקים 16-23

בפרק י למדנו על נצחון צבא ישראל במלחמה על מלכי הדרום.
בתחלת פרק יא מספר על נצחון יהושע על מלכי צפון כנען.
הפסוקים שקראתם הם מעין סכום של כל המלחמות.

1. כאשר למדנו על כבוש יריחו, העי וערי חמשת מלכי הדרום,
נוצר הרשם שהמלחמות היו קצרות. אילו משפטים מהכתוב
מלמדים שלא כך היה?

2. המספר מציין שמות ערים שלא נכבשו. מהן?

3. לשים מה מזכיר המספר את משה? ראו פסוק 23.

4. לפי המספר, מדוע לא נהגו עמים אחרים כמו הגבעונים?

6. יש להניח שבצד הגאווה
ושביעות הרצון, הייתה גם
תחושה של עייפות ורצון
להתיישב סוף סוף איש
בנחלתו.

5. שער, מה היתה הרגשתם של בני ישראל
אחרי כבוש הצפון והדרום?

6. משהסתימו המלחמות, מה מתכנן יהושע
לעשות?

7. נשער שגם סיום המלחמה, ערך יהושע
מפקד. הוא הזמין את ראשי השבטים ואת
מפקדי הלוחמים ונאם לפניהם. חשבו:
מה אמר על השגי המלחמה, את מי שבח
במיוחד? מה אמר על המשימות שעדיין
מצפות לעם? כתבו את דבריו.

שְׁבִי יִשְׂרָאֵל
הִתְיַשְׁבוּ
בְּנַחֲלוֹתֵיהֶם

שבטי ישראל קבלו נחלות לפי גורל

קראו בעין פסוקים 1-5

1. מי היו אחראים לחלקת הארץ בין השבטים השונים?

- 1 וראשי אבות המטות - ראשי השבטים.
- 2 בגורל נחלתם - חלקו את הנחלות לפי גורל.
- 4 בני יוסף שני מטות - שבטי יוסף כללו שני שבטים: אפרים ומנשה. ולקננים - לרכושם. ומגשיהם - והשדות שמסביב לעיר.

שלב שלישי בחלקת הארץ
נערך בשילה
על ידי יהושע
וראשי השבטים
(פרק יח פסוקים 1-6)

קבלו נחלה:

בנימין
שמעון
זבולון
יששכר
אשר
נפתלי
דן

שלב שני בחלקת הארץ
נערך בגלגל
על ידי יהושע
וראשי השבטים
(פרק יד פסוק 6)

קבלו נחלה:

יהודה
אפרים
חצי המנשה

שלב ראשון בחלקת הארץ
נערך בערבות מואב
בעבר הירדן המזרחי
בידי משה
(פרק יד פסוקים 8, 32)

קבלו נחלה:

ראובן
גד
חצי המנשה

2. בפסוק 2 מספר שהחלקה נערכה באמצעות גורל. מה עשויות להיות הסבות שהנחלות נתנו לשבטים לפי גורל ולא לפי החלטתו של יהושע?

2. אפשר להניח שלא כל השבטים היו מרוצים מהנחלה שקבלו מאחר שהיה הבדל בין הנחלות בכמות מקורות המים, בטיב האדמה, במבנה השטח ובגודל. בדרך של הפלת גורל נמנעו התמרמרות וכעס.

3. א. איזה שבט לא קבל נחלה?

ב. איפה יגורו בני השבט הזה?

ג. מדוע לא קבלו נחלה?

נחלה - היא חלקת אדמה שהיא ירשתה, מקור פרנסה או רכוש של אדם פרטי, של שבט או של עם השייך לה' והמחלקת בפעם הראשונה לפי הוראותיו של המנהיג בהגדרה. (לפי מלון התנ"ך ד"ר צבי רדי, פרופ' חיים רבין)

שֶׁבֶט לֹוי לֹא קָבַל נַחֲלָה. בְּנֵי הַשֶּׁבֶט קָבְלוּ עָרִים וּמִגְרָשִׁים לָהֶם וּלְבִהְמָתָם בְּתוֹךְ נַחֲלָה שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהַשֶּׁבֶטִּים עַל מְנַת שְׁיִיכָלוּ לְהַקְדִּישׁ אֶת עֲצָמָם לַחֲנֹךְ אֶת הָעָם עַל פִּי דַרְכֵי הַתּוֹרָה וּלְשֶׁרֶת בַּמִּשְׁכָּן. הַתּוֹרָה גַּם צִוְּתָה לָתֵת מְקָצֵת מִיְּבוּלָם מִתְּנֹת ל"כֹּהֲנִים הַלְוִיִּם" (דְּבָרִים פָּרָק יח פָּסוּק 1 וּבִהְמָשָׁךְ פָּסוּק 4). בַּחֵק אַחֵר מְצֻיָּים לָתֵת מַעֲשֵׂר (עֲשִׂירִית מִן הַיְּבוּל) לַלְוִיִּם (בְּמִדְבָּר פָּרָק יח, פָּסוּק 21).

4. עֵינֵינוּ בִּתְרָשִׁים בְּעֶמּוּד 60 וְעֵנֵנוּ:

א. בַּמָּה שׁוֹנָה הַשְּׁלֵב הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַהֲתַנַּחֲלוֹת מִשְׁנֵי הַשְּׁלֵבִים הָאַחֲרִים?

ב. שְׁעָרוֹ, מְדוּעַ בַּשְּׁלֵב הַשְּׁנִי הַתְּנַחֲלוֹ רִאשׁוֹנִים בְּאֶרֶץ הַשֶּׁבֶטִּים יְהוּדָה, אֶפְרַיִם וְחֻצֵי הַמִּנְשָׁה? כָּתְבוּ אֶת הַשְּׁעָרֹתְכֶם.

ג. אֵיזָה שֶׁבֶט הַתְּנַחֲל מִשְׁנֵי עֲבָרֵי הַיַּרְדֵּן?

ד. הֵיכָן נַעֲרֹךְ הַשְּׁלֵב הַשְּׁלִישִׁי שֶׁל חֲלֻקַּת הַנַּחֲלוֹת?

שְׁטְחֵי נַחֲלוֹת הַשֶּׁבֶטִּים

4. א. השלב הראשון בהתנחלות נערך ע"י משה והנחלות ניתנו ממזרח לירדן, בעוד שבשבלים הבאים יהושע חלק נחלות ממערב לירדן, בכנען. ב. יש להניח שהתלמידים ישערו ששבטים אלה היו גדולים.

אפשר לשאול:
 • אילו שבטים שכנו בצפון הארץ?
 • אילו שבטים שכנו לחוף הים?
 • אילו שבטים גבלו בשבט בנימין?
 • מה מקור השם "הרי מנשה", "גוש דן", "עמק זבולון" ועוד.

הַשְׁבָּטִים הַתִּישְׁבוּ בְּנַחֲלוֹתֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ מֵת בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִי

קְרָאוּ בְּעֵינַי פְּסוּקִים 28–33

1. הִסְתִּימָה תְּקוּפָה בְּחַיֵּי עַם יִשְׂרָאֵל. מָה מֵתוֹךְ הַמְסָפֵר בַּפֶּרֶק מְרִמֵּז עַל כֵּךְ?

2. א. כִּיצַד מְכַנֶּה יְהוֹשֻׁעַ בַּפֶּרֶק א בַּפְּסוּק 1?

ב. כִּיצַד מְכַנֶּה יְהוֹשֻׁעַ בַּפֶּרֶק זֶה בַּפְּסוּק 29?

ג. אֵיךְ אֶפְשָׁר לְהַסְבִּיר אֶת הַהִבְדָּלִים?

3. מָה הַהִבְדָּל בֵּין תֵּאוּר קְבוּרָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה (רְאוּ דְּבָרִים פָּרָק לֵד, פְּסוּקִים 5–8), לְבֵין תֵּאוּר קְבוּרָתוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ?

4. מָה הַדָּבָר הָאַחֲרוֹן שֶׁעָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ לִפְנֵי מוֹתוֹ?

2. הַתְּלַמִּידִים יָבִינוּ שֶׁרַק לֵאחֲרֵי שִׁיחֻשׁ סִיִּים אֶת תְּפִקִּידוֹ: כִּיבוֹשׁ הָאָרֶץ וְהַנְחָלַת הַשְּׁבָטִים הוּא זִכָּה, כְּמוֹ מֹשֶׁה, בְּכִינוּי "עֶבֶד ה'".

חֲכָמֵינוּ שָׁמוּ לֵב שֶׁלֹּא מְסָפֵר שְׁבָנֵי יִשְׂרָאֵל הִתְאַבְּלוּ עַל מוֹת יְהוֹשֻׁעַ, בְּנִגּוּד לַמְסָפֵר עַל מֹשֶׁה שֶׁעַל מוֹתוֹ הִתְאַבְּלָה הָעַם שְׁלוֹשִׁים יוֹם.
(דְּבָרִים פָּרָק לֵד, פְּסוּק 8)

בַּפֶּרֶקנוּ מְסָפֵר רַק עַל מְקוֹם קְבוּרָתוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ:

"בְּתִמְנַת־סֶרַח אֲשֶׁר בְּהַר־אֶפְרַיִם מִצְפּוֹן לְהַר־גִּעִשׁ" (פְּסוּק 30).

הַחֲכָמִים שָׁאֲלוּ אֶת עַצְמָם: כִּיצַד יִתְכַּן שְׁבָנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא נִהְגּוּ כַּמֶּקְבֵּל וְלֹא הִתְאַבְּלוּ עַל יְהוֹשֻׁעַ?

אֶחָד הַחֲכָמִים אָמַר שֶׁהֵשֵׁם הָרַגְעַשׁ לֹא מְזָכֵר בְּשׁוּם מְקוֹם בַּתנ"ךְ.

וְלִכֵּן הָרַגְעַשׁ אֵינוֹ מְקוֹם קְבוּרָתוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ, אֲלֹא בָּא לְתֹאֵר אֶת

הַתְּרַגְּשׁוּתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר זָכוּ לִקְבֹּל אֶת אֲדָמוֹתֵיהֶם. הֵם

שָׁקְעוּ בְּעִבּוּדֵי הַשָּׂדֶה, בְּטַפּוּחַ כְּרָמִים וְעֵצִי זֵית. הֵם הָיוּ כֹּה טְרוּדִים

בְּעִבּוּדָה שֶׁלֹּא מִצְאוּ זְמַן לְהִתְאַבֵּל עַל מוֹת מְנַהִיגָם יְהוֹשֻׁעַ (לְפִי רוֹת

רַבָּה פְּתִיחָה ב).

5. א. איזה הסבר נסו החכמים למצא לכך שבני ישראל לא התאבלו על מות יהושע?

ב. האם הסברם של החכמים יכול להצדיק את התנהגות העם? נמקו.

6. חפשו באנציקלופדיה מידע על שכם בתקופת התנ"ך וכתבו סכום קצר: מהם הארועים החשובים בתולדות עם ישראל שקרו בשכם?

"...הנה האבן הזאת
תהיה־בנו לעדה..."
(יהושע כד, 27)
אבן גדולה שנמצאה
בתוך חפירות
שכם העתיקה

שכם שוכנת בין הר גריזים לבין הר עיבל

לְסִכּוּם

1. כדי לא להעמיס על התלמידים העתקה מרובה למחברת אפשר לענות בע"פ במליאה.

2. יש להניח שיעלו הצעות כמו: "כיבוש כנען", "כובשים ומתנחלים", "מחיי נוודים לחיי לוחמים" ועוד. אפשר לדון איזו הצעה היא הקולעת ביותר.

1. בַּחֲרוּ וַעֲנוּ עַל 3 שְׁאֵלוֹת בְּלִבְדִּי (רְאוּ מַחֲסֵן מְשֻׁפָּטִים בַּעֲמוֹד 65):
לִפְנֵיכֶם הִגְדִּים עַל מְנַהֲיגוֹתָיו שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ. הִתְאַיְמוּ לְכָל הַגִּד מְשֻׁפָּט מִמַּחֲסֵן הַמְשֻׁפָּטִים:
א. יְהוֹשֻׁעַ הִצְלִיחַ לַעֲוֹרֵר אֶת אִמּוֹן הָעָם, לְהַבְדִּיל מִמֶּשֶׁה שְׁמַדִּי פָּעַם מְרֹדּוֹ בּוֹ.
ב. יְהוֹשֻׁעַ הִבִּין שְׁלֹפְעָמִים צָרִיךְ לַחְקֹר אֶת הַחוּטָא בְּרִכּוֹת וּבַעֲדִינּוֹת.
ג. יְהוֹשֻׁעַ יָדַע לִנְהֹל קִרְבוֹת וּלְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּתַכְסִּיסִים.
ד. יְהוֹשֻׁעַ יָדַע לְלַמֵּד לְקַחֲחִים מִמֶּקְרִי כְּשָׁלוֹן.
ה. יְהוֹשֻׁעַ הִבִּין שֶׁמִּפְקֵד צָרִיךְ לִהְיוֹת בֵּין לּוֹחָמָיו וּלְנַהֲלָם אֶת הַמִּלְחָמָה.
ו. הַמְנַהֵּיג הוּא גַם אָדָם וַיֵּשׁ לוֹ רִגְעֵי מִשְׁבֵּר.

2. א. כִּיצַד הִשְׁתַּנּוּ חַיֵּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתַקּוּפַת יְהוֹשֻׁעַ בְּהַשׁוּאָה לְחַיֵּיהֶם בְּתַקּוּפַת מְנַהֲיגוֹתָיו שֶׁל מֹשֶׁה? הַשּׁוֹו בְּטַבָּלָה בֵּין חַיֵּיהֶם בְּמִצְרַיִם, חַיֵּיהֶם בְּמִדְבָּר, חַיֵּיהֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וּבֵין חַיֵּיהֶם בְּתַקּוּפַת יְהוֹשֻׁעַ.
ב. הֲצִיעוּ שְׁמוֹת אֲחֵרִים לְסִפָּר יְהוֹשֻׁעַ.

3. אֵיזָה מִתַּכְסִּיסֵי הַמִּלְחָמָה שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ הִרְשִׁים אֶתְכֶם? הַסְבִּירוּ.

4. מִדּוּעַ מְדַגֵּשׁ הַמִּסְפָּר אֶת מְעַרְבוּתוֹ וְעִזָּזְתּוֹ שֶׁל ה' בְּכַבּוּשׁ כְּנָעַן?

5. בַּעֲמוֹד 66 אֵיזָרִים הִמְרָמְזִים עַל בְּטוּיִים שֶׁלְמִדְתָּם בְּסִפָּר יְהוֹשֻׁעַ. כְּתֹבוּ בְּמַחְבְּרַתְכֶם אֶת מִסְפְּרֵי הָאֵיזָרִים וְלִיד כָּל מִסְפָּר כְּתֹבוּ אֶת הַבְּטוּי הַמִּתְאַיִם.

• "וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בְּנוֹעָיו מִן־הַשָּׂטִים שְׁנַיִם־אֲנָשִׁים מְרַגְלִים חֲרָשׁ..." (פרק ב, פסוק 1)

• "וַיַּעֲשׂוּ־פָן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּאִשֶּׁר צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ..." (פרק ד, פסוק 8)

• "וַיַּעֲבְרוּ בְנֵי־רְאוּפִן וּבְנֵי־דָד וַחֲצִי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁשׁ חֲמִישִׁים לַפָּעִי בְּעֵי יִשְׂרָאֵל..." (פרק ד, פסוק 12)

• "וְאֶת־רִחָב תּוֹזְנָה וְאֶת־פִּית אֲפִיָּה וְאֶת־כָּל־אִשְׁר־לֶחַת הַחֲזָה יְהוֹשֻׁעַ וַתֵּשֶׁב בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל..." (פרק ו, פסוק 25)

• "וַיִּקְרַע יְהוֹשֻׁעַ שְׂמֹלְתּוֹ וַיַּפֵּל עַל־פָּעִיו אֶרְצָה לַפָּעִי אֶפְזֹן יְהוָה עַד־הָעֶרֶב..." (פרק ז, פסוק 6)

• "וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־עַפְנֹן בְּנֵי שָׁיִם־צֶא כְּפוֹד לִיחְזָה אֶלְחֵי יִשְׂרָאֵל וְתַגְּלוּ תוֹפָה וְהַגְדִּצְא לִי מָה עֲשִׂיתָ..." (פרק ז, פסוק 19)

• "... וַיֵּלֶן יְהוֹשֻׁעַ בְּלִילָה הַחֹמָה בְּתוֹךְ הָעָם" (פרק ח, פסוק 9)

• "וַיִּבְחַר יְהוֹשֻׁעַ שְׁלֹשִׁים אֲלָף אִישׁ... וַיִּשְׁלַח־ם לִילָה... וַיֹּאמְרוּ אֲתָם אֲרָפִים... מֵאֲחֵרֵי הָעִיר" (פרק ח, פסוקים 3, 4)

• "וַאֲנִי וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתִּי נִקְרַב אֶל־הָעִיר וְהָיָה כִּי־יֵצְאוּ לִקְרָאתָם כְּאִשֶּׁר בְּרֹאשָׁהּ וַעֲסָנוּ לַפְּנִיָּהִם:
וַיֵּצְאוּ אֲחֵרֵינוּ עַד הַתִּיקָנוּ אוֹתָם מִן־הָעִיר פִּי יֹאמְרוּ נָשִׁים לַפָּעִינוּ כְּאִשֶּׁר בְּרֹאשָׁהּ... וַעֲסָנוּ לַפְּנִיָּהִם:
ז וַאֲתָם תִּקְבְּשׁוּ מִמָּאוּרָב וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת־הָעִיר..." (פרק ח, פסוקים 5-7)

מְשִׁימָה יִצִּירֶתִית:

נִדְמִין שֶׁהַתְּעוֹרָר וּכְנִיחַ בֵּין שְׁנֵי חִבְרִים. הָאֶחָד הָעֵבִיר בְּקֶרֶת עַל יְהוֹשֻׁעַ שֶׁלֹּא הָכִין מְנַהִיג חֲדָשׁ כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה בְּשַׁעְתּוֹ, וְהַשֵּׁנִי תָמַךְ בְּהַחֲלֻטַּת יְהוֹשֻׁעַ. כְּתָבוּ אֶת מַהֲלָךְ הַכּוֹכָב.
אִם תִּרְצוּ, אִירֹו קוֹמִיקָס בְּהִתְאָם.

1

(פָּרֶק א, פְּסוּק 11)

2

(פָּרֶק ה, פְּסוּק 15)

3

(פָּרֶק ז, פְּסוּק 5)

4

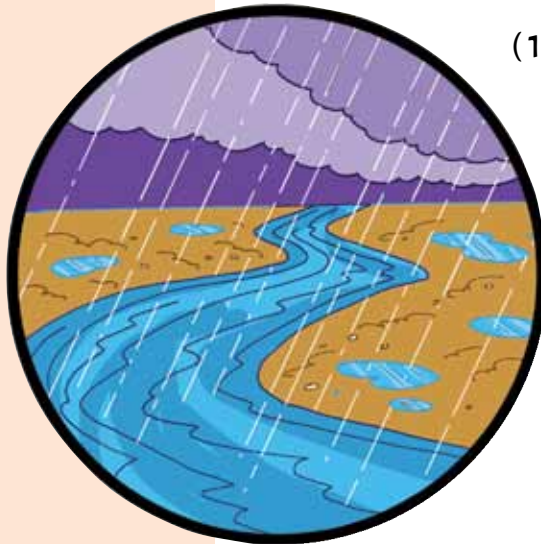

5

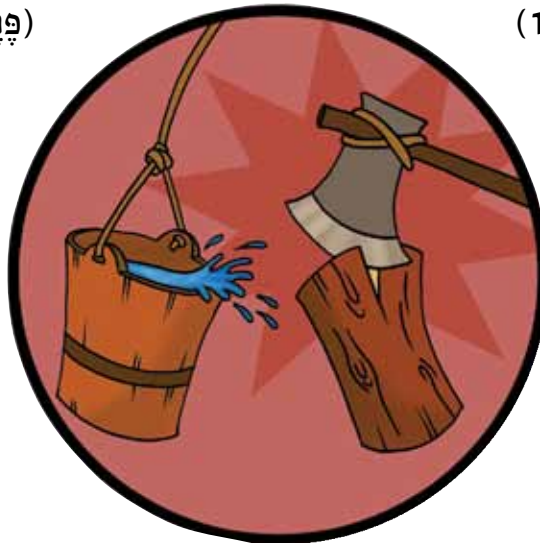
(פָּרָק ב, פָּסוּק 18)

6

(פָּרָק ג, פָּסוּק 15)

7

(פָּרָק ז, פָּסוּק 10)

(פָּרָק ט, פָּסוּק 27)

חידות

הם קבלו ראשונים נחלות.

בתמורה הבטיחו

להשתתף במלחמות.

וזאת בתנאי שיהושע

יהיה חזק ואמין

ואת חובתו להנהיג את העם

בתקיפות – לא יחמיץ.

מי הם?

כפות רגליהם במים נגעו

ומי הנחר שזרמו בעז

מיד נעצרו –

בצפון עמדו המים כמו חומה

ובני ישראל עברו ביבשה.

מה שם הנחר?

מהו הארוע?

הם באו לבית האשה

אשר ביתה בקיר החומה.

כאשר מטעם המלך באו

אחריהם מחפשים

היא הסתירה את האורחים

בגג מתחת לערמת ענפים.

מי האשה?

מי הם האורחים?

הוא ראה איש וחרבו שלופה

"הלנו אתה אם לצרינו?"

שאל בדאגה.

האיש צוה:

"של נעליך מעל רגליך

כי אדמת קדש לפניך".

מי הרואה?

מיהו האיש שחרבו שלופה?

הָעִיר הַיְּתֵה סְגוּרָה
אֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא.
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִקְעוּ הַכּוֹהֲנִים
בְּשׁוֹפָרוֹת,
וְהָעָם הַשְּׁמִיעַ קוֹלוֹת וּתְרוּעוֹת.
הַחוּמָה נִפְלָה וְהָעִיר נִכְבְּשָׁה.

**מִי הַכּוֹבֵשׁ?
מָה שֵׁם הָעִיר?**

הוא לא התאפק כְּשֶׁרָאָה אֶת
הָאֲדָרֶת, אֶת הַזֶּהָב, אֶת הַכֶּסֶף
וְאֶת כָּל הַתְּפָאֶרֶת.
הוא חָשַׁב: אֶקַּח וְאֶסְתִּיר
בְּאֵהָל – אִישׁ לֹא יֵדַע
אֶךְ נֶאֱלָץ לְבַסּוֹף לְהוֹדוֹת בְּגִנְיָה,
וְסוּפוֹ שֶׁנֶּעֱנַשׁ בַּחֲמָרָה.

**מָה שֵׁם הָאִישׁ?
מָה הָיָה עוֹנְשׁוֹ?**

בְּקֶרֶב הָרָאשׁוֹן עַל הָעִיר
הוא נִכְשָׁל.
לָכֵן בְּקֶרֶב הוא כָּלַל
כּוֹחַ "אוֹרֵב" מֵאַחֲרֵי הָעִיר
שֶׁלְפִי סִימָן מִמֶּנּוּ
אֶת הָעִיר יִבְעִיר.

**מָה שֵׁם הָעִיר?
מָהוּ הַסִּימָן?
אֵיזָה תַּפְקִיד נוֹסֵף הָיָה לְאוֹרֵב?**

עַל סִמְךָ הַהוֹכָחוֹת שֶׁבָּאוּ מֵרְחוֹק
הֵם בִּקְשׁוּ בְרִית שְׁלוֹם לְכָרוֹת.
הַבְּרִית נִכְרְתָה, אֶךְ הָרִמָּאוֹת
נִתְגַּלְתָּה.
אֲמָנָם הַבְּרִית לֹא הִתְבַּטְּלָה
אֶךְ כְּדִי שְׁיֻכְלוּ לַחֲיוֹת
הֵם יִצְטָרְכוּ לַעֲבוֹד בַּעֲבוּדוֹת
קָשׁוֹת.

מִי הֵם הָרִמָּאִים?

הֵם קִבְּלוּ נִחְלוֹת
אֶךְ טָרָם הִסְתִּימוּ בְּכַנְעָן
הַמִּלְחָמוֹת.
עַדִּין נִשְׁאָרוּ בְּכַנְעָן יְשׁוּבִים
שֶׁגָּרוּ בָּהֶם הַכְּנַעֲנִים.

מִי הֵם?

שׁוֹפְטִים

וְהָאָרֶץ נִשְׁאָרָה הַרְבֵּה מְאֹד לְרִשְׁתָּהּ

הַתְּבוּנָנוּ בַּמַּפָּה:

1. בְּאֵילוּ אֲזוּרִים הַתְּנַחֲלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל?

2. א. אֵילוּ אֲזוּרִים נִשְׁאָרוּ בְּיַד הַכְּנַעֲנִים וְהַפְּלִשְׁתִּים?

ב. שָׁעְרוּ מָה עָלוּל לְקִרְוֹת לָעַם יִשְׂרָאֵל עֵקֶב הַהִתְיַשְׁבוּת לַיָּד עַמִּי כְּנַעֲנִי?

מַפֵּת הָאָרֶץ הַנִּשְׁאָרָה

2. ב. אפשרות א': השפעת העמים מסביב על עם ישראל מבחינה אמונית. אפשרות ב': סכנת מלחמה עם עממי כנען.

אפשר לשאול: מה שם המפה? למה הכוונה כשאומרים "הארץ הנשארת"? איזה עם שכן ממערב לשבט יהודה? בתוך שבט יהודה נמצאת עיר שטרם נכבשה, מהי? כנען מחולקת לשלוש רצועות אורך: בקעת הירדן, ההר, השפלה + מישור החוף. איזה רצועת אורך לא נכבשה עדיין על ידי בני ישראל? שיערו מדוע? עיינו גם ביהושע פרק יג פסוק 6-1.

בפרק ג פסוקים 1-6 מספר:

פרק ג, פסוקים 1-6 אינם בתכנית הלימודים. בפסוקים אלה מסביר המספר שאלהים לא אפשר לבני ישראל להשלים את כבוש כנען בימי יהושע, כדי לתת להם הזדמנות ללמד להלחם טוב יותר. כמו כן, רצה אלהים לבחון אם בני ישראל יוכלו להמנע מהשפעת עממי כנען ויקפידו לשמור על חקי התורה.

אחרי מות יהושע התחתנו בני ישראל עם נשים כנעניות, ונשות ישראל נשאו לכנענים. התוצאה הייתה שבני ישראל עבדו לאלי כנען.

1. מה הייתה תוצאת הנשואין המערבים בין בני ישראל לבין הכנענים, יושבי הארץ?

2. אילו סבות גרמו לבני ישראל להפר את חקי התורה, ואילו גורמים עשויים לעזור להם לשמור את חקי התורה?

פסל ה"בעל"

כאשר שהו בני ישראל במדבר, הם היו מבודדים מהשפעת תרבויות אחרות, אך בבואם לכנען הם באו במגע עם תרבויות אחרות והושפעו מהם מכיוון שהתורה עדיין לא נטמעה היטב אצל בני ישראל. ייתכן גם כי האמינו שעבודה לבעל ולאשרה אלי הגשם והפריזון תעזור להם לזכות ביבול מוצלח. חינוך לשמירת התורה, היזכרות בנסים שה' עשה למענם, והתנסות שהבעל והאשרה לא הועילו להם יכולים לשכנעם לעבוד את ה'.

הבעל והאשרה הם שמות אלים כנעניים. לפי אמונת הכנענים "אשרה" היא אמו של האל "בעל" ואמם של שאר אלי כנען. היא אלת הנשואין והפריזון שמעניקה אהבה, והיא אחראית גם לצאצאים לולדות הצאן והבקר. סמלה של האשרה הוא עץ האשרה, שמאמיניה נטעו ליד המזבחות. "בעל" הוא אל הסערה ומוריד הגשם. הכנענים האמינו שעבודת הבעל והאשרה תבטיח גשם שיביא יבול, ברכה ופריזון לאדם ולחי.

עֲתִנְיָאֵל בֶּן קִנְז מוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל

קְרָאוּ בְעֵינַי פְּסוּקִים 7-11

"שׁוֹפְטִים" הוּא כְּנוֹי לַמִּנְהִיגִים שֶׁקָּמוּ לַעֲם יִשְׂרָאֵל לְאַחַר מוֹת יְהוֹשֻׁעַ. עַל שֵׁמֶם נִקְרָא הַסֵּפֶר.

1. א. לִפִּי הַמַּסְפָּר, כִּיצַד הָעֲנִישׁ ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל?

ב. כִּיצַד הִגִּיבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל הַשְּׁעָבוֹד?

ג. כִּיצַד הִשְׁתַּחֲרָרוּ מִהַשְּׁעָבוֹד?

בְּיָמִים קְדוּמִים נִהְגוּ עַמֵּי הָאָזוּר – הַפְּלִשְׁתִּים, הַמּוֹאָבִים, הָעַמּוֹנִים וְהָאֲרָמִים – לִכְבֹּשׁ וּלְשַׁעֲבֹד אֶת הָאֲרָצוֹת הַשְּׂכֵנֹת. בְּדֶרֶךְ כָּלֵל, הֵם לֹא הִתְנַחְלוּ בְּאֲזוּרִים שֶׁכָּבְשׁוּ, אֲלָא דָּרְשׁוּ מִיּוֹשְׁבֵיהֶם לְשֵׁלֶם לָהֶם מַסִּים כְּבָדִּים מִיְּבּוּל הָאָדָמָה, כְּגוֹן חֹטָה, שָׁמֶן, דָּבֶשׁ וּפְרוֹת יְבָשִׁים, וְכֵן צָאן וּבָקָר. בְּנוֹסָף, הֵם נִצְטְווּ עַל יְדֵי הַשְּׁלִיט הַמְּשַׁעֲבֵד לָתֵת כְּמִנְחָה גַם מִתְּנוֹת זָהָב וְכֶסֶף, תְּכֵשִׁיטִים וּבִשְׂמִים. כֵּן הָעִשְׁרִיו הָעַמִּים הַכּוֹבָשִׁים אֶת אֲרָצוֹתֵיהֶם. הָעַם הַמְּשַׁעֲבֵד הַשְּׂאִיר בְּאֲזוּרֵי הַכְּבוֹשׁ צָבָא שְׂמָנֶע מְרִידָה וְעָזַר לְגִבּוֹת אֶת הַמַּסִּים.

8 וַיִּמְכְּרוּ בְנֵי כוֹשֶׁן רִשְׁעִיתִים –

גֵּרָם לִכְךָ שִׁיְהִיו מְשַׁעֲבָדִים
לְכוֹשֶׁן שֶׁהִצִּיט בְּרִשְׁעוֹת כְּפוּלָה.
וַיַּעֲבְדוּ – שֶׁלְּמוֹ מַסִּים.

9 וַיִּזְעֻקוּ – הִתְפַּלְּלוּ וּבִקְשׁוּ עֲזָרָה.

מוֹשִׁיעַ – כְּנוֹי לַמִּנְהִיג, שׁוֹפֵט.
וַיִּשְׁעֵם – הוֹשִׁיעַ אוֹתָם. הִצִּילָם.

10 וַתַּעַז יָדוֹ – בְּעֲזָרַת עַז וּגְבוּרָה.

הִבִּיס אֶת כוֹשֶׁן וְלוֹחָמָיו.

11 וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ – הִיָּתָה

תְּקוּפַת שְׁקֵט וְשָׁלוֹם.

2. א. הָאֵם אֶפְשָׁר לְדַעַת מִהֲכָתוּב מֵאִיָּזָה שֶׁבֵּט הָיָה עֲתִנְיָאֵל בֶּן קִנְז?

ב. מִדּוּעַ הִתְאִים עֲתִנְיָאֵל בֶּן קִנְז לְתַפְקִיד שׁוֹפֵט – הַמִּנְהִיג וּמִשְׁחַרֵּר אֶת הָעַם מִשְּׁעָבוֹד? רְאוּ שׁוֹפְטִים פָּרָק א,
פְּסוּקִים 10-13.

3. תָּנוּ שֵׁם לְכָל פָּסוּק. לְדַגְמָה:

פָּסוּק 7 – בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עָבְדוּ לְאֵלִים אֲחֵרִים.

הַמְשִׁיכוּ בְּרָצָף עַד פָּסוּק 11.

כאשר שהו בני ישראל
במדבר, הם היו מבודדים
מהשפעת תרבויות אחרות,
אך בבואם לכנען הם באו
במגע עם תרבויות אחרות
והושפעו מהם.

ייתכן גם כי האמינו
שעבודה לבעל ולאשרה,
אלי הגשם והפריין, תעזור
להם לזכות ביבול מוצלח.
התנסות שהבעל והאשרה
לא הועילו להם יכולים
לשכנעם לעבוד את ה'.

2. ב. התלמידים ישימו לב
לכתוב בפסוק ט ויזכרו
שכלב היה משבט יהודה.
3. מטרת השאלה להכיר
את שלבי המחזוריות
המאפיינים את תקופת
השופטים: חטא, עונש,
זעקה, ישועה, שקט.
בהמשך יכירו התלמידים
בהדרגה שהדפוס חוזר על
עצמו.

אהוד בן גרא הרג את מלך מואב, ששעבד את ישראל

קראו בעין פסוקים 12 – 25

1. במה דומה הסבה שבגללה השתעבדו בני ישראל לכושן, לסבה שבגללה השתעבדו לעגלון מלך מואב?

2. שער, מדוע גיס עגלון את עמון ואת עמלק לעזרה במלחמתו בישראל?

3. עינו במפה בעמוד 9:

א. מי הם העמים ששוכנים מסביב למואב?

ב. מהו גבולה המערבי של מואב?

ג. עינו במפה בעמוד 78: מי היו השבטים שהשתעבדו למואב בימי עגלון?

המואבים הקימו את ממלכתם ממזרח לים המלח. לפי ספר בראשית הם היו צאצאיו של לוט, בן אחיו של אברהם אבינו (פרק יט, פסוק 37). המואבים היו חלק מקבוצת עמים המקנים "עמים שמים", שאליהם השתייכו גם העברים, הכנענים, האדומים ועוד. שפתם "מואבית" דומה לשפה העברית.

4. במה דומה הסבה לזעקת בני ישראל לה' בימי כושן, לזעקתם בימי עגלון מלך מואב?

5. א. אילו מתכונותיו של אהוד בן גרא מציין המספר, כשהוא מציג אותו לפני הקוראים? ראו פסוק 15.

ב. באיזה בטוי משתמשים לעתים גם בימינו כדי לתאר מישהו המשתמש היטב ביד שמאל?

13 ויאסף אליו - צרף אותם למלחמה. וירשו את עיר התמרים - כבשו והתישבו. אין להסיק מכך שיריחו חזרה ונבנתה כעיר חומה אחרי חרבנה בימי יהושע.

15 בן-יהימעי - משבט בנימין. אשר ידימיו - משתמש טוב יותר ביד שמאל. מנחה - מס ומתנות.

16 חרב וזה שני פיות - פה הוא הצד החד של החרב. שתי פיות היא חרב החדה משני צדדיה. גמוד - מדת ארך, כ-40 סנטימטרים. ויהגר - קשר למתניו

לשאלות 6. ג-ד בעמוד הבא:

כדי לחסל את עגלון הכין אהוד חרב קצרה במיוחד וחגר אותה מתחת למדיו על ירך ימינו, במקום על ירך שמאל. הוא הלך בראש המשלחת המביאה את המנחה, כדי לעורר במלך ובאנשי החצר יחס של אמון אליו כראש המשלחת. בביקור זה למד, כנראה, להכיר את תנאי המקום וסדרי הארמון.

6. א. שָׁעְרוּ, עַל אֵילוּ קִשְׁיִים צָרִיךְ אֱהוּד לְהַתְגַּבֵּר, כְּדֵי לְהַצִּלִּיחַ לְהַמִּית אֶת עֶגְלוֹן?

ב. מִדּוּעַ חָשׁוּב הָיָה לְאֱהוּד לְהַמִּית אֶת עֶגְלוֹן מֶלֶךְ מוֹאָב בַּשָּׁלֵב הָרָאשׁוֹן שֶׁל הַמְּלָחְמָה?

ג. כִּיצַד הֶצְלִיחַ אֱהוּד לְרַמּוֹת אֶת הַשּׁוֹמְרִים?

ד. כִּיצַד הֶצְלִיחַ לַהֲרֹג אֶת עֶגְלוֹן? (רְאוּ פְּסוּקִים 19–21).

ה. הֲצִיעוּ כּוֹתֶרֶת לְאִיּוֹר שְׁלִפְנִיכָם:

17 וַיִּקְרַב - הָגִישׁ.

כְּרִיא - שְׁמוֹ, חֶזֶק.

כְּאִשֶּׁר כָּלָה - כְּאִשֶּׁר הִסְתִּים טָקֶס

הַגִּשְׁת הַמִּנְחָה.

19 וְהוּא שָׁב מִן־הַפְּסִילִים אֲשֶׁר אֶת־הִגְלָלָהּ

- חָזַר לְעֶגְלוֹן לְאַחַר שֶׁהִגִּיעַ לְגִלְגָּל,

שֶׁהָיוּ בּוֹ פְּסִילִים.

דְּבַר־שֹׁתֵר - סוּד.

וַיֹּאמֶר קָס - עֶגְלוֹן אָמַר לְאֱהוּד: שֶׁקָּט

אֶל תֹּאמַר כְּלוֹם בְּנוֹכְחוֹת אַחֲרִים.

כְּלִי־הַעֲמֻדִים עָלָיו - כָּל הַמְּשָׁרְתִים

שֶׁלִּידוֹ.

20 בַּעֲלִית הַמִּקְרָה - חֲדָר קְרִיר עַל הַגֵּג.

22 וַיֹּבֵא גִב־הַנֶּזֶב - גִּם יָדִית הַחֶרֶב שֶׁקָּעָה

בְּכַתְּנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ.

הַחֶלֶף - הַשְּׁמֶן.

וַיֵּצֵא הַפֶּרֶשְׁדָּנָה - הַכּוֹנָה, כְּנֶרֶאָה,

שֶׁיֵּצֵא אֶל הַמִּסְדְּרוֹן.

יש להסביר לתלמידים שהלהב החד נמצא בחלק הפנימי וצורתו דומה לפה. אפשר להסביר שמכאן צמח הביטוי המקראי "להרוג לפי חרב".

6. א. איך להחדיר נשק לארמון? כיצד להרוג את עגלון מבלי שעבדיו יבחינו בכך? כיצד לא להיתפס לאחר מעשה? כיצד להספיק להפעיל את לוחמיו בשלב השני מבלי לתת למואבים להתאושש?

6. ב. אהוד יצא מתוך הנחה שעם ישראל אינו מסוגל להתייצב למלחמה מול המשעבד. יהיה אפשר להתגבר על המואבים רק על ידי הריגת המלך. מעשה זה יגרום להלם, מבוכה ובלבול בצבא מואב ויעזור לבני ישראל. אהוד תכנן מהלך צבאי של שני שלבים: חיסול עגלון ומלחמה כוללת במואב.

ו. כִּיצַד נוֹכְחוּ הַשּׁוֹמְרִים לַדַּעַת שֶׁהֵם נִכְשְׁלוּ בַּתַּפְקִידִם?

7. שִׁעְרוּ, מִדּוּעַ לֹא הָרַג אֱהוּד אֶת עֲגִלוֹן מֶלֶךְ מוֹאָב מִיד כְּאֲשֶׁר
הֵבִיא אֶת הַמִּנְחָה בְּרֹאשׁ הַמִּשְׁלַחַת?

8. הָאֵם נֶכּוֹן לוֹמַר שֶׁאֱהוּד הִסְתַּכֵּן כְּשֶׁבָּא לְבִדּוֹ לְאַרְמוֹן עֲגִלוֹן?
נִמְקוּ.

קִטַּע מִנְהַר הַיַּרְדֵּן ובוּ מְקוֹם מַעְבְּרַת נַח בֵּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַמְּזֻרְחִית לַמַּעְרָבִית

7. אֱהוּד רָצָה לִבְצַע אֶת
הַהֶתְנַקְשׁוֹת בִּיחִידוֹת,
מִשּׁוּם שֶׁלֹּא רָצָה לִסְכֹּן
אֶת הַמִּשְׁלַחַת בַּמִּקְרָה
שֶׁל כִּישְׁלוֹן, וְכֵן מִשּׁוּם
שֶׁהָבִין שִׁיחִיה לֹו קֵל יוֹתֵר
לְהִימַלֵּט . לִכֵּן בֹּא פַעַם
נוֹסֶפֶת אֶל הַמֶּלֶךְ, כְּשֶׁהוּא
לְבִדּוֹ.

8. אֱהוּד סִיכֵן אֶת חִייוֹ:
הוּא לֹא הִיָּה יֹכֹל לְהִיּוֹת
בְּטוֹחַ שֶׁהַחֶרֶב לֹא תִתְּגַלֶּה,
כִּיוּן שֶׁאִילוֹ חִיפְּשׁוּ
הַשּׁוֹמְרִים בִּיסוּדִיּוֹת, הֵם
הָיוּ מְגַלִּים אֶת הַנֶּשֶׁק
הַמוֹסְתֵר. אֱהוּד לֹא הִיָּה
יֹכֹל לְהַבְטִיחַ שִׁיּוּכֵל
לְהִימַלֵּט לְאַחֵר מַעֲשֵׂה.
אִילוֹ הַשְּׁמִיעַ עֲגִלוֹן
קוֹל צַעֲקָה וְהַזְעִיק אֶת
הַשּׁוֹמְרִים, הִיָּה אֱהוּד
נִתְּפֵס. גַּם אִילוֹ הַצְּלִיחוּ
הַשּׁוֹמְרִים לַעֲצוֹר מִיד אֶת
אֱהוּד, הֵם הָיוּ הוֹרָגִים
אוֹתוֹ. מִצַּד שֵׁנִי, אִפְשָׁר גַּם
לְקַבֵּל אֶת הַדַּעָה שֶׁקֵּל יוֹתֵר
לִבְצַע רָצָח לְבִדּוֹ וְלְהִימַלֵּט
מֵאֲשֶׁר קְבוּצָה שְׁלֵמָה.

אִפְשָׁר לְשֹׂאוֹל: מֵה רּוֹאִים
בְּתַמּוֹנוֹת? מֵה מַדְגִּישׁ
הַחֶץ?
זֶה הַזְּמִנּוֹת לְטַפֵּל בְּמוֹשָׁג
"מַעְבְּרוֹת הַיַּרְדֵּן".

המלחמה והנצחון על מואב

קראו בעין פסוקים 25-30

1. א. כיצד גיס אהוד את הלוחמים?

ב. מה אפשר ללמד על אמונתו של אהוד מתוך דבריו ללוחמים בפסוק 28?

ג. מספר על אהוד כי יצא בראש הלוחמים "והוא לפניהם". הוא פנה ללוחמיו ואמר: "רדפו אחרי" – הסבירו, מדוע זה חשוב?

בתקופת השופטים לא היה לבני ישראל צבא קבוע ואף לא מנהיג קבוע. כשהיה צורך בכך, קם מנהיג, שופט. השופטים קראו לבני ישראל להתגייס למלחמה באויב. כל מגיס הביא עמו מזון ונשק שהיה ברשותו. אחר המלחמה חזרו המתגייסים לחייהם ולעסוקיהם בנחלתם הפרטית.

2. א. לאיזה צורך השתלט אהוד על מעברות הירדן?

ב. בפסוק 28 כתוב: "וילכדו את מעברות הירדן". מה הקשר הלשוני בין "וילכדו" לבין "מלכדת"?

3. המספר מענין שהקוראים ידעו שה' התערב למען עם ישראל בנצחון על מואב; הוכיחו זאת בעזרת ציטטות מהפרק.

4. כיצד אפשר להסביר את נצחונו של אהוד על צבא מואב, שהיה צבא גדול ומאורגן? חשבו על שתי סבות.

5. א. תנו שם לפסוקים הבאים, לדגמה:

א. פסוק 12 – בני ישראל המשיכו לחטא.

26 עד התמהמהם – בעוד השומרים ממתנים.

השעירה – להר שעיר שבנחלת אפרים.

ויתקע בשופר – לאסוף את המתגייסים.

28 רדפו אחרי – רוצו אחרי.

וילכדו את מעברות הירדן – הציבו שם לוחמים כדי למנוע את בריחת צבא מואב חזרה למואב.

29 כל־שמן וכל־איש חיל – כל איש חזק וכל לוחם.

31 במלמד הבקר – במוט עץ שקצהו חוד; שמש לזרז את הבהמות

1. יש להניח שאהוד ארגן מראש את הלוחמים והכין אותם לאפשרות שהוא יזעיק אותם, מכיוון שהארגון לקראת היציאה דורש זמן.

ב. אף שלא כתוב שאהוד קיבל הוראה מה' כיצד עליו לבצע את המשימה, הוא אומר למתנדבים: "כי נתן ה' את אויבכם."

ג. מפקד טוב הולך בראש הלוחמים ומשפיע על הלוחמים בשמשו להם דוגמה אישית לאומץ ולהעזה. "אחרי" הפך למושג בחברה הישראלית בצבא ובמנהיגות.

4. א. כושר התיכנון והמנהיגות של אהוד.
ב. לפי המסופר, ה' סייע לעם בכך שהקים להם מושיע. הצלחת תכסיסיו של אהוד תלויה ברצון ה'.

5. כדאי להפנות את תשומת לב התלמידים למחזוריות שאפשר לראות בשני הסיפורים: חטא, עונש, קריאה לה', הקמת מושיע, ישועה; ולהציע לתלמידים לבדוק אם מחזוריות זו קיימת גם בהמשך.

- ב. פסוק 14 – ג. פסוק 15 –
- ד. פסוק 29 – ה. סוף פסוק 30 –

ב. במה דומים שלבי הארועים בימי עתניאל בן קנז לשלבי הארועים בימי אהוד בן גרא?

שימו לב לשם המפה, עינו בה ובמקרא המפה.

1. היכן שכנה מואב?
2. מדוע קם השופט המושיע אהוד דוקא משבט בנימין?
3. האם אפשר להבין מהמפה מדוע פנה אהוד לעזרת שבט אפרים?
4. כיצד עוזרת לנו המפה להבין את ההגיון בתכניתו של אהוד?
5. העתיקו לפי הסדר את שמות המקומות המספרים וכתבו במשפט או שנים מה קרה בכל מקום.

מפת המקומות הנזכרים במלחמת אהוד

1. מלך מואב כבש את יריחו ואזורים נוספים מישראל
2. מכאן יצאו אהוד ומביאי המנחה
3. כאן ישב עגלון וכאן הרג אותו אהוד
4. לכאן נמלט אהוד ומכאן הזעיק את בני ישראל להילחם נגד מואב
5. כאן, במעברות הירדן, עצרו בני ישראל את המואבים שניסו לברוח חזרה למואב
6. מואב, ממלכתו של עגלון. לכאן ניסו אנשי לברוח

הַשׁוֹפֵט הַשְּׁלִישִׁי – שִׁמְגָר בֶּן עֲנַת

קְרָאוּ פָּסוּק 31

1. בַּמָּה שׁוֹנָה מַעֲשֵׂה הַהֲצָלָה שֶׁל שִׁמְגָר בֶּן עֲנַת מִמַּעֲשֵׂה הַהֲצָלָה שֶׁל אֶהוּד בֶּן גִּרְאָה?
2. שְׁעָרוֹ, מֵהֶם הַקְּשִׁיִּים שֶׁבִּפְנֵיהֶם עוֹמֵד לֹחֶם בּוֹדֵד?

אחרי שמתבוננים בתמונה
אפשר לשאול: מהו מלמד
בקר? מה תפקידו?

מִלְמַד בָּקָר

מִחְרַשֵּׁת עֵץ

דְּבוּרָה וּבָרֵךְ
וְהַמְלַחֶמָה
בְּכַנְעָנִים

דבורה וברק נגד יבין וסיסרא

קראו בעיון פסוקים 1-9

1. א. לפי המספר, כיצד השפיע מותו של אהוד בן גרא על בני ישראל?

ב. במה היתה עליונותם הצבאית של הכנענים?

2. א. איזה תפקיד היתה לדבורה לפני המלחמה בכנענים? כתבו וצטטו.

ב. עד כה למדנו על מנהיגותם של עתניאל ואהוד – במה שונה הנהגתה של דבורה?

2. וימקרים - גרם שישתעבדו.

3. כחישת הגוים - אזור שהיה בשליטת הכנענים בגליל התחתון. לחץ - הציק, בא בדרשות.

4. לפידות - שם בעלה של דבורה.

5. תמר דבורה - העץ שדבורה נהגה

2. דבורה שופטת בסכסוכים בין אנשים. המסורת המקראית רואה כמובן מאליו שנבואה, מנהיגות, שיפוט וחוכמה עשויים להיות נחלתם של נשים וגברים כאחד.

6 ומשכת - אסף לשם את המתנדבים.

7 אל-נחל קישון - נחל שזרם בעמק יזרעאל. כאן הכונה לקטע הנחל בסביבות הר תבור.

ואת-המותו - ואת המון לוחמיו.

9 אפס פי - אבל.

לא תהיה תפארתך - לא תוכל להתפאר.
קדשה - אל קדש נפתלי שליד הכנרת.

המספר מציג את דבורה כ"אשת לפידות", כלומר אשתו של אדם ששמו לפידות. ויש המפרשים: אשת לפידות היא אשה בעלת עצמה וכוח, אשת חיל. גם בימינו מכנים לעתים אשה נלהבת ובעלת מרץ רב בכינוי: "אשת לפידות".

3. א. אילו דמויות של נשים, שלמדתם עליהן בתנ"ך, אפשר לכנות בכינוי זה?

ב. בימינו, האם אתם מכירים נשים - מכל התחומים - שאפשר לכנותן: "אשת לפידות"?

4. א. בפרק הכרנו את דבורה - אשה מנהיגה.

עינו בספר שמות פרק טו, פסוק 20.

מיהי המנהיגה המופיעה בפסוק? כתבו את שמה.

ב. במה דומה מנהיגה זו לדבורה ובמה היא שונה ממנה?

5. א. מי החליט על היציאה למלחמה בכנענים?

ב. בשם מי שלחה דבורה את ברק?

ג. מהן ההוראות שנתנה דבורה לברק?

ד. מדוע הדגישה דבורה שעל ברק לגייס את לוחמיו משבט

זבולון ומשבט נפתלי דוקא? ראו מפה בעמוד 61.

(שימו לב לאלו שבטים היה גבול משתף עם הכנענים.)

השופטים לא הנהיגו את העם כלו, אלא רק מקצת מהעם: בכל אזור של מצוקה קם שופט להושיע את השבטים שהיו במצוקה.

6. א. העתיקו את הפסוק המציין את התנאי שהציב ברק לדבורה.

ב. כיצד נסתה דבורה לשכנע את ברק שלא להעזר בה.

ג. מה היו הסבות להתעקשותו של ברק על תנאי זה?

7. האם פעל ברק נכון כשבקש עזרה מדבורה? נמקו.

3. ב. התלמידים יספרו על נשים בסביבתם הקרובה: נשים המשרתות בתפקידי הנהגה ברמות שונות, בנות המשרתות בצה"ל כלוחמות ועוד. כן יזכירו מקרים של מצוינות אישית, כמו פרופ' עדה יונת, זוכת פרס נובל לכימיה ועוד.

4. ב. מרים ודבורה היו נביאות ובעלות השפעה על העם. דבורה הייתה מנהיגת דורה, ואילו בתקופת מרים, משה היה המנהיג.

6. ב. דבורה היא אישיות מוכרת ונערצת על העם. העם ישמע בקולה, והיא תוכל להשפיע על העם להתנדב למלחמה.

7. בימים קדומים כשגבר נעזר באישה או הונהג בידי אישה ראו בכך ביזיון.

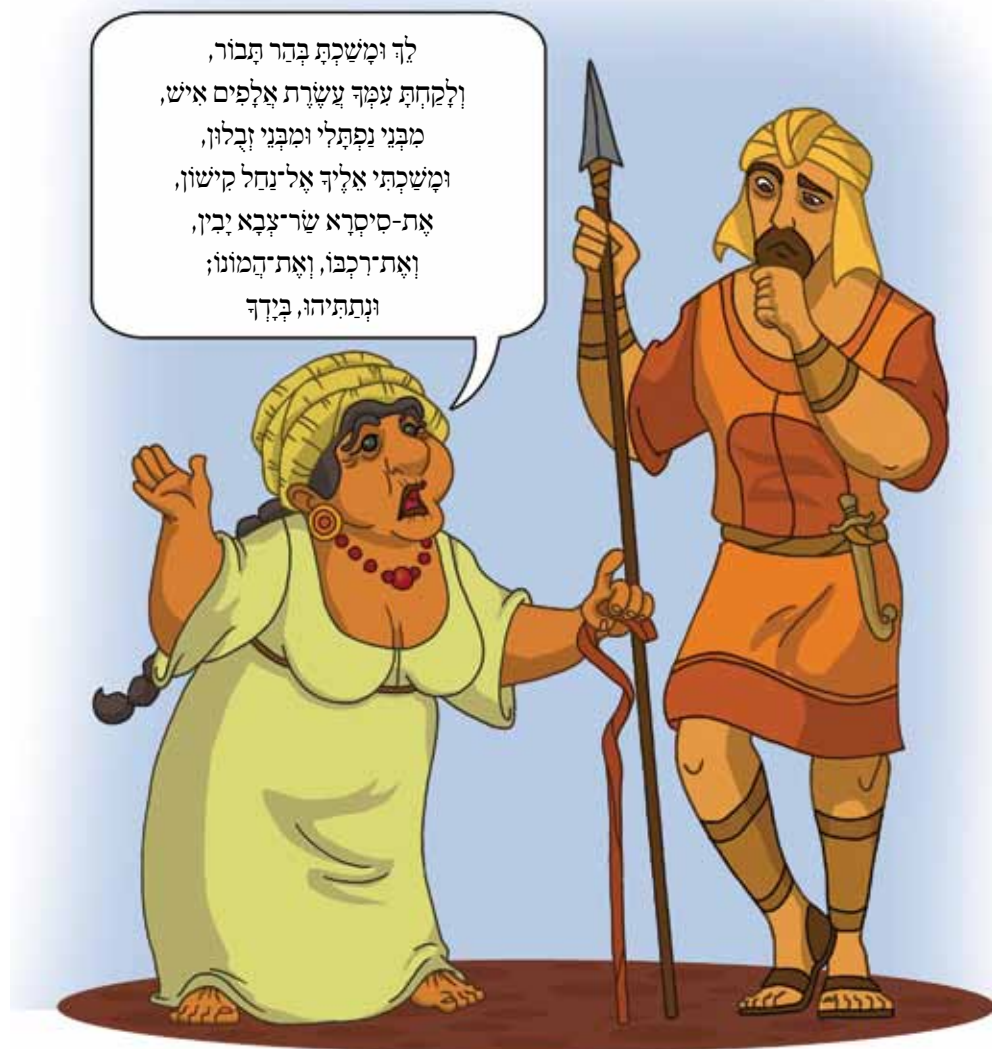
ייתכן שיהיו תלמידים שיעריכו כי ברק כמנהיג

דאג לטובת הצלחת המאבק בכנענים, ולכן לא ראה פחיתות כבוד

בשיתופה של דבורה. הוא העריך שבני ישראל פוחדים

מעצמות הכנענים וחשש שלא יוכל לעמוד במשימה

של גיוסם בעצמו.

8. דן, תלמיד פתה ח, נהג להתחצף למוריו, עד שהמחנכת פנתה אליו ואמרה: _____
מצאו את המשפט מהמספר, שבו השתמשה המורה כדי להזהירו, והעתיקו אותו למחברתכם.

8. "לא על הדרך הזאת תהיה תפארתך". יש המשתמשים במשפט זה גם בעברית של ימינו. אפשר לבקש שהתלמידים להציע מצבים שבהם אפשר להשתמש במשפט.

קראו בעיון פסוקים 10-16

1. התבוננו בתמונה שלפניכם. מה רצה ברק להשיג בכך שבחר בהר תבור למקום חגית צבאו?

הר תבור

2. מדוע היה לצבא סיסרא סכוי טוב לנצח במלחמה?

3. א. כיצד עזר ה' לבני ישראל לנצח במלחמה? העתיקו את הבטוי המתאים מפסוק 15.

יוסף בן מתתיהו שחי כ־1,200 שנה אחרי הארועים, שעליהם מספר בפרקנו, שער בספרו "קדמוניות היהודים" מה התרחש אצל הצבא הפנעני: התחוללה סערה גדולה עם גשמי עז וברד ורוח השיבה להם, לפנענים, את הגשם בפניהם, והאפילה על עיניהם, עד שקשטותיהם וחציהם לא היו לתועלת, וכן לא יכלו החילים להשתמש בחרבות מחמת הקר. ואילו לישראל הזיקה הסערה פחות, שכן היתה מאחוריהם, ונטלו אמצע מתוך מחשבה שה' בעזרם והתפרצו לתוך האויב והרגו מהם רבים.
(ספר חמישי, ה, ד)

- 10 ויזעק - קרא בדחיפות לבוא.

ויעל ברגליו - העלה את המתנדבים לתבור.

- 11 וחקר הקניי - קבוצה מתוך שבט הקניי.

נפרדו משאר הקינים

ועברו להתגורר בעמק יזרעאל.

מופעי חפב - מצאצאי חובב, שהיה חותן משה.

אילון בצענים (בצענים) -

בגבול שבט נפתלי.

- 14 הלא יהיה יצא לפניה -

הרי ה' יעזר לה.

- 15 ויהם - גרם למהומה, לפלגן.

לפיתקרב - נהרגו בקרב.

- 16 ואחרי המלחמה - אחרי חילי

סיסרא הבורחים.

1. ברק בחר בהר תבור

כי רצה לאסוף את צבאו במקום גבוה וגלוי,

שימשוך את צבא סיסרא לעמק. באופן זה ברק הוא שקבע את מקום הקרב.

בנוסף, מרכבות המלחמה לא יכלו לטפס על הר תבור המיוער.

2. הצבא הכנעני היה

מקצועי, מאומן ומצויד

"בנשק החדש" של

התקופה - מרכבות

מלחמה. לעומתו, צבא

ברק היה צבא מתנדבים

שנשקו פשוט.

3. הביטוי: "ויהם ה'"

בא כדי לתאר שאלוהים

התערב בעצמו במלחמה.

הקטע מתוך יוסף בן

מתתיהו ימחיש לתלמידים

את המהומה שהתחוללה

במחנה מדיין.

ב. בַּמָּה מִזְכִּירָה עֲזֵרְתָהּ בִּיצִיאת מִצְרַיִם, אֶת עֲזֵרְתָהּ
בַּמִּלְחָמָה מִוֶּל סִיסְרָא? עֵינֵינוּ בִּכְתוּבִים לְהֵלֵן:

וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֶּקָר...
וַיָּהֶם אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם...
וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה
מִפְנֵי יִשְׂרָאֵל
כִּי יִחְזָה נִלְחָם לָחֶם

(שְׁמוֹת, פָּרָק יד, פְּסוּקִים 24–25)

וַיָּהֶם יְהוָה אֶת־סִיסְרָא
וְאֶת־כָּל־הָרֶכֶב
וְאֶת־כָּל־הַמַּחֲנֶה
לְפִי־חֶרֶב לְפָנָי בָּרֶק

(פְּסוּק 15)

4. א. כִּיצַד נִהַג סִיסְרָא?

ב. מָה דַּעְתְּכֶם עַל הַתְּנַהּגוּתוֹ שֶׁל סִיסְרָא? נִמְקוּ.

5. א. כִּיצַד נָצַל בָּרֶק אֶת הַמְּהוּמָה בְּצָבָא כְּנַעֲנִי?

ב. הַמְּסַפֵּר מְשַׁתְּמֵשׁ בְּבִטּוּי: "לֹא נִשְׁאָר עַד אֶחָד". מָה כּוֹנֵנֶת
הַבִּטּוּי?

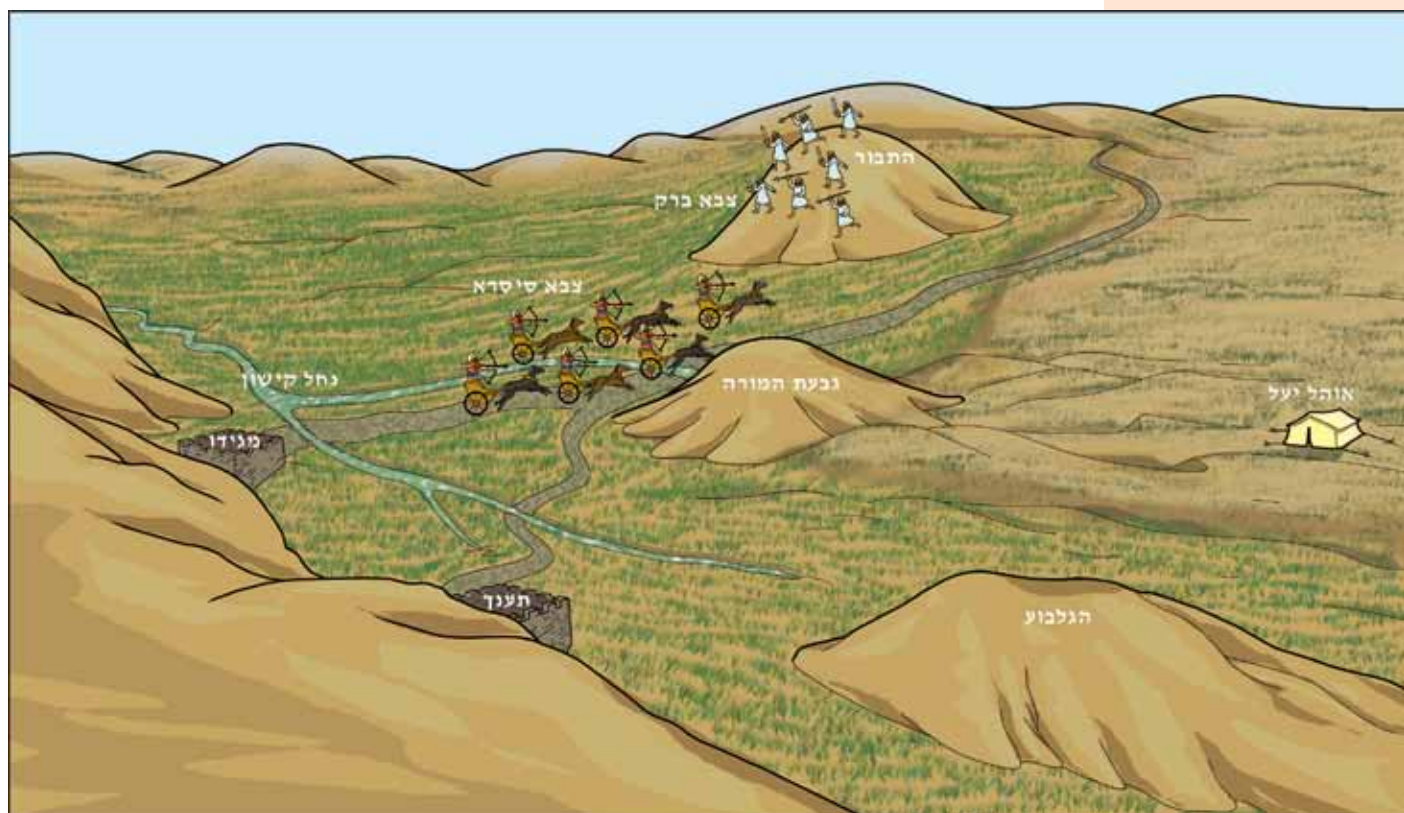
ג. מִדּוּעַ, לְדַעְתְּכֶם, בָּחַר הַמְּסַפֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּבִטּוּי זֶה?

לוחם כְּנַעֲנִי

3. ב. השימוש במשפט
"ויהם ה' את סיסרא בא
להזכיר לקוראים את
המשפט "ויהם את מחנה
מצרים". אפשר להיווכח
ש"מלחמות מהומה",
שעליהן מסופר במקרא,
מתקיימות במקרים
שבהם בני ישראל אינם
חזקים דיים כדי לנצח,
ואלוהים מתערב כדי
לעזור. כך היה כאשר
נדמה שאין כוח שיוכל
לעצור את צבא סיסרא,
וכך היה גם לגבי הצבא
המצרי, שרדף אחרי יוצאי
מצרים.

5. ב. המחבר מעוניין
לפאר את הניצחון
ומשתמש באמירה גורפת
ומוגזמת.

איור זירת הקרב לפי פרק ד

האיור עוזר לתלמידים להבין את זירת המלחמה. אפשר לשאול:

1. תארו מה רואים באיור זירת הקרב?
2. היכן נמצאים הכנענים, והיכן צבא ברק?
3. התאימו כותרת לאיור. השתמשו במשפט מתוך הפרק.

באיזה מצב נמצא הלוחם לפי האיור? (התלמידים ישימו לב שהרוכב נמצא במצב בריחה, ושהוא נפגע מחץ למרות שהוא מצויד בשריון).

לוחם רוכב על מִרְכָּבָת מִלְחָמָה. איור על פי קשׁוּט על מִרְכָּבָתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מִצְרַיִם

מות סיסרא

קראו בעיון פסוקים 17-24

1. מדוע החליט סיסרא לברח בשלב זה של המלחמה?

2. בפסוק 11 קראנו ששבט הקיני גרו בעמק יזרעאל. עינו בספר במדבר פרק י, פסוקים 29-31. איך אפשר להסביר שחלק מהקינים חי בתוך עם ישראל?

על הקינים נאמר שהם היו צאצאיו של חובב, חותן משה (שופטים פרק א, פסוק טז; פרק ד, פסוק 11). הם היו שבט שנדד בסיני, בנגב ובדרום יהודה. בתקופת נדודי בני ישראל במדבר היתה ברית ידידות בין הקינים לבני ישראל. קבוצה מתוך הקינים נפרדה מכלל השבט ועברה לעמק יזרעאל, ביניהם היה חבר ואשתו יעל. יש סבורים שהשרש קי"ן פרושו חרש מתכת, ומכאן למדו שהקינים היו חרשי ברזל ממחים. הקינים היו ביחסים טובים עם הפלענים.

3. א. המספר אינו מתאר את התלבטותה של יעל.

שערו, על מה חשבה, מה היו לבטיה?

ב. כיצד תכננה יעל לעורר את אמונו של סיסרא?

ג. כיצד הצליחה יעל להרג את סיסרא?

1. האם אוכל לסמוך עליה?
אני חושש...
אך אין לי ברירה.

- 18 סוּרָה - הַכֶּנֶס.
וְיָסַר אֶלֶיָּהּ - נִכְנַס לְאַהֲלָהּ.
19 נֶאֱדָר - כָּלִי עֲשׂוֹי עוֹר, שְׁאֵפְשָׁר לָשִׁים בּוֹ נוֹזְלִים.
21 יָתֵד הָאֶהָל - מוֹט שְׁתוּקָעִים בְּאֶדְמָה, כְּדִי לְקַשֵּׁר אֵלָיו אֶת יְרִיעוֹת הָאֶהָל.
הַמִּשְׁכָּה - פְּטִישׁ עֵץ, שֶׁבְעֻזְרוֹתוֹ תוֹקְעִים אֶת הַיָּתֵד בְּאֶדְמָה.
בְּלֹאט - בְּשִׁקָּט.
בְּרַקְתּוֹ - הִרְקָה שָׁלוֹ, הַמָּקוֹם

4. מה דעתכם על התנהגות יעל?

5. בספור השעבוד לכושן רשעתים, כתוב:

"ויקם יהודה מושיע... את עתניאל בן-קנז" (פרק ג, פסוק 9).

גם בספור על השעבוד לעגלון מלך מואב נאמר:

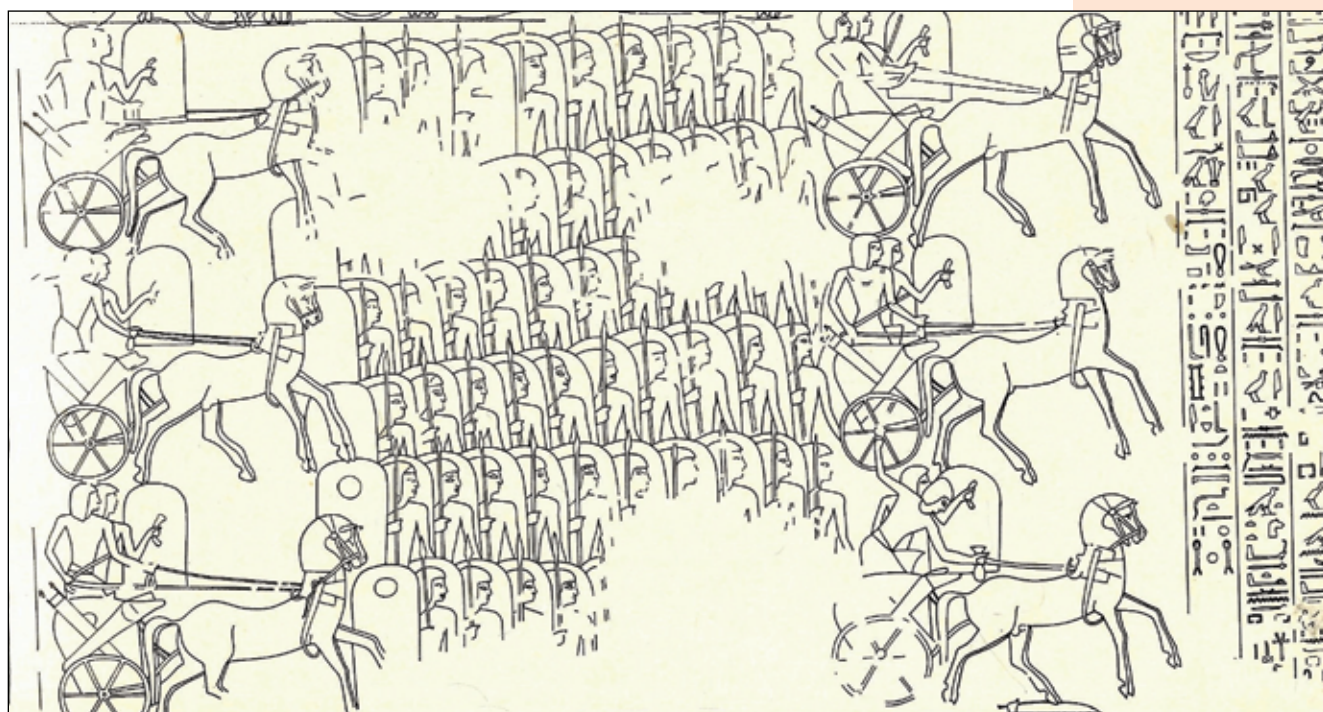
"ויקם יהודה לקם מושיע את-אחוד בן-גרא" (פרק ג, פסוק 15).

בפרק ד לא מכנה המספר אף אחת מהדמויות בפנוי: "מושיע", או "מושיעה".

א. מיהו המושיע בספור: דבורה? ברק? יעל? או שמא ה' נמקו.

ב. האם, בכל זאת, אפשר להבין מיהו המושיע לפי דעת המספר? (ראו פסוק 15 ופסוק 23).

5. מטרת המספר להראות לקוראים, כי התערבות ה' מכוונת את המאורעות, לכן המלחמות בספר שופטים מתוארות כמלחמות ה' והשופטים - הם שליחי ה'.

צבא פנעני. איור לפי תבליט מצרי קדום

6. מה אפשר ללמוד על הצבא הפנעני לפי האיור?

יש להניח שהתלמידים ישאלו: מה פשר הכתמים הלבנים? יש להסביר שהתבליט לא נשמר היטב וחסרים בו חלקים.

נעל וסיסרוא / ציר ויליאם בראסי הול, המאָה ה־20

שירת דבורה

לפניכם שירת דבורה:

שירת דבורה היא עתיקה ביותר, ויש בה הרבה בטויים קדומים, שאפשר לנו רק לשער מה פרושם המדויק.

1. בני ישראל ישבו בערים ללא חומה, שהיו נתונות להתקפה.
2. ב. העמק היה מיושב בערי מבצר כנעניות. הכנענים שלטו בדרכים המרכזיות בעמק. הקשר בין שבטי הצפון לשבטי המרכז נעשה מסוכן. בני ישראל נאלצו לחפש דרכים חלופיות, מפותלות, כדי לעבור ממקום למקום.

פתיחה:

ובפרק בן-אביעם {ס} מיום החוא לאמר:

בהתנדב

3 שמועו מלפנים האזינו

אומר

4 יחזה בצאתך

ארץ

גם-עפים נטפו

זה

אנפי ליהוה אנפי אשירה

בצעתך משדה אדום

הרים נוזלו מפני יחזה

סיני מפני יחזה אלחי ישראל:

— — —

1 ותשר דבורה

2 בפע פרעות בישראל

עם ברפו יהוה:

רעים

ליחזה אלחי ישראל:

משעיר

רעשה גם-שמים נשפו

מים:

סיני מפני יחזה אלחי ישראל:

1. קראו את שירת הנצחון בשמות פרק טו פסוקים 1-4: מי הם השרים? לכבוד מי הם שרים?

מצבם של בני ישראל לפני המלחמה בפנענים

6 בימי שמואל בן-

והלפי

7 חדלו פרזון בישראל

שקמתי

8 יבחרו אלחים

מזן

בארבעים אלה

המתנדבים

בימי ישל חדלו ארחות

נתיבות ילפו ארחות עקלקלות:

עד שקמתי דבורה

אם בישראל:

אז לחם שערים

אם-יראה ורמה

9 לפי לחוקמי ישראל

ענת

חדלו

אם בישראל:

חדשים

אם-יראה ורמה

בישראל:

1 בפע פרעו - כאשר העם

התקף וסדרי חייו הפרעו.

בהתנדב עם - הבינו בני העם

שצריך להתנדב ולהלחם.

ברפו יהוה - הללו וברכו אותו.

6 חדלו ארחות - שירות הסוחרים

הפסיקו ללכת בדרכים ראשיות.

נתיבות - דרכים מרכזיות.

ארחות עקלקלות - הלכו

בדרכים צדדיות, עוקפות.

7 חדלו פרזון - ישובים ללא

חומה נעזבו מפחד האויב.

עד שקמתי - עד שהתעוררתי

לפעל.

שקמתי אם בישראל - ודאגתי

להציל את העם כמו אם.

8 יבחרו אלחים חדשים - העם

עבר לאלים אחרים.

אז לחם שערים - וגרם לכך שהאויב

הכנעני לחם בערי החומה.

מזן אם-יראה ורמה - חסרו, לא נראו

כלי נשק אצל הישראלים.

בארבעים אלה בישראל -

אצל ארבעים אלה המתנדבים

בָּעֵם בָּרְפוּ יְהוָה:
צְהִיחוֹת
עַל-דֶּרֶךְ שִׁיחוֹ:
מִשְׁאֵפִים
פָּרוּצוֹ בִּישְׂרָאֵל
יְהוָה:
עוֹרֵי דְבַר־יִשִּׁיר
אֲבִינָעִם:

יִשְׁפִּי עַל-מִדֵּי

שֵׁם יִתְּנוּ צִדְקוֹת יְהוָה

12 עוֹרֵי עוֹרֵי דְבוּרָה

10 רִכְבִּי אֲתַנּוֹת

וְהִלֵּפִי

11 מִקּוֹל מַחְצִיצִים בֵּין

צִדְקָת

אֲזוּ יִרְדּוּ לְשִׁעְרֵים עִם-

עוֹרֵי

קוֹם בָּרֶק וְשִׁפְהָ שִׁבִּיךָ בֹר-

13 אֲזוּ יִרְדּוּ שְׂפִיד לְאֲדִירִים עִם -

וְאֲז עִם יִשְׂרָאֵל הַמוֹעֵט וְהַחֲלָשׁ
גָּבֵר עַל הַכְּנַעֲנִים הַחֲזָקִים וְהַרְבִּים.

יְהוָה יִרְדְּ-לִי בַּגְבוּרִים -

ה' הוּא שֶׁנֶּצַח.

14 מִנֵּי אֶפְרַיִם שְׂרָשֵׁם בְּעִמְלֹק -

מֵאֶפְרַיִם, שֶׁכָּבְשׁוּ אֶת הָר עִמְלֹק,
בָּאוּ לִחְמִים לְהַשְׁתַּתֵּף בְּמִלְחָמָה.

אֲחֵרִיד בְּנִימִין בְּעִמְסִיד - אֲחֵרִי

אֶפְרַיִם הִגִּיעוּ הַמוֹנֵי שֶׁבֶט בְּנִימִין

מִנֵּי מִפִּיר יִרְדּוּ מִחֻקִּים -

מִבְּנֵי מִנְשָׁה הִגִּיעוּ מִפְּקָדִים.

וּמִזְבוֹלֵן מִשְׁפִּים בְּשֶׁבֶט סֹפֶר - קִצִּינִי

שֶׁבֶט זְבוּלוֹן הִגִּיעוּ אֵף הֵם.

15 וַיִּשְׁכַּר פֶּן בָּרֶק בְּעִמְק שִׁלַּח בְּרַגְלֵיו

- כְּמוֹ בָרֶק, אֵף שֶׁבֶט זֶה

בָּא לְהִלָּחֵם בְּעִמְק יִזְרְעָאֵל.

בִּפְלָאוֹת רְאוּבֵן גְּדִלִים חֲקַיִל־ב -

בְּמִשְׁפָּחוֹת שֶׁבֶט רְאוּבֵן מְהֻסָּסִים

אֵם לְצֹאת לְמִלְחָמָה.

16 הַמִּשְׁפָּתִים - גִּדְרוֹת צֶאֱן.

17 גִּלְעָד בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁפֹן - גֶּד

וּמִנְשָׁה שֶׁהָיוּ מִמְזֻרַח לַיַּרְדֵּן לֹא בָאוּ
לְמִלְחָמָה.

וְדָן לָמָּה יָגוּר אֲמִיּוֹת - הַמִּשְׁפָּט

אֵינוֹ בְּרוּר. אוּלַּי: לֹא יָצָא לְמִלְחָמָה

וְאוּלַּי לֹא פָּחַד וְהִצְטָרֵף לְמִלְחָמָה.

אֲשֶׁר יִשֵּׁב לְחוּף יַמִּים - שֶׁבֶט אֲשֶׁר

שֶׁנִּחְלָתוֹ לֵיד הַיָּם, לֹא בָא לְמִלְחָמָה.

18 זְבֻלוֹן עִם חֲרָף נִפְשׁוּ לָמוֹת - סִכָּן אֶת

חֲיָיו לְמַעַן שַׁחֲרוּר הָעָם.

וְנִפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה - וְנִפְתָּלִי סִכָּן

אֶת חֲיָיו, אוּלַּי עַל הָר תָּבוּר.

19 אֲזוּ גִלְחָמוֹ מִלְכֵי כַעֲנָן - מִלְכֵי הָעָרִים

הַכְּנַעֲנִיּוֹת הִצְטָרְפוּ לְמִלְחָמָה.

הַכּוֹכָבִים מִמְסֻלוֹתָם גִּלְחָמוֹ -

ה' הִפְעִיל אֶת כּוֹחוֹת הַטֶּבַע

כַּגִּגֵּד הַכְּנַעֲנִים.

21 גִּרְפִּים - סָחַף אֶת מְרַכְבוֹת הַכְּנַעֲנִים

בְּשִׁטְפוֹן.

2. כִּיצַד מִתְאַר בְּשִׁירַת דְּבוּרָה:

א. מַצֵּב הַבְּטָחוֹן בִּישׁוּבֵי יִשְׂרָאֵל?

ב. מַצֵּב הַבְּטָחוֹן בַּדֶּרֶכִּים?

תֹּאוֹר הַמִּלְחָמָה בַּצָּבָא סִיסְרָא וְתֹאוֹר הַנֶּצַחֲחוֹן שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

- - - 13 אֲזוּ יִרְדּוּ שְׂפִיד לְאֲדִירִים עִם

יִרְדְּ-לִי בַּגְבוּרִים:

בְּעִמְלֹק

מִפִּיר יִרְדּוּ מִחֻקִּים

סֹפֶר:

פֶּן בָּרֶק

בְּרַגְלֵיו

חֲקַיִל־ב:

הַמִּשְׁפָּתִים

רְאוּבֵן גְּדִלִים חֲקַיִל־ב:

שָׁפֹן

יִשֵּׁב לְחוּף יַמִּים

יִשְׁכּוֹן:

עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה:

גִּלְחָמוֹ

עַל-מֵי מִגְדוֹ

לְקַחוֹ:

מִמְסֻלוֹתָם גִּלְחָמוֹ עִם-סִיסְרָא:

גִּרְפִּים

אֲחֵרִיד בְּנִימִין בְּעִמְסִיד

15 וְשָׂרִי בִישׁוּשְׁכָר עִם-דְּבַרָּה

בִּפְלָאוֹת רְאוּבֵן

לְשִׁמְעַ שְׂרָקוֹת עֲדָרִים

וְדָן לָמָּה יָגוּר אֲמִיּוֹת

18 זְבֻלוֹן עִם חֲרָף נִפְשׁוּ לָמוֹת

אֲזוּ גִלְחָמוֹ מִלְכֵי כַעֲנָן

20 מִן-שָׁמַיִם גִּלְחָמוֹ

נִחַל קְדוּמִים נִחַל קִישׁוֹן

יְהוָה

14 מִנֵּי אֶפְרַיִם שְׂרָשֵׁם

מִנֵּי

וּמִזְבוֹלֵן מִשְׁפִּים בְּשֶׁבֶט

וַיִּשְׁכַּר

בְּעִמְק שִׁלַּח

גְּדִלִים

16 לָמָּה יִשְׁכַּת בֵּין

לְפִלָּאוֹת

17 גִּלְעָד בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן

אֲשֶׁר

וְעַל מִפְּרָצֵיו

וְנִפְתָּלִי

19 בָּאוּ מִלְכִּים

בְּתַעֲנֵד

בַּצַּע פָּסַף לֹא

הַכּוֹכָבִים

21 נִחַל קִישׁוֹן

תִּדְרָכִי

31 פֶּן יֵאָבְדוּ כָּל־אֲוִיָּיִךָ יְהוָה -

הַלֹּאִי שְׁגֹרֵל כָּל הָאֲוִיָּבִים יְהִיָּה
כְּגֹרֵל הַכְּנַעֲנִים.

וְאֶהְיֶיךָ כַּצֹּאת הַשָּׁמֶשׁ בַּגְּבֻרָתוֹ -
וּבְנִגְדוֹ לְאֲוִיָּבִים אֶהְיֶיךָ יִזְכּוּ
לְרֹאוֹת אֶת אוֹר הַשָּׁמֶשׁ הַמֵּאִירָה.

3. זו הזדמנות לברר עם
התלמידים את משמעות
המושג "עם": לבני העם
יש עבר משותף וזיכרונות
משותפים. יש אמונה
משותפת וגיאוגרפיה
משותפת, כולם חיים
באותו חבל ארץ.
מהפרקים הקודמים אפשר
לראות שבני ישראל עבדו
את אלהים מדי פעם.
כל שבט עסק בענייניו
במסגרת השבטית, ובדרך
כלל התנדבו להילחם
בני השבטים שסבלו
מהמשעבד. שבטים
מרוחקים לא נהגו להתנדב
למלחמה ברוב המקרים.
יש להניח שהתלמידים
יבחינו בניגוד בין השבטים
שנחלצו למלחמה, וסיכנו
חייהם, לבין השבטים
שחששו ולא באו למלחמה.
כמו כן יגלו את הניגוד
בפסוק 31.
המצב הקשה של בני
ישראל המתואר בשירת
דבורה (פסוקים 6, 8, 16,
17) מרמז שכאן נורעים
הראשונים המסבירים את
הדרישה למלך.

נִפְשִׁי עֹז:

סוֹם

מִרְוֹ אֶמֶר מִלֵּאךְ יְהוָה

יִשְׁפִּיָּה

יְהוָה בְּגִבּוֹרִים:

יֵשֶׁל

בְּאַהֲלֵ תְּבָרְךָ:

נִתְּנָה

לִיתֵד תִּשְׁלַחנָה

עַמִּלִּים

וְחִלְפָה רִקְתּוֹ:

שָׁכַב

כָּרַע שָׁם נָפַל שָׁדוּד:

וְתִיבַב

בְּשֵׁשׁ רִכְמֹ לְפֹא

מִרְכְּבוֹתָיו:

חַיָּא תִּשְׁיֵב אֶמְרִיָּה לָהּ:

שָׁלַל

צָבָעִים לְסִיסְרָא

רִקְמָה

יֵאָבְדוּ כָּל־אֲוִיָּיִךָ יְהוָה

בַּגְּבֻרָתוֹ

מִדְּהָרוֹת דְּהָרוֹת אֲבִירָיו:

כִּי לֹא־פָאוּ לְעֹזְרֵת יְהוָה

אִשֶּׁת חֲבֵרָהקִיָּי

בְּשִׁפְלֵ אֲדִירִים הַקְרִיבָה חֲמֹאָה:

וְהִלְמָה סִיסְרָא מִחֻקָּה רֹאשׁוֹ

כִּיֹּן רִגְלִיָּה כָּרַע נָפַל

אִם סִיסְרָא בָּעַד הָאֲשָׁנָב

29 חֲכָמוֹת שְׁרוּתֶיהָ תַּעֲצִינָה

וַחֲם רַחֲמָתִים לְרֹאשׁ גִּבּוֹר

צָבָע רַקְמָתִים לְצֹאֲרֵי שָׁלַל:

וְתִשְׁקֹט הָאָרֶץ

22 אִזּוּ הִלְמוּ עֲקָבִי־

23 אֲוִרוֹ

אֲרוֹ אֲוִיר

לְעֹזְרֵת

24 תְּבָרְךָ מִנָּשִׁים

מִנָּשִׁים

25 מִיָּם שָׂאֵל חֶלֶב

26 יָדָה

וַיִּמְיָצֶה לְהִלְמוֹת

וּמִחֻקָּה

27 בַּיּוֹרְגָלִיָּה כָּרַע נָפַל

בְּאֲשֶׁר

28 בָּעַד חֲחִלוֹן נִשְׁקָפָה

מִדּוּעַ

מִדּוּעַ אַחֲרֵי פָעֻמִּי

אֶרֶץ

30 הִלָּא יִמְצָאוּ יַחֲלִקוּ

שָׁלַל

שָׁלַל צָבָעִים

31 פֶּן

וְאֶהְיֶיךָ כַּצֹּאת הַשָּׁמֶשׁ

אֲרֻכָּעִים שָׁנָה:

3. א. מִי הֵם הַשְּׁבָטִים שְׂזֻכִּים לְשִׁבַּח מִדְּבוֹרָה, מִי הֵם הַשְּׁבָטִים

שְׁעִלִּיהֶם מוֹתִיחַת דְּבוֹרָה בִּקְרָתָהּ? כָּתְבוּ בְּשָׁנֵי טוֹרִים.

ב. שְׁעִירוֹ מָה עֲשׂוּיוֹת לְהִיּוֹת הַסְּבוֹת לְכָךְ שֶׁלֹּא כָּל שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל

יִצְאוּ לְמִלְחָמָה? עֵינֵינוּ בַּמִּפָּה שְׁבַעמֹד 61.

ג. מָה דַּעְתְּכֶם עַל כָּךְ? עֵינֵינוּ בַּמִּפָּה.

4. א. לְמִי שָׁרָה דְּבוֹרָה שִׁיר תְּהִלָּה אִישִׁי?

ב. עַל מָה זֹכָה הַדְּמוּת לְשִׁבַּח?

5. א. דבורה מתארת את טביעת המרכבות במשפט: "צחל קישון גרפם". מה הקשר בין המלה "גרפם" למלה "מגרפה"?
 ב. מהו השורש המשותף?

6. כיצד מביעה דבורה את שמחתה על מות סיסרא?

7. בשירה מזכרות דמויות של שלוש נשים. אחת מהן יוצאת דפן. מיהי? נמקו.

8. בשירת דבורה יש פרטים רבים שאינם נזכרים בספור המלחמה בפרק ד. צינו פרט אחד או כמה פרטים כאלה.

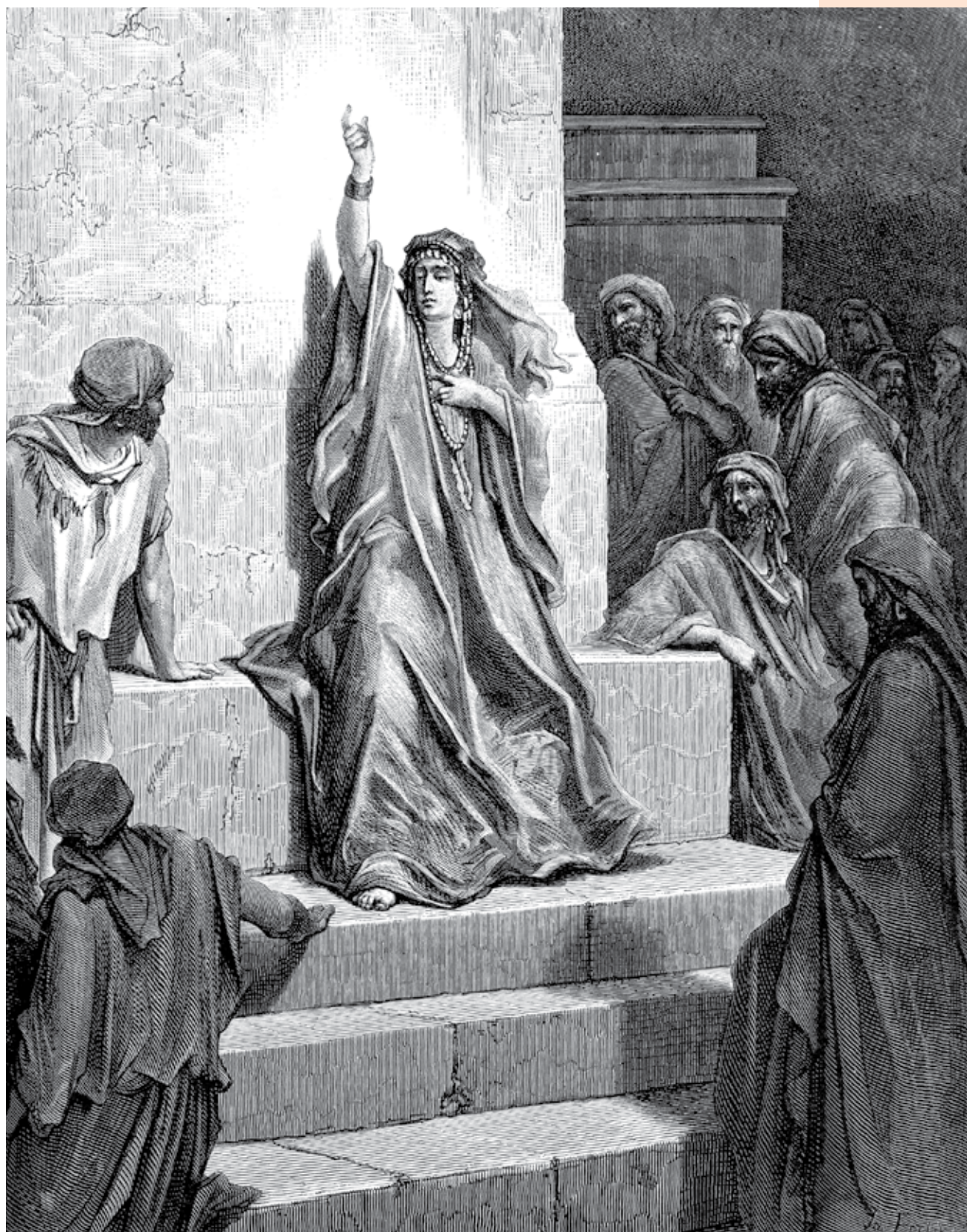
9. אחד מסימני ההכר של השירה בתנ"ך הוא החזרה על אותו רעיון במלים שונות. לצורה זו קוראים תקבולת. לדגמה:

האזינו רננים	שמעו מלכים

כתבו דגמאות נוספות של תקבולת בשירת דבורה.

10. מצאו וכתבו נגודים בשירת דבורה.

11. במהלך העבודה על שירת הנצחון, בודאי שמעתם לב למשפטים או לפסוקים מרשימים או יפים במיוחד בעיניכם. שנונו אותם בעל פה והסבירו מדוע בחרתם בהם.

דבורה שרה את שירת הנצחון / ציור גוסטב דורה

גם בימינו נכתבים לעתים שירי נצחון. לפניכם שיר שכתבה נעמי
שמר בשנת 1967, לכבוד הטיסים של חיל האוויר לאחר נצחון
ישראל במלחמת ששת הימים:

על פנפי הפסוף / נעמי שמר

הסלם רגליו באדמה	על פנפי הפסוף רכובים
אך ראשו בשמי המלחמה	אבירי הרוח בעבים
טס אחי אל מול חמה	העזים והטובים
כבני רשף יגביהו עוף	כבני רשף יגביהו עוף
הוא חולף פלהב החרמש	ובתוך שמים נקיים
הוא פחץ שלוח ולוחש	זוהרים שבעת הרקיעים
הוא כותב מכתב של אש	ואנחנו ממריאים
מגולן ועד ים סוף	מגולן ועד ים סוף
נס היסב אחור	נס היסב אחור
והנהר – חרבה	והנהר – חרבה
טס אחי ופניו לאור	טס אחי ופניו לאור
ודגלו עלי אהבה	ודגלו עלי אהבה

אפשר לשאול את
התלמידים: במה שונים
ובמה דומים השירים?

גִּדְעוֹן
נִלְחַם בַּמִּדְיָנִים

גִּדְעוֹן בֶּן יוֹאֵשׁ

קְרָאוּ בְּעֵין פְּסוּקִים 1–10

בְּפָרָק 1 וּמִתְחִילִים הַסְּפּוּרִים עַל הַשּׁוֹפֵט גִּדְעוֹן, כִּיצַד נִבְחַר, כִּיצַד פָּעַל וְכִיצַד הָפֵךְ לְמִנְהִיג נְעָרִץ

1. בְּפִסּוּקִים 1–10 מֵתֵאָרֵם שְׁלֹבִים קְבוּעִים, שֶׁכָּבֵר רָאִינוּ כְּדִגְמָתָם בְּחַיֵּי עַם יִשְׂרָאֵל בְּתִקּוּפַת הַשּׁוֹפְטִים. הַעֲתִיקוּ מִתּוֹךְ פְּסוּקִים 1–10 אֶת הַמִּשְׁפָּט הָאוֹמֵר שֶׁ:
 - א. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חָטְאוּ.
 - ב. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִעְנְשׁוּ.
 - ג. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִתְפַּלְּלוּ וּבִקְשׁוּ שְׁאֵלֵהֶם יַעֲזֹר לָהֶם.

לְפִי הַתֵּנָּה, הִיָּה מִדִּין, אָבִי שְׁבִטֵי הַמִּדְיָנִים, בָּנוּ שֶׁל אֲבֵרָהֻם אָבִינוּ מִפְּלִגְשׁוֹ קְטוּרָה. הַמִּדְיָנִים הָיוּ נֹדִידִים שְׁחִיו בַּמִּדְבָּר. הֵם הִתְפַּרְנְסוּ מֵעֵדְרֵי הָצֹאן וּקְצָתָם עָסְקוּ בַּמִּסְחָר וְהַעֲבִירוּ סְחָרוֹת מֵאֶרֶץ לְאֶרֶץ עַל גְּבִי גַמְלִיָּהֶם. הַמִּדְיָנִים נָהֲגוּ לְשֹׁדֵד יְבוּלִים שֶׁל הָאֲכָרִים יוֹשְׁבֵי הַקֶּבֶעַ. הֵם עָשׂוּ כֵן גַּם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל.

2. עֵינֵינוּ בִּסְפָר שְׁמוֹת פָּרָק ב, פְּסוּקִים 15, 21. מָה הַקֶּשֶׁר שֶׁהִיָּה לְמֹשֶׁה עִם מִדִּין?

3. א. כִּיצַד הִצִּיקוּ מִדִּין, עַמְלֵק וּבְנֵי קָדָם לְשְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל?
- ב. מִדּוּעַ לֹא חָשְׁשׁוּ הַמִּדְיָנִים לְשֹׁדֵד אֶת שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל?

יֵשׁ דְּעָה הָאוֹמֶרֶת, שֶׁצִּבְאָם הַמֵּאֲרָגָן וְהַחֲזֵק שֶׁל הָעָרִים הַכְּנַעֲנִיּוֹת מָנַע אֶת פְּלִישְׁתָּם שֶׁל שְׁבִטֵי הַנֹּדִידִים מִהַמְדָּבְרִיּוֹת שֶׁבִּדְרוֹם וּבַמִּזְרָח כָּנַעַן לְעֵמֶק בֵּית שָׁאֵן וּלְעֵמֶק יִזְרְעֵאל עַד תְּקוּפַת בָּרָק וְדְבוּרָה. אָבֵל לְאַחַר תְּבוּסָתָם מוֹל דְּבוּרָה וּבָרָק, הִתְמוֹטְטוּ צְבָאוֹת הַכְּנַעֲנִים וְשְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יָכְלוּ לְהִתְמוֹדֵד עִם הַפּוֹלְשִׁים בְּגִלָּל חֲלָשָׁתָם.

4. א. בְּאֵילוֹ בְּטוּיִים מִשְׁתַּמֵּשׁ הַמִּסְפָּר כְּדֵי לְהַבְלִיט אֶת מִסְפָּרָם שֶׁל הַפּוֹלְשִׁים?
- ב. מִדּוּעַ מְדַמָּה הַמִּסְפָּר אֶת הַשְּׁבִטִים הַנֹּדִידִים לְאַרְבֶּה?

- 1 מִדִּין – שְׁמוֹ שֶׁל שְׁבִט נֹדֵד בַּמִּדְבָּרִיּוֹת שֶׁמְסַבִּיב לְכַנְעָן.
- 2 מִפְּנֵי – בְּגִלָּל. הַמִּצְדוֹת – מְכַנִּים לְהַגָּנָה בַּמְּקוֹמוֹת גְּבוּהִים.
- 3 בְּנֵי־קָדָם – שְׁבִטֵי נֹדֵדִים מִמִּזְרָח לְכַנְעָן.
- 4 וַיַּחֲזֵאוּ – הִקִּימוּ מִחְנוֹת עַל הַיְּבוּל, וְהָרְסוּ אוֹתוֹ.
- 5 כְּדִי־אַרְבַּח לֶיֶשׁ – הֵם רָכִים כְּמוֹ אֲרֶבָּה הַפּוֹלֵשׁ בְּהִמּוֹנָיו וּמְחַסֵּל אֶת פְּרֵי הָאֲדָמָה.
- 6 וַיִּדֹּל – נַעֲשׂוּ עֲנִיִּים, חֲסֵרֵי כֹל.
- 10 הָאֲמָרִי – כָּאֵן כְּנוֹי לְכֹל

הארבה הוא סוג של חגב. הוא עף בלהקות גדולות מאוד ומתקדם בעזרת הרוח מיבשת אפריקה לעבר ארץ ישראל. להקות הארבה נחתות בשדות ואוכלות את גדולי השדה, פרי עמלו של האכר. הארבה משמיד את היבולים וגורם לרעב. גם בימינו קורה שלהקות ארבה מגיעות לארצנו. בשנת 2003 פשט ארבה על אזור אילת, הערבה וים המלח, אך לא התקדם צפונה מכיון שהרוח שנתה את כוונה.

מפת שטחי המחיה של בני קדם ומלך

5. א. מה המשתף לשטחים שבהם נדדו שבטים אלה?
- ב. לאילו משבטי ישראל יש גבול משתף עם אזורי הנדידה של המדינים, העמלקים ובני קדם?
- ג. מדוע פלשו דוקא לכנען?

6. בַּמָּה שׁוֹנִים מַעֲשֵׂי הַהִתְנַפְּלוּת שֶׁל הַמְּדִינִים מִמַּעֲשֵׂי:

א. הַמּוֹאֲבִים בְּיָמֵי אֶהוּד?

ב. הַכְּנַעֲנִים בְּיָמֵי בָּרַק וְדְבוּרָה?

7. א. כִּיצַד הִתְגוֹנְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי מַעֲשֵׂי הַשֹּׁד שֶׁל עַמְלֶק, מִדִּין וּבְנֵי קֶדֶם?

ב. מָה עוֹד הָיוּ יְכוּלִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת כְּנֶגֶד מַעֲשֵׂי הַשֹּׁד שֶׁל הַמְּדִינִים?

8. בַּפְּסוּקִים 8-10 מִסֵּפֶר שְׁאֵלֵהֶם שָׁלַח נָבִיא לְהַדְרִיךְ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּיצַד עָלִיהֶם לְהִתְנַהֵג.

א. אֵילוּ אֲרוּעִים הַזְכִּיר הַנָּבִיא לָעָם?

ב. מִדּוּעַ הַזְכִּיר אֲרוּעִים אֵלֶּה?

נִיר דָּמִין וְאִיר שִׁיחָה בֵּין מִשְׁפָּחָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵין הַנָּבִיא. עֵינּוּ בְּאִיּוֹר:

9. הַכִּינוּ הַצָּגָה:

תְּמוּנָה א – אֲחָדִים

מֵאֲנָשֵׁי עַפְרָה נִפְגְּשׁוּ עִם הַנָּבִיא וְסִפְּרוּ לוֹ עַל סִבְלָם. הַנָּבִיא מְסַבֵּיר אֶת הַסִּבָּה לְמַצָּבָם.

תְּמוּנָה ב – אַחֲרֵי שֶׁהַנָּבִיא הֵלַךְ אֲנָשֵׁי עַפְרָה אוֹמְרִים זֶה לָזֶה אֶת מָה שֶׁהֵם חוֹשְׁבִים עַל דְּבַרֵּי הַנָּבִיא (מִקְצָתָם יִסְפִּימוּ עִמּוֹ, יִנְמְקוּ מִדּוּעַ וְיִצְיְעוּ מָה לַעֲשׂוֹת מִקְצָתָם יִכְעִסוּ וְיִמְתָּחוּ עַל דְּבַרְיוֹ בְּקֶרֶת).

הַנְּבִיא מִזְכִּיר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַחֹסֶד שֶׁעָשָׂה עִמָּם כִּשְׁהוּצִיא אוֹתָם מִבֵּית עַבְדִּים וְנָתַן לָהֶם אֶת כֹּנֶן. הוּא מִזְכִּיר גַּם שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ לְדַרְשָׁתוֹ שֶׁלֹּא לְהֶאֱמִין בַּאלוּהֵי הָאֱמוּרָיִם. יֵשׁ לְשַׁעַר שֶׁהַנְּבִיא הַזֶּכִּיר אִירּוּעִים אֵלֶּה כְּדִי לְהִרְאוֹת אֶת הָעֲשִׂיָּה שֶׁל אֱלֹהִים לְמַעַן עִמּוֹ וְאֵת הַמַּחְוִיבוֹת שֶׁלָּהֶם לְהֶאֱמִין בּוֹ. לְפִי תְּפִיסַת הַמַּחְבֵּר הַמְּקִרָאִי לֹלֵא אֱמוּנָה בַּאלֹהִים לֹא יִנְצָחוּ אֶת אוֹיְבֵיהֶם וְלֹא יִצְלִיחוּ.

מלאך ה' פוגש את גדעון

קראו בעיון פסוקים 11–24

1. אֲנַחְנוּ הַקּוֹרְאִים מִצָּפִים שֶׁגִּדְעוֹן יוֹשִׁיעַ אֶת הָעָם מִיַּד מִדְיָן. מָה אֶפְשָׁר לִלְמַד עָלָיו מִכָּךְ שֶׁהוּא: "חֵבֶט חֲטִים בַּגָּת לְהַנִּיחַ מִפְּנֵי מִדְיָן" – הֲרִי בַּגָּת דּוֹרְכִים עֲנָבִים כְּחֶלֶק מִתְּהַלִּיךְ יָצוֹר הַיֵּין, וְאָלוּ אֶת הַחֲטָה חוֹבְטִים בַּגֶּרֶן בַּשָּׂדֶה הַפְתוּחַ?

אֶכָּר חוֹבֵט שְׂבּוּלֵי חֲטָה בְּמַקְל כְּדִי לְהַפְרִיד אֶת גֶּרְעֵינֵי הַחֲטָה מִהַגְבְּעוּלִים וּמִהֶמוֹץ

עַל גִּדְעוֹן מְסַפֵּר שֶׁחֵבֶט חֲטִים בַּגָּת. בְּתוֹךְ הַבּוֹר הֶחָצוּב בְּסֻלַּע הָיוּ מְנִיחִים אֶת אֲשָׁפוֹלוֹת הָעֲנָבִים וְדוֹרְכִים עֲלֵיהֶם. תְּצֻלוּם שָׁל גֶּת עֲתִיקָה

11 הָאֵלֶּה – שֵׁם עֵץ.

עֲפָרָה – שֵׁם יֵשׁוּב בְּנַחֲלַת מְנוּשָׁה.

חֲבֵט חֲטִים – מְכָה בְּחֲטָה כְּדִי

לְהַפְרִיד אֶת הַקֶּלֶפָה מִהַגְרָעִינִים.

גֶּת – מָקוֹם לְהַכְנִת יַיִן מֵעֲנָבִים.

לְהַעֲסִיר – כְּדִי לְהַסְתִּיר אֶת גֶּרְעֵינֵי

1 גדעון נמצא בצרה: כדי להגן על יבול התבואה הוא עובד במקום נסתר. כאלו התהפכו "סדרי העולם" עד כדי כך שבמקום בשדה הפתוח, חובטים חיטים בגת.

2. שִׁעְרוּ מַדּוּעַ שָׁבְצוּ עוֹרְכֵי הַסֵּפֶר הַזֶּה אֶת שְׁתֵּי הַתְּמוּנֹת זֹו בְּצֵד זֹו?

מָה מוֹסִיף הָעִיּוֹן בַּתְּמוּנֹת לַהֲבִנַת מַצָּבָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּזִמָּן פְּשִׁיטַת הַמְּדִינִים?

3. א. מָה כָּאֵב לְגַדְעוֹן? עַל מָה הוּא מְטִיחַ דְּבָרִים קָשִׁים כָּלִפִּי ה'?
ב. מָה אֶפְשָׁר לְלַמֵּד עַל גְּדַעוֹן מִדְּבָרָיו כָּלִפִּי אֱלֹהִים?

ג. גְּדַעוֹן פָּנָה לַמֶּלֶךְ ה' וְשָׂאֵל: "וַיֵּשׁ ה' עִמָּנוּ, וְלָמָּה מוֹצֵאתָנוּ כָּל זֹאת?" חֲשַׁבּוּ עַל מַצָּבִים שׁוֹנִים, שֶׁבָּהֶם בְּנֵי אָדָם הִמָּאֲמִינִים בְּאֱלֹהִים שׁוֹאֲלִים אֶת עַצְמָם שֶׁאֵלָּה דוּמָה לְזוֹ שֶׁשָּׂאֵל גְּדַעוֹן.

4. א. לְמַדְנוּ שֶׁגַּם אֲבִרָהָם וְגַם מֹשֶׁה נָסוּ לְהַשְׁפִּיעַ עַל ה'. בְּאִיזָה עֵינֵן פָּנָה כָּל אֶחָד מֵהֶם לְאֱלֹהִים? (רְאוּ: בְּרֵאשִׁית פָּרָק יח, פְּסוּקִים 16–25; שְׁמוֹת לב, פְּסוּקִים 22, 23.)

ב. מָה מִשְׁתַּף לְאַבְרָהָם, לְמֹשֶׁה וּלְגְּדַעוֹן?

5. כְּאִשֶּׁר מֶלֶךְ ה' בָּא לְגַדְעוֹן, הוּא מָצָא אוֹתוֹ חָלָשׁ וּמְשָׁפָל, כְּשֶׁהוּא נֹאֶלֶץ לְהַחֲבִיא אֶת הַתְּבוּאָה בַּגַּת מִפֶּחַד הַמְּדִינִים. מַדּוּעַ, אִם כֵּן, אוֹמֵר לוֹ הַמֶּלֶךְ:

"לֵךְ בְּכַחַד זֶה, וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל", לָמָּה הִתְכַּוֵּן?
תּוֹכְלוּ לְהַעֲזֹר גַּם בְּהַסְבִּירוֹ שֶׁל הַפֶּרֶשׁן ר' שְׁלֹמֹה יִצְחָקִי:
"מִכַּח אֶהְבֶּתָּ לְעַמֶּךָ, וּבְלִמְדָּךְ סִנְגוּרִיָּה עָלָיו (וּבְגִלָּל שְׁדִבְרָת לְטוֹבַת הָעָם) תִּצְלִיחַ בְּשִׁלְיחוֹתָךְ."

6. שִׁעְרוּ, מָה עֲשׂוּיֹת לְהִיּוֹת הַסְּבוֹת לְהַסּוֹס שֶׁל גְּדַעוֹן.

7. בַּתְּחִלָּה לֹא הָבִין גְּדַעוֹן שֶׁלִּפְנֵיו מֶלֶךְ אֱלֹהִים. כִּיצַד נוֹכַח לְדַעַת שֶׁאֵכֶן מֶלֶךְ ה' דִּבֵּר אֵלָיו?

13 נִשְׁשָׁנוּ - עֲזֹב אוֹתָנוּ.

14 לֵךְ בְּכַחַד זֶה - בְּכֹחַ דִּאֲגָתְךָ לָעָם.

15 אֶלֶפִּי הַדָּל בַּמְּנוּשָׁה - מִשְׁפַּחְתִּי

הִיא הָעֲנִיָּה בְּיוֹתֵר בֵּין מִשְׁפָּחוֹת

שֶׁכֵּת מְנוּשָׁה.

וְאֶנְפִּי הַצֵּעִיר בְּבֵית אָבִי -

אֲנִי חָסֵר נִסְיוֹן.

16 כְּאִישׁ אֶחָד - כְּאֶלּוֹ הַמְּדִינִים

הָרַבִּים הֵם אִישׁ אֶחָד.

18 תָּמַשׁ - תְּזוּז.

19 פָּרִיר - סִיר.

21 הַמִּשְׁעָנָה - מִקַּל הַהֲלִיכָה.

הַצֹּר - הַסֵּלַע.

2. כאשר המלך מברך את

גדעון באופן אישי: "ה' עמך

גיבור החיל", אנו מצפים

שיענה: מי שה' עמו, אינו

צריך לחיות במצב שבו הוא

חובט חיטים בגת. אבל

גדעון אינו מדבר על עצמו,

הוא מדבר כנציג העם. בפיו

טענה קשה כלפי ה', על

שהפקיר את עמו.

2. ב. סבלו של העם נוגע

ללבו של גדעון. אדם

שאכפת לו יתעורר לפעול

למען שינוי המצב הקשה.

ג. במקרים של מצוקה

קיצונית, כמו במקרים של

מחלות סופניות, או כאשר

מאבדים בני משפחה

יקרים, או במקרים של

אסונות טבע או מלחמות.

3. ב. כל אחד מהם אינו

עסוק במחשבה על ענייניו

הפרטיים, אלא מגלה

אכפתיות למצב הכלל.

5. גדעון חושש שאינו

מתאים, שייכשל, הוא

מכיר בכך שהוא חסר

ניסיון. אפשר להשוות את

תגובתו לתגובת משה.

(שמות פרק ג, פסוק 11).

גִּדְעוֹן נִלְחַם בַּעֲבֹדַת הַבַּעַל וְהָאִשְׁרָה בַּעֲפָרָה

קְרָאוּ בְּעֵיִן פְּסוּקִים 24–32

1. כִּיצַד הִשְׁפִּיעָה הוֹפְעָתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶאךָ עַל גִּדְעוֹן וְעַל בְּנֵי מְשַׁפְּחָתוֹ?
2. עֵינֵינוּ בְּפִסְוֻקִים 21–24, וּבְפִסְוֻקִים 25–27.
בַּמָּה הִיָּתָה שׁוֹנָה מִטָּרְתּוֹ שֶׁל גִּדְעוֹן, כְּשֶׁבָּנָה אֶת הַמִּזְבֵּחַ
הָרִאשׁוֹן, מִמִּטָּרְתּוֹ, כְּשֶׁבָּנָה אֶת הַמִּזְבֵּחַ הַשֵּׁנִי?
3. עֵינֵינוּ בָּאִיּוֹר וְהָצִיעוּ כּוֹתֶרֶת מִתְאִיָּמָה.

- 25 פְּרִי־הַשֹּׁפָר – פֶּר גָּדוֹל שֶׁהוּא שׁוֹר.
פֶּר הַשְּׂנִי שֶׁבַע שָׁנִים –
פֶּר נֹסֶף בֶּן שָׁבַע.
אִשְׁרָה – עֵץ הַמַּסְמֵל אֶת הָאִשְׁרָה.
26 הַמְעוֹז – הַסֵּלַע.
בַּמְעַרְפָּה – בַּמִּשְׁטָח שֶׁעַל
רֹאשׁ הַסֵּלַע.
29 וַיִּדְרָשׁוּ וַיִּבְקְשׁוּ – חָקְרוּ וְשָׁאֲלוּ.
31 עָמְדוּ עָלָיו – עָמְדוּ סָבִיבוֹ.
תְּרִיבּוֹן .. תוֹשִׁיעוֹן .. – הָאֵם
אֲתָם תִּלָּחֲמוּ עַל כְּבוֹד הַבַּעַל.
אִם־אֱלֹהִים הוּא יִרְבֶּה לוֹ –
אִם אָכֵן בַּעַל הוּא אֵל,

את המזבח הראשון בנה
גדעון במקום בו פגש את
מלאך ה' וקרא לו בשם
"אדוני שלום" (פרק ו'
פסוק 24) כזיכרון
וכהוקרה לה' על
המפגש. את המזבח
השני (פסוקים 25–27)
בנה לאחר שהרס
את מזבח הבעל כדי
שיחזרו לעבוד את
ה'. הוא מאמין שללא
עזרת ה' לא יצליח
במלחמה.

3. ב. ברור שיואש הציל
בחכמתו את חיי בנו.
בנוסף, הצעתו הוכיחה
לתושבי עופרה שגדעון
מוגן על ידי ה'. זאת
ועוד, אפסותם של
הבעל והאשרה שלא
פגעו בגדעון, הכשירה
את הקרקע לתמיכה
במנהיגותו של גדעון.
אפשר להסביר שבנימת
דבריו של יואש היו
תלויים חיי גדעון. אסור
היה שתתגנב נימה של
לעג להצעתו, שמא יעליב
וירגיז את אנשי עופרה.

3. א. כיצד הציל יואש את בני גדעון מתושבי עפרה?

ב. שִׁעְרוּ, מהו טוֹן הַדְּבוּר שֶׁל אָבִי גִדְעוֹן לְאֲנָשֵׁי עֶפְרָה. הַסְבִּירוּ
לְפִי מָה קִבְּעֵתֶם. נְסוּ לומר את דְּבָרֵי בְּקוֹל רֶם, בְּנִימָה שְׁבָה
לְהַשְׁעִרְתֶּם אֶמֶר אוֹתָם.

כָּבֵר לְמַדְנוּ שֵׁשׁ בִּתְנֵי שְׁמוֹת שֶׁנִּתְּנוּ כְּדִי לְעוֹרֵר זְכָרוֹן לְמָקוֹם מְסִים או
לְאִירֹעַ שֶׁקָּרָה. לְדַגְמָה: "מִשֶּׁה" – "כִּי מִן הַמַּיִם מְשִׁיתִיהוּ", או "יִצְחָק" –
כִּי "צָחוק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים". לְשִׁטָּה הַמְּסֻבֶּיֶה שְׁמוֹת בְּדֶרֶךְ זֹאת קוֹרְאִים
"מְדַרְשׁ שֵׁם". מהו מְדַרְשׁ הַשֵּׁם "יִרְבֵּעַל"?

4. לְפָנֵיכֶם מְשַׁפְּטִים בְּעֵבֶרִית שֶׁל יָמֵינוּ. כְּתֹבוּ אוֹתָם בְּעֵבֶרִית שֶׁל
הַמְּסִפֵּר:

א. אֱלֹהִים יִהְיֶה בְּעֶזְרְךָ (פְּסוּק 12)

ב. אֵינִי מִמְּשַׁפָּחָה בְּעֵלֶת הַשִּׁפְעָה וְאֲנִי צָעִיר וְחָסֵר נְסִיוֹן (פְּסוּק 15)

ג. הֵם אָמְרוּ זֶה לָזֶה (פְּסוּק 29)

ד. רָאִיתִי אוֹתוֹ בָּמוֹ עֵינַי (פְּסוּק 22)

גִּדְעוֹן הוֹרִס אֶת מִזְבֵּחַ הַבַּעַל.
שְׁטִיחַ קִיר מְצֻרֶפֶת, הַמָּאָה ה־16.

גִּדְעוֹן מִתְכוּנִן לַמִּלְחָמָה בַּמִּדְיָנִים

קְרָאוּ בְּעֵינַי פְּסוּקִים 33–40

1. א. בְּאֵילוּ שְׁבָטִים פָּגְעוּ הַמִּדְיָנִים? (רְאוּ פָּרָק ו, פְּסוּק 4 וּפְסוּק 33, וְכֵן בַּמָּפָה בְּעֶמּוּד 98).

ב. אֵילוּ שְׁבָטִים גָּיס גִּדְעוֹן? (רְאוּ פְּסוּקִים 34–35).

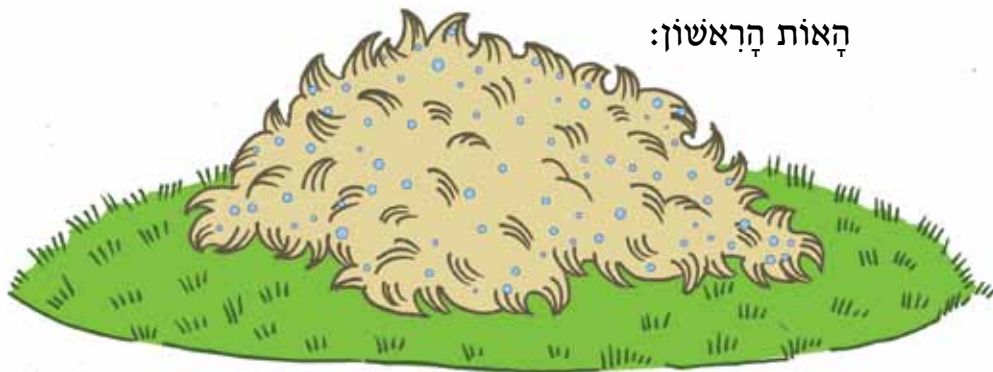
ג. מִדּוּעַ גָּיס גִּדְעוֹן מִתְנַדְּבִים מִשְׁבָּטִים אֵלֶּה דֹקָא? רְאוּ מָפָה בְּעֶמּוּד 13.

2. א. גִּדְעוֹן בִּקֵּשׁ שְׁנֵי אוֹתוֹת מֵאֱלֹהִים – בַּמָּה שׁוֹנִים הָאוֹתוֹת זֶה מִזֶּה?

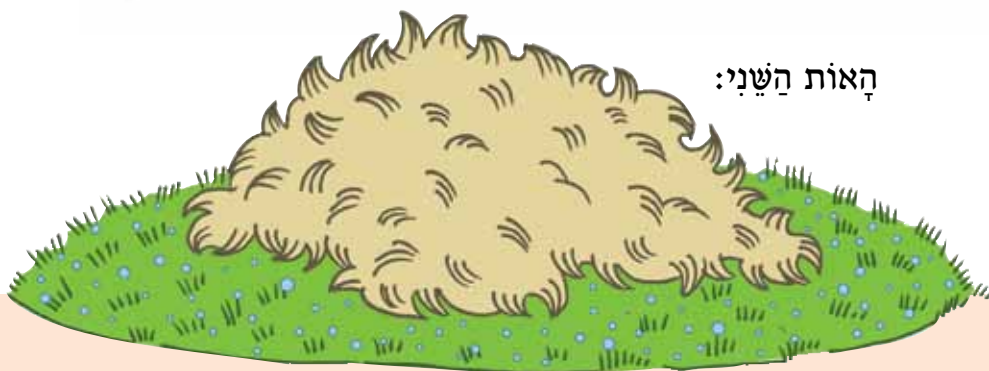
ב. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהָאוֹת הַשְּׁנֵי מְשַׁכְנֵעַ יוֹתֵר מִהָאוֹת הָרִאשׁוֹן. שַׁעְרוּ וְנִמְקוּ מִדּוּעַ.

בְּסֵפֶר שְׁמוֹת לְמִדְתָּם עַל אוֹתוֹת שֶׁנָּתַן אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה, כְּדֵי שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵף פְּרָעָה יֵאָמְנוּ שֶׁהוּא שְׁלִיחַ הָאֵל. (הַנֶּחֱשׁ הוֹפֵךְ לְמֶטָה, הַיָּאוֹר הוֹפֵךְ לְדָם (שְׁמוֹת פָּרָק ד) וְעוֹד. **אוֹת** הוּא מַעֲשֶׂה שֶׁאֱלֹהִים עוֹשֶׂה, אוֹ שֶׁנִּבְיָא עוֹשֶׂה בְּשֵׁמוֹ, כְּדֵי לְהוֹכִיחַ שְׂדֵבְרֵיו אֶמֶת.

הָאוֹת הָרִאשׁוֹן:

הָאוֹת הַשְּׁנִי:

33 וַיַּעֲבְרוּ – חָצוּ אֶת הַיַּרְדֵּן לְעֵמֶק יִזְרְעֵאל.

34 וַיְהִי יְהוָה – וַיְהִי גְבוּרָה. וַיִּזְעַק אֲבִיעֶזֶר – הַגִּבְרִים מִמִּשְׁפַּחַת גִּדְעוֹן הַתְּגִיסוּ.

37 וַתֵּת הָאֶמֶר – עֲרַמַת הָאֶמֶר מִרְאשִׁית גֹּז הַכִּבְשִׁים. חֶרֶב – יָבֵשׁ.

38 וַיִּזֶר – סָחַט. וַיִּמְיֵן – מָצָה, סָחַט בְּחִזָּקָה.

1. זוֹ הַזְדַּמְנוּת נוספת לַהֲיוֹכַח שֶׁרַק הַשְּׁבָטִים שֶׁנִּפְגְּעוּ מִהַמִּדְיָנִים נִאֲסָפִים אֶל גִּדְעוֹן, בְּשָׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל עֲדִיין אֵין תְּחוּשָׁת מַחֲוִיבוֹת שֶׁל בְּנֵי עַם אֶחָד, כְּמוֹ לְדוֹגְמָה בְּזִמְנֵנו כֹּאשֶׁר בִּימֵי מִלְחָמָה, כְּשִׁיִּשְׂרָאֵלִים הַשׁוֹהִים בְּחוֹ"ל חוֹזְרִים אֶרְצָה כִּד לְהִתְגַּיֵּס לְמִלְחָמָה.

2. ב. צִמְרָה הוּא חוֹמֶר סוֹפֵג מַיִם, וְלִכֵּן טֶל רֵב עַל גִּיזָּה הוּא מִרְאָה מוֹכֵר וְרָגִיל. אֲבֵל הָאוֹת הַשְּׁנִי שְׁבוּ הַגִּיזָּה יִבְשֶׁה, שְׁעָה שְׁעַל הָאֶרֶץ יֵשׁ טֶל, הוּא מִרְאָה לֹא טִבְעִי, וְלִכֵּן מְשַׁכְנֵעַ יוֹתֵר.

3. א. מה הקשר הלשוני בין שלש המלים: "גזיזה", "גז", "גזה"?
כתבו הסבר לכל מלה.
ב. בדקו במלון בערך "גז" ובערך "גזה" וכתבו את השרש המשותף.

4. א. בפסוק 38 כתוב: "וימץ טל מן הגזה מלא ספל מים."
כתבו עוד מלים נוספות ממשפחת מלים זו.

5. במה קשור כל תצלום לספור?

גבעת המורה
מתנשאת מעל
עמק יזרעאל

מענו חרוד
שבצמק יזרעאל

גִּדְעוֹן מִיֵּן אֶת הַמִּתְנַדְּבִים לְצָבָאוֹ וּבָחַר מֵתוֹכָם רֶק שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אִישׁ

קְרָאוּ בְּעֵינַי פְּסוּקִים 1–14

1. שְׁעָרוֹ, מִדּוּעַ הָיָה חָשׁוּב לָהּ שְׁמִסְפָּר הַלּוֹחָמִים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
יְהִיָּה מְצַמֵּץ מְאוּד?
2. גִּדְעוֹן צִמֵּץ אֶת מִסְפָּר הַמִּתְנַדְּבִים בְּשָׁנֵי שָׁלָבִים.
א. אֵיזוֹ קְבוּצָה מֵהַמִּתְנַדְּבִים שָׁלַח גִּדְעוֹן לְבֵיתָם בְּשָׁלַב הַמִּיּוֹן
הָרִאשׁוֹן? צִיְנוּ אֶת מִסְפָּרָם.
ב. אֵיזוֹ קְבוּצָה מֵהַמִּתְנַדְּבִים שָׁלַח גִּדְעוֹן לְבֵיתָם בְּשָׁלַב הַשֵּׁנִי?
צִיְנוּ אֶת מִסְפָּרָם.
3. כָּתְבוּ אוֹ צִירוֹ קוֹמִיקָס עַל מַחְשְׁבוֹתֵיהֶם שֶׁל הַחֲלִילִים מְקַבְּצֵת
ה־300, אוֹ מָה אוֹמְרִים זֶה לָזֶה אֵלֶּה שֶׁנִּתְבַּקְּשׁוּ לַחְזֹר לְבֵיתָם.

מִבְּחֹן הַמַּיִם שֶׁעָרָךְ
גִּדְעוֹן לַמִּתְנַדְּבִים.
צִיר יוֹהָאן שוֹנְפֶלְד
הַמָּאָה ה־17.

1. וַיִּהְיוּ עַל־עֵינַי חָרָד - נֶאֱסָפוּ לִיד מַעֲיָן
חֲרוֹד שְׁלֹמֶרְגְלוֹת הַגִּלְבָּע.
הִיָּה־לּוֹ מוֹצָפוֹן מוֹנֵבֶשֶׁת הַמוֹרָה בְּעֶמְקֵי
- מַחְנֵה הַמִּדְיָנִים הָיָה
מַצָּפוֹן לַמַּעֲיָן חֲרוֹד בְּאֶזְזֹר שָׁבוּ
נִמְצְאָת עֲפוּלָה בִּימִינוֹ.
2. מוֹתָתִי - מִכְרִי שְׁאֲתָן.
יְדֵי הוֹשִׁיעָה לִּי - נִצְחָתִי
מִשׁוֹם שְׁאֲנֵי חֲזָק.
3. יֹשֵׁב וַיִּצְפֹּר - יֵלֶךְ בְּבִקְרָא מִקָּדָם.
4. וַאֲצַרְפָּנוּ לָךְ - אֲבָחָר אֶת הַטּוֹכִים
בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שְׁצוּרָה מוֹצִיאָ אֶת
הַזֶּהָב הַטָּהוֹר מִתּוֹךְ הַחֲמָרִים
הָאֲחֵרִים, שֶׁהוּא נִמְצָא בְּתוֹכָם.
5. יֵלֶךְ - יִקַּח אֶת הַמַּיִם בְּכַף יָדוֹ וַיִּלְקַח

2. לא ניתן הסבר מדוע
נבחרו דווקא המלקקים
להישאר עם גדעון. כפי
הנראה, מספרם התאים
לגודל הצבא שביקש גדעון
לגייס, בעוד הקבוצה
השנייה הייתה גדולה
מדי. יש המסבירים
שאלה שלא כרעו ושתו
בעמידה יכלו לראות את
הנעשה מסביבם והוכיחו
שהם ממשיכים לשמור
על ערנות, שהיא תכונה
הנדרשת מחייל. ויש
המסבירים שהמלקקים
מהיד אל פיהם הם
הפחדנים, שפחדו שמה
יופתעו על ידי המדינים,
ולכן דווקא אותם בחר
גדעון.
רש"י מסביר שהכורעים
עשו זאת מתוך שהיו
רגילים לכרוע ברך
לאלילים ולכן לא נבחרו
להילחם בשם ה'.

4. מדוע היה אלהים מענין שגדעון יראה את כוחו הרב של האויב?

5. "תחזקנה ידיכם", ברך ראש הממשלה את משלחת ההצלה ששלחה ישראל לאזור מכה אסון לאחר רעידת אדמה. מה מקור הבטוי? (ראו פסוק 11).

6. שער, מדוע נזקק גדעון לאות נוסף?

7. גדעון שמע במחנה מדין חיל המספר חלום לחברו. מה מסמל כל אחד מפרטי החלום:

א. צליל השעורים

ב. האהל

ג. נפילת האהל לאחר שצליל השעורים פגע בו

8. מה למד גדעון מחלום המדיני ופתרונו על טיבם של חילי מדין?

9. כאשר משתמשים בבוטוי: "רוח הלחימה", מתכוונים לרצון החילים להלחם, לשאיפתם להביס את האויב, ולאמונה שהם ינצחו. שער, כיצד השפיע החלום על רוח הלחימה של גדעון?

ניר דמין ואיר את מחשבותיו של גדעון:

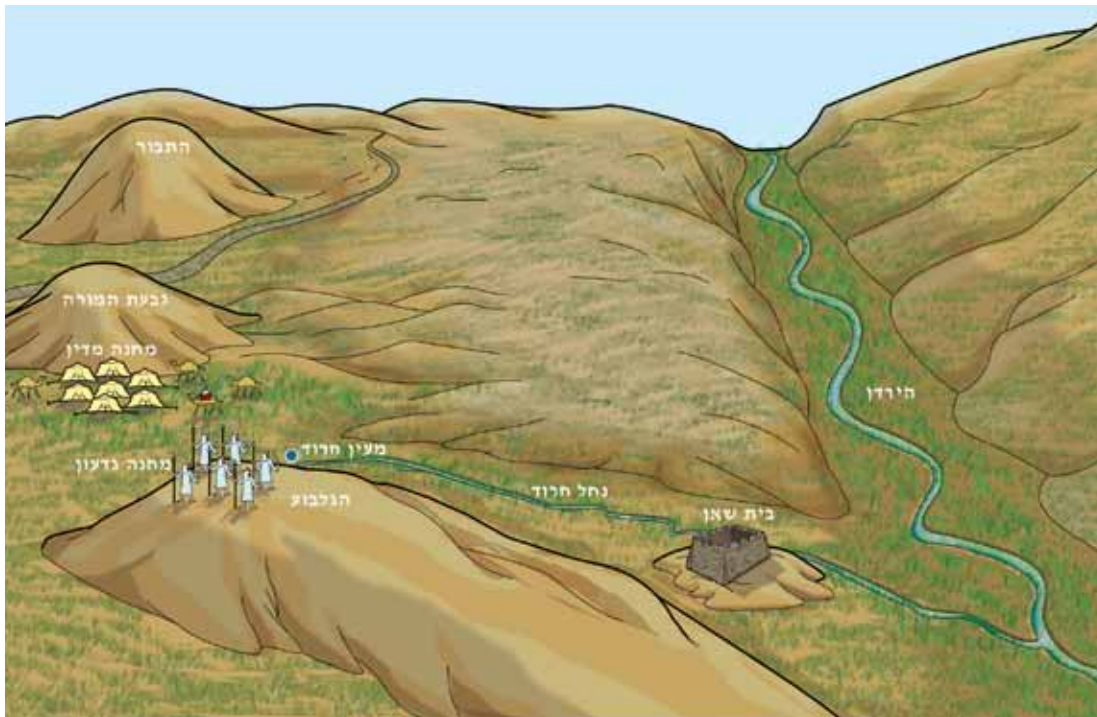
4. לפי המסופר, כדי לחזק את אמונתו בה', וגם כדי שהעם יאמין שהניצחון הוא נצחון האל ולא נצחון הכוח הצבאי.
6. גדעון נשאר עם 300 חיילים בלבד. מצב זה מסביר את חששותיו ואת הצורך שלו בסימן נוסף, שאותו יקבל במחנה מדין.
7. הלחם מסמל את גדעון עובד האדמה והאוהל מסמל את המדיינים. הפיכת האוהל בידי גדעון מסמלת את מפלת מדין. בימים קדומים האמינו בני האדם (ויש המאמינים גם בימינו), שחלומות מרמזים על מה שיקרה בעתיד. אפשר לשאול את התלמידים כיצד ראינו בסיפור יוסף, שבימים קדומים האמינו שהחלום מרמז על העתיד לקרות? בימינו משתמשים הפסיכולוגים בחלומות האדם כדי להבין את מחשבותיהם.
8. אפשר לשוחח עם התלמידים על כך שמפקד הבטוח בכוחו ובניצחונו מזלזל לעתים באויב ועלול להיכשל (אפשר להזכיר כדוגמה את מלחמת העי הראשונה). לעומת זאת, החושש ממפלה, ישקיע מחשבה, יתאמץ למצוא תכסיסים ושיטות מפתיעות כדי לנצח.

גִּדְעוֹן הַצִּלִּיחַ לַגֵּרִם לְבְרִיחָה הַמוֹנִית שֶׁל הַפּוֹלָשִׁים

קְרָאוּ בְּעֵינַי פְּסוּקִים 15–25

1. א. פִּיצַד הַצִּלִּיחַ גִּדְעוֹן לַגֵּרִם לַמְדִּינִים לְהֶאֱמִין שֶׁלִּפְנֵיהֶם מַחֲנֶה גָדוֹל וְרַב שֶׁל חִילִים?
ב. מָה הַקֶּשֶׁר בֵּין הַמֶּלֶךְ "אַשְׁמֶרֶת" לַמֶּלֶךְ "מִשְׁמֶרֶת"? בְּדַקּוֹ בַּמְּלֹךְ.

2. פִּיצַד נִהְפֵּךְ הַחֲסָרוֹן שֶׁל מַעוֹט הַלֹּחֲמִים לִיתְרוֹן עָבוֹר צָבָא גִּדְעוֹן?

אֲזוֹר הַמִּלְחָמָה בַּמְדִּינִים

- 15 אֲתִימָסְפֶר הַחֲלוּם וְאֶת־שִׁבְרוֹ - סְפּוֹר הַחֲלוּם וּפְתָרוֹנוֹ.
- 16 וַיַּחֲזֵץ - חֲצָה, חֶלֶק. רִאשִׁים - קְבוּצוֹת.
- 19 רִאשׁ הָאֲשֻׁמֶרֶת הַתִּיכּוֹה - תַּחֲלַת הַמִּשְׁמֶרֶת הָאֲמֻצָּעִית כְּאֲשֶׁר הַשּׁוֹמְרִים רַק הִתְחִילוּ בַשְּׂמִירָה וְהֵם עֲדִין מְגֻמָּמִים.
- 21 וַיַּעֲמֵדוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ - עָמְדוּ

2. • גִּדְעוֹן נִיצל אֶת חֲסוֹת הַלַּיְלָה כְּדֵי לַהֲגִיעַ לַמַּחֲנֶה מִדִּיִן מְבִלִּי שֶׁהַשּׁוֹמְרִים יִבְחִינוּ בַצָּבָא. • רַעַשׁ הַכּדִּים, הַשּׁוֹפְרוֹת וּקְרִיאוֹת הַקֶּרֶב יִצְרוּ רוֹשֶׁם שֶׁלִּגְדְעוֹן יֵשׁ צָבָא גָדוֹל. • הוּא תִקַּף בְּזִמָּן חִילוּפֵי הַמִּשְׁמָרוֹת בֵּין הָאֲשֻׁמֹּרֶת הָרִאשׁוֹנָה לַשֵּׁנִיָּה, כְּשֶׁהַשּׁוֹמְרִים עֲדִין אֵינֶם עֵרְנִים. • הַבְּהֵלָה שֶׁנוֹצְרָה הוֹגֵבָרָה עַל יְדֵי הַגְּמָלִים, שֶׁנִּבְהֲלוּ מֵהָרַעַשׁ וּבִמְרוּצָתָם דָּרְסוּ אֲנָשִׁים. • הַחֲשֶׁכָה שֶׁשֶּׁרָרָה בַּמַּחֲנֶה הִישֵׁן הַבִּיָּאָה לַכֹּךְ שֶׁהַמִּדְיָנִים לֹא הִבְחִינוּ מִי מִדְיָנִי וּמִי נִגְדָם, וְלִכֵּן פָּגְעוּ זֶה בָּזֶה וְהִחֲלוּ לְהִמָּלֵט.

הַאִיּוֹר עוֹזֵר לַהֲבִין אֶת פְּנֵי הַשֵּׁטַח בַּעֲמֻקַּת יוֹרְעָאֵל. אֲפֶשֶׁר לִבְקֵשׁ מֵהַתְּלַמִּידִים לַמְּצוֹא מִשְׁפָּטִים בַּפֶּרֶק שֶׁהַאִיּוֹר מִמַּחֲשֵׁי.

ר' מֹשֶׁה בֶּן מִיָּמוֹן (רַמְבַּ"ם), מְגִדּוּלֵי חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, כָּתַב: כְּאֲשֶׁר שְׂמִים מְצוֹר עַל עִיר לְתַפְסָּה, אֵין מְקִיפִים אוֹתָהּ מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ, אֶלָּא מִשְׁלֹשׁ רוּחוֹתֶיהָ, וּמִנִּיחִים מְקוֹם לְבוֹרָח וְלִכָּל מִי שֶׁיִּרְצֶה לְהִמָּלֵט עַל נַפְשׁוֹ. (לְפִי הַלְכוֹת מְלָכִים וּמִלְחָמוֹת פָּרָק ו')

3. א. מדוע פרצה מהומה במחנה המדינים?

ב. שִׁעְרוּ, מדוע תקף גדעון רק משלושה צדדים?

4. א. באיזה שלב של המלחמה נזקק גדעון לתגברת לוחמים?

עיניו בפסוקים 23–24 וכן ראו מפה בעמוד 113.

ב. מי באו לעזרתו?

ג. מה התפקיד שהטיל עליהם גדעון?

24 ולכדו להם את־המים – תתפסו את

מקומות המעבר כדי שהמדינים לא
יוכלו לעבר את הירדן ולהמלט.

25 צור־עורב, יקב־זאב – שמות שנתנו

למקומות שבהם נהרגו

• גדעון השאיר פתח

בריחה למדיינים בכך

שהקיפם משלושה עברים

בלבד.

4. ג. גדעון חשש שאם

המדיינים יצליחו לעבור

לעבר הירדן המזרחי, הם

יתאוששו ויחזרו שוב,

לכן הוא נזקק לעזרת

שבת אפרים שיחסמו את

מעברות הירדן.

לפני כ־100 שנים, קצין בריטי בשם צ'רלס אורד וינג'יט, שהיה ידיד העם היהודי, השפיע מאוד מהמספר בתנ"ך ומחכמתו הצבאית של גדעון. הוא החליט לעזור לחלוצים בארץ ישראל ולארגן אותם להגנה על הישובים העבריים מפני כנופיות ערביות שהתנכלו להם. וינג'יט הכשיר את אנשי ההגנה של הישוב העברי ללחם לפי שיטותיו של גדעון: לוחמים מועטים הפועלים בחסות הלילה ומפתיעים את האויב. שמו של אנשי ההגנה שאמן והפעיל היה "פלגות הלילה".

לוחמים רכובים על גמלים. תבליט אשורי

פרק ח

קראו בעין פסוקים 1-3

1. מדוע מצאו לנכון אנשי אפרים להאשים את גדעון בהאשמות קשות?
2. א. גדעון ידע שהאשמתם של בני אפרים נגדו איננה אמת. גדעון בודאי התלבט כיצד להגיב על האשמותיהם. נשער: אילו אפשרויות תגובה עמדו לפניו?
3. בתשובתו השתמש גדעון במשל קצר.
 - א. מהו המשל?
 - ב. מהו הנמשל?
 - ג. כיצד תרם המשל להרגעת הרוחות?
4. "מענה־רד ישיב חמה", הוא פתגם מתוך ספר משלי שבקבץ כתובים בתנ"ך (פרק טו, פסוק 1), ופרושו שתשובה רכה ומפיסת, שמגלה הבנה לטענותיו של הכועס, מרגיעה את חמתו, כעסו.
האם מתאים פתגם זה למספר? הסבירו.
5. א. מה אפשר ללמד על גדעון מתשובתו לאנשי אפרים?
ב. מה יכול כל אדם ללמד מגדעון לגבי התנהגות בופוח?
6. הציעו משפט מהכתוב היכול לשמש כותרת לפסוקים 1-3. נמקו בחירתכם.
7. א. במה שונה תגובתו של גדעון לבני אפרים מתגובתו לאנשי סכות ופנואל?
ב. האם תוכלו להסביר את מניעיו בכל מקרה?

1 איש אפרים - הלוחמים

משבט אפרים.

2. מה־עשיתי עתה ככם - מה עשיתי עד כה, שאתם לא עשיתם. חלקכם במלחמה אינו נופל מחלקי. הלא טוב עלולות אפרים מבציר אביעזר - העוללות, הענבים הנשארים אחרי הבציר, מצלחים יותר מטובי ענבי הבציר של מנשה.

3. ענבי הבציר נחשבים

למשובחים יותר

מהעוללות שבוצרים

רק בסוף הקציר. גדעון

מציין שהעוללות, המעשה

האחרון של אפרים =

הריגתם של שרי מדיין,

חשוב יותר לניצחון ממה

שעשו אנשי אביעזר

= גדעון ולוחמיו.

4. גדעון מגלה מתינות

בתשובתו לבני אפרים

ובכך מנע מלחמת אחים.

5-7. התלמידים יגלו את

הניגוד בין גישתו התקיפה

לאנשי סכות ופנואל לבין

גישתו של גדעון לאנשי

אפרים.

גִּדְעוֹן הַמְּשִׁיחַ לְרֹדֶף אַחֲרֵי הַמְּדִינִים הַנִּמְלָטִים עַל נַפְשָׁם

קְרָאוּ בְּעֵינַי פְּסוּקִים 4–9

5 לָשֵׁם אֲשֶׁר בְּרָגְלִי - לְלוֹחֲמֵי הָרֹדְפִים
בְּרָגְלִי יָחַד אֹתִי.

6 חֲכַף זָבַח וְצִלְמֹנֶעַ עֵתָּה בִּידְךָ - הָאֵם
כָּבֵד תַּפְסֹת אֶת מַלְכֵי מִדְיָן, שְׂאֵתָה
רוּצָה שְׁנַעְזֹר לָךְ?

7 וְדָשְׁתִּי אֶת־בְּשָׂרְכֶם אֶת־קוֹצֵי הַמִּדְבָּר
- אֶעֱנִישׁ אֶתְכֶם, אֶגְלַגֵּל אֶתְכֶם
בְּתוֹךְ קוֹצִים.
הַבְּרָקִים - אֶחָד מִמֵּינֵי הַקּוֹצִים.
9 אֶתֶּץ - אֶהָרֵס.

1. א. הָאֵם צָדְקוּ אַנְשֵׁי סְכוֹת, כְּאֲשֶׁר סָרְבוּ לַעְזֹר לְסַפֵּק לְאַנְשֵׁי
גִּדְעוֹן מְזוֹן לְהַמְשֹׁךְ הַמִּדְבָּר אַחֲרֵי שְׂרִידֵי הַמְּדִינִים? מָה
אֲפָשָׁר לֹמֵר לְהִגָּנֶתְם? מָה אֲפָשָׁר לֹמֵר נִגְדָם?

ב. שְׁעֵרוּ, מָה הָיָה טוֹן הַדְּבָר שֶׁל שְׂרֵי סְכוֹת, כְּאֲשֶׁר הִשְׁבִּיבוּ
לְגִדְעוֹן: "חֲכַף זָבַח וְצִלְמֹנֶעַ עֵתָּה בִּידְךָ כִּי־נָתַן לְעִבְאָא לָחֶם?" הַסְבִּירוּ
לִפִּי מָה קִבַּעְתֶּם.
נְסוּ לֹמֵר מִשְׁפָּט זֶה בְּקוֹל רֶם וּבְנִימָה שְׂבָה לְהַשְׁעִרְתֶּכֶם
עָנוּ אַנְשֵׁי סְכוֹת לְגִדְעוֹן.

2. כְּאֲשֶׁר חָזַר מִהַמִּדְבָּר הָיָה צָרִיךְ גִּדְעוֹן לִקְבֹּל הַחֻלָּה אִם לִקְיָם
אֶת הָאִיוֹם שָׂאִים עַל אַנְשֵׁי פְּנוּאֵל וְסְכוֹת.
א. כָּתְבוּ אֵילֹו אֲפִשְׁרוּיּוֹת עֲמָדוֹ לִפְנָיו?
ב. שְׁעֵרוּ, מִדּוּעַ הֶחֱלִיט גִּדְעוֹן לְהַעֲנִישׁ אֶת אַנְשֵׁי פְּנוּאֵל וְאֶת
אַנְשֵׁי סְכוֹת בַּחֲמָרָה עִם שׁוּבוֹ מִהַמִּדְבָּר?

סוֹפֵר רוֹשֵׁם אֶת מִסְפָּר כְּפוֹת הַיָּדִים הַכְּרוּתוֹת שֶׁל חִלְי הָאוֹיֵב.
תַּבְלִיט מִצָּרִי מִמְּקֹדֶשׁ רַעְמֶסֶס ה־3, בְּמִדְיָנָה הָאֲבוּ

1. תושבי עבר הירדן
המזרחי חששו שגדעון
לא יצליח להביס את
שארית המדיינים ואז
הם ייענשו על ידי זבח
וצלמנע על עזרתם לגדעון
ואנשיו. עם זאת, הם ידעו
שהצלחת גדעון תשחרר
גם אותם ממעשי השוד
של המדיינים ובני בריתם,
ולכן חובתם הייתה לסייע
לגדעון.
2. ב. גדעון יכול היה לחון
אותם, יכול היה להטיל
עליהם מס, לדרוש מהם
התנצלות וכיו"ב. אך
מכיוון שמנהיג אינו יכול
להרשות לעצמו שימרו
את פיו גדעון מקיים את
העונש שהבטיח. אפשר
לקשר את הנושא לדברי
שניים וחצי השבטים
שאמרו ליהושע: "כל איש
אשר ימרה את פיד ולא
ישמע את דברך לכל אשר
תצוונו, יומת. רק חזק
ואמץ" (פרק א פסוק יח).

בעזרת התמונה: אפשר
לבקש לפרש את דברי
אנשי סוכות: "הכף זבח
וצלמונע עתה בידך..."

קראו בעיון פסוקים 10-21

1. א. כיצד מסביר המספר את הצלחת גדעון להכות את המדינים בקרקר שממזרח לירדן? (ראו פסוק 11).

הפרשן רש"י הסביר, שכאשר החליט גדעון לתקף את שארית המדינים בקרקר, היתה לו אפשרות לעבר דרך הישובים הישראלים נבח ויגבהה, אך הוא העדיף ללכת בדרך עוקפת, ארפה יותר, שעברה בין ישובי שוכני האהלים, כדי שהמדינים לא יגלו שהוא ממשיך במרדף אחריהם: **מקדם נבח ויגבהה** – ממזרח לנבח ויגבהה, שהם ערי ישראל, ולא רצה לילך שם אלא דרך עקלתון, שלא ירגישו בהם (המדינים) – "ויהמם פתאום".

2. א. מדוע החליט גדעון להמית את זבח וצלמנע?
ב. מדוע העדיפו זבח וצלמנע למות בידי גדעון?

3. הציעו שלוש כותרות לקטע. סמנו בקו את הכותרת המתאימה ביותר ונמקו את בחירתכם.

4. אילו תכונות אפי של גדעון מתחלת הפרויתכם אתו חשובות לכל מנהיג ומפקד צבא?
העזרו בסל המשפטים שלפניכם בעמוד זה ובעמוד הבא:

- פי אדעי יש יהוש עשנו ולמה מצאתנו כל זאת (פרק ו, פסוק 13).
- במה אושיע את ישראל הנה אלפי הדל במנושה ואנפי העציר בפית אבי (פרק ו, פסוק 15).
- ויאמרו אנשי העיר אל-יואש הוצא את-בנך וימת פי נתן את-מוזבח הפעל ופי כרת האשפה אשר-עלי (פרק ו, פסוק 30).

- 11 דרך השכני באהלים – בדרך שעוברת במקום שבו נמצאים שוכני האהלים.
היה בטח – היה שלו.
לא חשש מפני התקפה.
12 וילפד – תפס.
החריד – הבהיל וגרם שיכרחו.
13 מלמעלה ההר – שם גבעה ליד סכות.
14 וישאלהו – חקר אותו.
15 הרפתם – קללתם.
16 וידע בהם – העניש אותם בעזרת הקוצים.
18 כמוך כמוהם – אתה דומה להם.
21 פי כאיש גבורתו – משום שאתה איש גבור, הרג אותנו

- ואם ירא אתה לפדת פד אתה ופפה נערף אל־המחנה: ושבעת מה־ידפרו ואחר תחזקנה ידיך
(פרק ז, פסוקים 10-11).
- הלא שוב עללות אפרים מבציר אביעזר (פרק ח, פסוק 2).
- ויקח את־זקני העיר ואת־קוצי המדבר ואת־הברקעים וידע בקם את אנשי סכות: ואת־מגדל פנואל נתן ויהרג את־אנשי העיר (פרק ח, פסוקים 16-17).
- ויאמר אלהם גדעון לא־אמשל אתי בקם ולא־אמשל פני בקם יהצה ימשל בקם (פרק ח, פסוק 23).
- 23 תענקות - ענק הוא תכשיט לצנאר.
- 27 אפור - כאן הכונה למצבת זכרון. במקומות אחרים בתנ"ך הכונה לפרט לבוש בבגדו של הכהן הגדול.
ויהיו כל־ישראל אחיו - בגדו באלהים ונטו לראות באפור אל שצריך לעבדו.
- 28 לא יספו - לא הוסיפו.
לשאת ראשם - לא הצליחו להתחזק ולהלחם.
- 33 פעל ברית - שם של אחד מאלי כנען.

מפת המרדף של גדעון אחרי המדינים

5. מה הקשר בין שם התכשיט לצורתו?

גִּדְעוֹן סִרֵּב לְהַצֵּעַת לוחֲמָיו לְהִיּוֹת הַמֶּלֶךְ הָרִאשׁוֹן בְּיִשְׂרָאֵל

קְרָאוּ בְּעֵיִן פְּסוּקִים 22–28

1. א. כִּיצַד אֶפְשָׁר לְרֹאוֹת שְׂגִדְעוֹן הַצָּלִיחַ לְמִצָּא חֵן בְּעֵינֵי הַלּוֹחָמִים?
ב. רָאִינוּ שְׁעַד כֹּה הַקִּים ה' לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעִים, שֶׁהֲצִילוּ אֶת
הָעָם בְּעֵתוֹת צָרָה. שְׁעָרוּ, מִדּוּעַ "אִישׁ יִשְׂרָאֵל" אֵינָם רוֹצִים
לְהַמְשִׁיךְ בְּשִׁיטָּה זוֹ?

"אִישׁ יִשְׂרָאֵל" הוּא צָבָא שֶׁהֶרֶכֵּב מִשְׁבָּטִים אַחָדִים וְלֹא מִכָּל שְׁבָטֵי הָעָם.

- ג. אֵילוּ בְּעִיּוֹת יְכוּלוֹת לְהַפְתֵּר, אִם תִּתְקַבֵּל הַצָּעַת "אִישׁ
יִשְׂרָאֵל" עַל יְדֵי גִדְעוֹן?
ד. מָה הִיְתָה תְּשׁוּבָתוֹ שֶׁל גִּדְעוֹן עַל בְּקָשָׁתָם? הֲעֵתִיקוּ אֶת
הַמִּשְׁפָּט הַמֵּתָאִים.

2. א. כִּיצַד הִנָּצִיחַ גִּדְעוֹן אֶת הַנִּצָּחוֹן עַל מִדִּין?
ב. מִדּוּעַ הָיָה חָשׁוֹב שְׁגָם הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים יִדְעוּ אֶת סְפוּר
הַנִּצָּחוֹן עַל מִדִּין?
ג. כִּיצַד הִתִּיחַס הָעָם לְאִפּוֹד שֶׁהִקִּים גִּדְעוֹן?
ד. מָה דַּעַת הַמִּסְפֵּר עַל הָאִפּוֹד?

3. הֲעֵתִיקוּ אֶת הַבְּטוּי הַמִּלְמַד שְׂגִדְעוֹן מֵת זָקֵן וּמֶרְצָה מַחֲיוֹ.
לְמָה מִתְכַּוְּנִים כְּשֶׁאוֹמְרִים: "שְׁעָר שִׁיבָה"?

4. א. מִבֵּין שְׁבָעִים בְּנֵי גִדְעוֹן, נִזְכָּר בְּשֵׁמוֹ רַק אַבְימֶלֶךְ. שְׁעָרוּ, מָה
רוֹמֵז בְּכָךְ הַמִּסְפֵּר לְקוֹרְאִים?
ב. מָה פְּרוֹשׁ הַשֵּׁם אַבְימֶלֶךְ?

5. כִּיצַד הִתְנַהֲגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחַר מוֹת גִּדְעוֹן?

6. הָאֵם הַכוֹתֶרֶת לַפְּסוּקִים 22–28 מֵתְאִימָה לְתַכְנֵם? נִמְקוּ.
תּוֹכְלוּ לְהַצִּיעַ גַּם כּוֹתֶרֶת אַחֶרֶת.

1. אין צבא קבוע מאומן ומצויד כהלכה בנשק. ההגנה מפני האויבים נתונה בידי מתנדבים, המתגייסים למלחמה והמביאים עמם את נשקם. לכל שבט יש מנהיגים מקומיים משלו ואין שלטון מרכזי, שיאחד את השבטים ויגבש אותם לעם.

1. ד. עד תקופת המלוכה, ההשקפה של בני ישראל הייתה שה' הוא מלך ישראל, ואין צורך במלך בשר ודם. הניצחונות שנחל גדעון הביאו אותו להכרה במלכות ה'. גדעון אומנם נהג כמלך, אך בניו לא ירשו את המלוכה. (אפשר להזכיר, שבימינו, לאחר אלפי שנים של משטר מלוכני ברחבי העולם, הוחלף משטר זה במשטר דמוקרטי בארצות רבות). יש גם המפרשים שסירובו של גדעון הוא מטעמי נימוס, ובעצם הוא מתנהג כמלך, כשהוא מציב בעפרה את האפוד, ונושא נשים רבות.

3. בשיבה טובה.

זָמֵר לְגִדְעוֹן / מְלִים וְלַחֹן: נַעֲמִי שָׁמַר

הָיָה אֶז קִיץ בְּגִבּוּלוֹת
הַבְּשִׁיל שָׁדָה אֶת יְבוּלוֹ
אָבֵל הַמְּדִינִי חָמֵס
מִחֲמַנִּית וְעַד תִּירָס –
הָיָה אֶז קִיץ בְּגִבּוּלוֹת
שְׁלוֹשָׁה רְבוּא אֲנָשֵׁי הַגְּדוּד
לְמַעַן לְשִׁתּוֹת יִרְדּוּ
קָרָא גִדְעוֹן – יֵלֶךְ רַק מִי
שֶׁלֹּא כָרַע בְּרַכִּים מ־
שְׁלוֹשָׁה רְבוּא אֲנָשֵׁי הַגְּדוּד

גִּדְעוֹן בִּגְת חֲבֵט חֲטִים
בְּגֶרֶן כָּל צִמְרוֹ הַסְתִּיר
וּבְלִילוֹת בְּמֶאֱרָב
יֵצֵא לְשִׁמּוֹר עַל עֲדָרָיו –
גִּדְעוֹן בִּגְת חֲבֵט חֲטִים
בְּרוּךְ גִּדְעוֹן בֶּן עִם עָנִי...
בְּרֹאשׁ אֲשֶׁמֶרֶת תִּיכּוֹנָה
לְפֶתַע קוֹל שׁוֹפָר עָנָה
נִפְצוּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת כַּדִּים
וַיִּתְּלַקְחוּ הַלְפִידִים

בְּרוּךְ גִּדְעוֹן בֶּן עִם עָנִי
אֲשֶׁר הִכָּה בַּמְּדִינִי
הִכָּה וְלֹא חִדַּל
וַיִּרְדְּפֵם וַיַּפְחִידֵם
הִרְחִק מֵעֶבֶר לִירְדֵן
בְּשִׁלֹשׁ מֵאוֹת חִיל
בְּרֹאשׁ אֲשֶׁמֶרֶת תִּיכּוֹנָה
מִכָּה רַבָּה בַּמְּדִינִי
הִכָּה גִדְעוֹן בֶּן עִם עָנִי
כִּי אֲנָשָׁיו בְּנֵי חִיל הֵם
שֶׁלֹּא כָרְעוּ עַל בְּרַכְיָהֶם –
מִכָּה רַבָּה בַּמְּדִינִי

כַּבְּדָה יָדָם שֶׁל מְדִינִים
כָּלוּ אֶז שְׁבַע הַשָּׁנִים
קָרָא גִדְעוֹן בְּשׁוֹפְרוֹת
נִרְדָּ אֶל מַעֲיֵן חֲרוּד –
כַּבְּדָה יָדָם שֶׁל מְדִינִים
בְּרוּךְ גִּדְעוֹן בֶּן עִם עָנִי...
כַּבְּדָה יָדָם שֶׁל מְדִינִים
כָּלוּ אֶז שְׁבַע הַשָּׁנִים
קָרָא גִדְעוֹן בְּשׁוֹפְרוֹת
נִרְדָּ אֶל מַעֲיֵן חֲרוּד –
כַּבְּדָה יָדָם שֶׁל מְדִינִים

6. א. הַקְּשִׁיבוּ לַשִּׁיר בְּאֵינְטֶרנֶט בַּאתֵר "שִׁירוֹנֶט".

ב. הָאֵם הַמְּנַגִּינָה מֵתְאַיֶּמָה לְתַכֵּן הַשִּׁיר? נִמְקוּ.

ג. הָאֵם הַשִּׁיר נֶאֱמָן לְמַסְפָּר בַּפָּרָק? הוֹכִיחוּ אֶת טַעֲנַתְכֶּם.

כַּאֲשֶׁר הוֹקְמָה מְדִינַת יִשְׂרָאֵל, הַחֲלִיטָה וְעַדֵּת הַשְּׁמוֹת לְהַנְצִיחַ אֶת הַשׁוֹפֵט גִּדְעוֹן וְלִקְרֹא
עַל שְׁמוֹ יְשׁוּבִים חֲדָשִׁים, שֶׁהוֹקְמוּ בְּעֶמֶק יִזְרְעֵאל: כָּפַר גִּדְעוֹן וְגִדְעוֹנָה. בְּנוֹסָף, הַחֲלִיטָה
הַנוֹעֲדָה לִקְרֹא לַשָּׁנִי הָרִים בְּרַכֵּס הַגִּלְבָּעַ בְּשֵׁם הַר יִצְחָר וְהַר לְפִידִים.

הַסְפּוּר
עַל הַמְּלָכֶת
אַבִּימֶלֶךְ בֶּן גְּדֵעוֹן

אבימלך בנו של גדעון שואף למלך על שכם

קראו בעיון פסוקים 1-6

1. א. באילו נמוקים נסה אבימלך לשכנע את אנשי שכם לבחר בו למלך. כתבו שני נמוקים.

ב. האם נמוקי אבימלך נראים משכנעים בעיניכם? נמקו.

ג. מדוע העדיפו בעלי שכם את אבימלך על פני אחד מבני האחרים של גדעון?

2. א. במה שונה עלית אבימלך לשלטון, מבחירת גדעון אביו לתפקיד שופט? כתבו בשני טורים.

ב. כיצד מגדיר המספר את סוג האנשים ששכר אבימלך לצבאו? הסבירו וצטטו.

3. א. מדוע רצח אבימלך את אחיו?

ב. מי שרד את הטבח שערך אבימלך באחיו?

ג. האם אפשר להאשים גם את אנשי שכם באחריות לטבח אחי אבימלך? נמקו לפי מה קבעתם.

4. לאיזה סוג של מושל נבחר אבימלך?

5. אילו תכונות אפי של אבימלך, מציג המספר מיד בתחילת הספור?

6. מה אפשר ללמד על דעתו של המספר על אבימלך ועל רעיון המלוכה?

1 בית אפי אמו - קרובי משפחתו.

2 בעלי שכם - נכבדים בעלי אדמות בעיר.

עצמם ובשרם אני - אנחנו קרובי משפחה.

4 ריקם ופחזים - אנשים שאין להם לא רכוש ולא אחריות.

5 עליאבן אחת - זה אחר זה במעשה רצח אחד. ויותר - נותר, נשאר.

6 בית מלוא - שם אזור בשכם שהיה מבצר. עסאלון מוצב - ליד עץ אלון,

1. ב. ג. בחירת אבימלך לא נעשתה מטעם האל ולא בגלל כשוריו למשול. רדיפתו אחרי השררה ושיקולי הכדאיות של בעלי שכם, שראו בו אחד משלהם, הם שגרמו לבחירתו. ההשוואה מבליטה את הניגוד בין גדעון, בחיר האל הדואג לעמו, לבין אבימלך הדואג לעצמו. לעומת גדעון, שמיון את האנשים שרצה בהם לצבא, שוכר אבימלך ריקים ופוחזים שיעשו הכול תמורת שכר.

5. שאפתנות, רדיפה אחרי השררה, רצחנות ואכזריות בלתי רגילה.

6. המספר מתאר את אכזריותו הרבה של אבימלך שהרג את שבעת אחיו על אבן אחת. תאוות השלטון של אבימלך מרמזת שהמספר התנגד לרעיון שלטון מלך.

יֹתֵם מֵאֲנָשִׁים אֶת אֲנָשֵׁי שְׂכֵם בְּבוֹגְדָנוֹת

פְּסוּקִים 7 – 21

1. א. לָשֵׁם מָה עָלָה יֹתֵם לְהֵר גְּרִיזִים?
- ב. מִדּוּעַ בָּחַר בְּמָקוֹם גְּבוּהָ? מָה הַשִּׁיג בְּכֶךָ? כָּתְבוּ שְׁנֵי סְעִיפִים.
2. מִדּוּעַ הֶעֱדִיף יֹתֵם לְסַפֵּר מִשָּׁל בְּמָקוֹם לְהֵאֲשִׁים יִשְׁרָאוֹת אֶת אֲנָשֵׁי שְׂכֵם?

אחת הדרכים למשך את לב הקהל להאזין לדברי הנואם היא לספר משל. האנשים המקשיבים לספור המשל רוצים לדעת למה מתכנן המספר, כלומר מהו הנמשל, ולכן יקשיבו לדברים. המשלים לקוחים בדרך כלל מעולם בעלי החיים או מעולם הצומח. מספר המשל מייחס להם תכונות אפי והתנהגויות של בני אדם. גם כאשר רצו לומר לאנשים דברים לא נעימים לאזניהם היו פותחים לפעמים בספור משל.

תצלום העיר שְׂכֵם

- 7 הֲרִיזִים - נמצא מדרום לשכם.
- 8 לְמוֹשֶׁה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ - לבחר מלך.
- בְּיָמִים קְדוּמִים נִהְגוּ לְמוֹשֶׁה בְּשִׁמּוֹן זֵית אֶת הַמֶּלֶךְ בַּשָּׁעַת הַמְּלָכָתוֹ.
- 9 הֶחֱדַלְתִּי אֶת־דְּשִׁי - האם הפסקתי להניב זיתים שמהם עושים שמן? וְחִלַּקְתִּי לָנוּעַ עֲלֵהֶעֱצִים - ואלך לשלט על העצים?
- 10 מִתִּי - הפרי המתוק שלי.
- תְּנוּכְתִּי - פרותי.
- 11 הֶחֱדַלְתִּי אֶת־תִּירוֹשִׁי - האם הפסקתי להניב ענבים שמהם מיצרים יין?
- 12 אֶשֶׁר - שיח קוצני שאין ממנו תועלת.
- 13 בָּאוּ חֲסוֹ בְּעָלִי - בואו לקבל מחסה והגנה בצל שאני נותן.
- וְאִם־אֵין - ואם תסרכו לעשות כרצון האטד.
- אֶרְצִי הַלְּבָנוֹן - מין עץ חזק וגבוה במיוחד.
- 14 כְּגִמּוֹל יָדָיו עֲשִׂיתֶם לוֹ - ואם החזרתם טובה תחת הטובה שעשה לכם.
- 15 וַיִּשְׁלַךְ אֶת־נִפְשׁוֹ מִתֵּנָה - סכן את חייו.
- 16 בְּיָאֲמָתוֹ - בן פילגשו של גדעון.

התצלום: אפשר לשאול: מה בתצלום נשאר ללא שינוי מימי יותם ומה השתנה?
1. יותם התכוון לפקוח את עיני אנשי שכם להבין, שהם בחרו במושע להיות להם מלך. בנוסף, רצה יותם להוכיח אותם על בוגדנותם בגדעון, ולהודיע להם את תוצאות החלטתם הנלווה.

(המשך בעמוד הבא).

3. מִיָּנֹה אֶת הָעֵצִים הַמְּזֻכָּרִים בְּשֵׁמֶם בְּמִשְׁלַל יוֹתָם לְשֵׁתֵי קְבוּצוֹת. תִּנּוּ שֵׁם לְכָל קְבוּצָה.

4. א. מָה הַמִּשְׁתָּף לְעֵצִים שֶׁקִּבְּלוּ פָּנִיהַ לְמִשְׁלַל עַל הָעֵצִים?
ב. אֵיזָה סוּג שֶׁל בְּנֵי אָדָם הֵם מֵיֻצְגִים בְּמִשְׁלַל?

אֶטֶד

5. א. בַּמָּה שׁוֹנָה הָאֶטֶד מִשְׁאֵר הָעֵצִים שֶׁקִּבְּלוּ הֲצָעָה לְמִלֵּךְ?
ב. אֶת מִי מְסַמֵּל הָאֶטֶד?
הַסְּבִירוֹ לִפִּי מָה קִבְּעָתָם.
ג. מָה מְסַמֶּלֶת הָאֵשׁ?

6. א. כִּיצַד נִסָּה יוֹתָם לַפְּנוֹת אֶל הַשֹּׁכֵל שֶׁל אֲנָשֵׁי שְׁכָם?

ב. כִּיצַד נִסָּה יוֹתָם לְעוֹרֵר אֶת מַצְפּוֹנָם שֶׁל אֲנָשֵׁי שְׁכָם?
ג. יוֹתָם אוֹמַר עַל גִּדְעוֹן אָבִיו: "אֲשֶׁר נָלַחַם אֲבִי עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁלַךְ אֶת נַפְשׁוֹ מִנֶּגֶד" – לָמָּה הִתְפַּוֵּן יוֹתָם בְּאַמִּירָה זֹאת?
ד. גַּם בְּיָמֵינוּ מִשְׁתַּמְּשִׁים לְעֵתִים בְּבִטּוּי: "הַשְׁלִיךְ אֶת נַפְשׁוֹ מִנֶּגֶד", כְּלוּמָר סִכָּן אֶת חַיָּיו. חֲבָרוּ מִשְׁפָּט מִתְּאִים לְבִטּוּי.

7. א. עֵינֵנו בְּפָסוּק 19 וְהַסְּבִירוּ אֶת הַבִּטּוּי: "בְּאַמֶּת וּבִתְמִים".
ב. גַּם בְּיָמֵינוּ מִשְׁתַּמְּשִׁים לְעֵתִים בְּבִטּוּי: "בְּאַמֶּת וּבִתְמִים". חֲבָרוּ מִשְׁפָּט וְהַשְׁתַּמְשׁוּ בְּבִטּוּי.

8. א. "טְבוֹר הָאָרֶץ" פִּירוּשׁוֹ: מְרִכְז הָאָרֶץ. הַסְּבִירוּ.

ב. מִדּוּעַ הַבִּטּוּי "טְבוֹר הָאָרֶץ" הוּא בִטּוּי צִיּוּרִי?

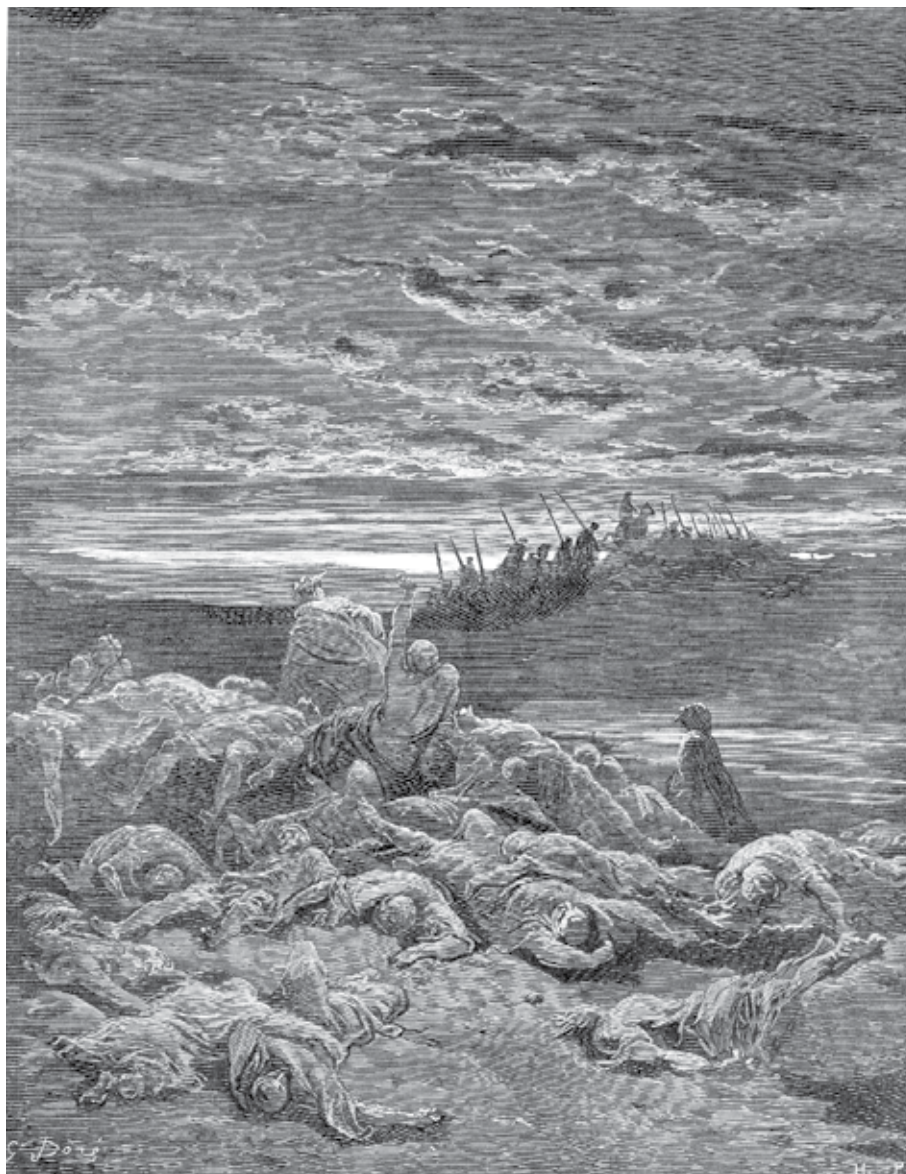
ג. לָמָּה מִתְכַּנְּנִים כְּאֲשֶׁר אוֹמְרִים שִׁירוּשָׁלַיִם הִיא "טְבוֹר הָעוֹלָם"?

2. יוֹתָם יָדַע שְׁבִנֵי שְׁכָם לֹא יִקְשִׁיבוּ לַהֲטַפַּת מוֹסֵר, וְלָכֵן בָּחַר בְּמִשְׁלַל בְּעוֹרֵת הַמִּשְׁלַל הַתְּכוּוֹן לְהַסְבִּיר לָהֶם שֶׁשֵּׁנוּ קְשׁוֹת בְּבַחֲרִית אַבִּימֶלֶךְ וְשֵׁהֶם עֵתִידִים לְשַׁלֵּם עַל כֵּךְ בַּחֲיִיהֶם. הוּא גַם יָדַע שֶׁקֵּל יוֹתֵר לְהַסְבִּיר לְשׁוֹמְעִים דְּבָרִים שֶׁאֵין הֵם מְסַכִּימִים עֲלֵיהֶם בְּאַמְצָנוֹת מִשְׁלַל.
4. שְׁלוּשֵׁת עֲצֵי הַפְּרִי הֵם מְשַׁבְּעֵת הַמִּינִים שֶׁנִּשְׁתַּבַּחָה בָּהֶם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהֵם תּוֹרֵמִים לְרוּחַת בְּנֵי הָאָדָם.
ב. הַיִּסּוּדוֹת הַמוֹעִילִים וְהַתּוֹרֵמִים לְחִבְרָה.
5. הָאֶטֶד הוּא שִׁיחַ קוֹצָנִי, שֶׁאֵין בּוֹ תוֹעֵלֶת. הָאֶטֶד מַצִּיעַ אֶת עֲצָמוֹ לְהִיּוֹת לְמוֹשֵׁל מִבְּלִי שֶׁפָּנוּ אֵלָיו.
ג. הָאֵשׁ מְסַמֶּלֶת אֶת הַרִיב שֶׁעֵתִיד לְהִתְפַּרֵּץ, לִפִּי נְבוֹאָת יוֹתָם, בֵּין אַבִּימֶלֶךְ הָרוֹצֵחַ לְבֵין אֲנָשֵׁי שְׁכָם הַבּוֹגְדָנִים, וְהֵם יִשְׁמִידוּ זֶה אֶת זֶה.
6. ב. הַפְּנִיָּה לְמַצְפּוֹן הִיא מְשִׁנִּית לְפְנִיָּה לְהִיּוֹן, לְשַׁכֵּל, לְכַדָּאוֹת. עֲלֵיהֶם, כָּל הַנְּרָאָה, סִמֵּךְ יוֹתָם יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר עַל מַצְפּוֹנָם.
6. ג. יוֹתָם סִיכָן אֶת חַיָּיו וְגִילָה אוֹמֵץ לֵב בְּדַבְּרֵיו. הוּא יָדַע שֶׁהוּא עֵלּוּל לְשַׁלֵּם עַל כֵּךְ בַּחֲיָיו, כִּיּוֹן שֶׁגַם אַבִּימֶלֶךְ וְגַם אֲנָשֵׁי שְׁכָם יִרְדְּפוּ אוֹתוֹ, שֶׁהֵרִי הֵם רָצוּ לְהוֹרֹגוּ עִם כָּל אַחֲיוֹ גַם קוֹדֵם. יוֹתָם, שֶׁנִּקְלַע לְמַצֵּב לֹלָא מוֹצָא, גִּילָה תוֹשִׁיָּה וְהַחֲלִיט לַעֲשׂוֹת צַעַד מִמְּשִׁי לְחִילוּצוֹ מִמֶּנּוּ.

9. מה נבא יותם על עתידם של אנשי שכם?

10. מה אפשר ללמד על יותם מכך שהטיח דברים קשים באזני אנשי שכם?

11. במהלך העבודה על משל יותם, שמתם לב בודאי למשפטים או לפסוקים מרשימים או יפים במיוחד בעיניכם. שננו אותם בעל פה, והסבירו מדוע בחרתם בהם.

אבימלך בן גדעון הרג את אחיו / ציר גוסטב דורה

קראו בעיון פסוקים 22-29

22 וישר - היה לשר, שלט על
אזורים אחרים בארץ.

23 רוח רעה - רוח מריבה ואי
שכיעות רצון.

24 לפוא חמס - מעשה העול שנעשה
לבני גדעון, יגרם לענשו של
אבימלך ובעלי שכם.

25 מארבים - אורכים, צבא שהסתתר.

26 ויבטהו - האמינו לו.

27 הלולים - הלולה, חגיגה ומשתה.

28 עבדו את אנשי חמור אפי שכם - מנו
לעצמכם מנהיג שהוא צאצא חמור,
מיסד העיר שכם.

29 אסירה את אבימלך - אפסיק
את שלטונו.

רפה צבא וצאה - אסף צבא
וצא להלחם.

33 כאשר תמצא ידה - עד כמה
שתצליח.

34 ארבעה ראשים - ארבעה גדודי
צבא, שיקפו את העיר מכל
העברים.

37 מעם טבור הארץ - ממקום גבוה.
אלון מעוננים - שם מקום ליד שכם.

38 איה אפוא פיה - בלעג: איפה ההעזה
שלה עכשו, לדבר נגד אבימלך.
הלא זה העם אשר מאסתי בו -
זה צבא אבימלך, שבזת לו.

1. א. כיצד מסביר המספר את הסבה שבגללה בגדו אנשי שכם
באבימלך?

ב. כיצד הצליחו בעלי שכם למנוע מאבימלך לגבות מסים
משירות המסחר שהיו בדרךן לשכם?

2. מדוע הצליח געל בן עבד להשתלט על בעלי שכם?

3. כיצד הסית געל בן עבד נגד אבימלך?

4. שערנו, מה עשויות להיות הסבות להתנגדותו של זבל, שר
העיר, לגעל בן עבד?

קראו בעיון פסוקים 30–41

1. שָׁעֲרוּ, מָה עֲשׂוּיֹת לִהְיוֹת הַסְּבוֹת שְׁזָבַל שֹׁר הָעִיר תִּמְנָךְ בְּאֲבִימֶלֶךְ.
2. כִּיצַד הִצְלִיחַ אֲבִימֶלֶךְ לְהַפְתִּיעַ אֶת גַּעַל בֶּן עֶבֶד, שֶׁמֶרֶד בּוֹ?
3. א. כִּיצַד הִטְעָה זָבַל אֶת גַּעַל בֶּן עֶבֶד? (ראו פסוקים 35–36).
 ב. "אֵת צֶל הַהָרִים אֶתֶּה רֹאֶה כְּאֲנָשִׁים", אָמַר זָבַל, שֹׁר הָעִיר, לְגַעַל. גַּם בְּיָמֵינוּ מִשְׁתַּמְשָׁים בְּמִשְׁפָּט זֶה כְּאֲשֶׁר רוֹצִים לוֹמַר לְמִישֶׁהוּ שְׂאִין סָבָה לְבַהֲלָתוֹ. חֲבָרוּ מִשְׁפָּט וְשִׁלְבוּ בּוֹ אֶת הַבְּטוּי.

ג. קראו את השיחה בין עבד בן געל לזבל, שר העיר, בקריאה מדיקת ומטעמת.

4. מה היו תוצאות המלחמה בין געל ואבימלך?

ניר דמין ואיר שיחות בין נכבדי שכם:

ניר דמין ואיר את השיחה בין געל לבין זבל שר העיר:

אַבִּימֶלֶךְ נֹקֵם בְּאַנְשֵׁי שָׁכֶם וּמִשְׁמִיד אֶת מִגְדַּל שָׁכֶם

קְרָאוּ בְּעֵינַי פְּסוּקִים 42–49

1. עֵינֹו בְּפָסוּק 42. מָה הִיְתָה טְעוּתָם שֶׁל אַנְשֵׁי שָׁכֶם?
2. כִּיצַד הִתְקַיְּמָה נְבוֹאָת יוֹתָם: "תֵּצֵא אִשׁ מֵאַבְיֶמֶלֶךְ וְתֹאכַל אֶת בְּעָלֵי שָׁכֶם"?
3. בְּאִיזָה תַּכְסִּיס מִשְׁתַּמֵּשׁ אַבְיֶמֶלֶךְ לְהַשְׁמִיד מִגְדַּל שָׁכֶם?

אַבְיֶמֶלֶךְ כָּבַשׁ אֶת הַיִּשׁוּב תַּבְצֵי

קְרָאוּ בְּעֵינַי פְּסוּקִים 50–57

1. א. כִּיצַד הִתְגַּשְּׁמָה נְבוֹאָת יוֹתָם: "וְתֵצֵא אִשׁ... וְתֹאכַל אֶת אַבְיֶמֶלֶךְ"?
ב. מָהוּ הַקֶּשֶׁר שֶׁבֵּין חֲטָאוֹ שֶׁל אַבְיֶמֶלֶךְ בְּהַרְיַגַת אָחִיו לְאַפֹּן שָׁבוּ מִצָּא אֶת מוֹתוֹ?
2. "חֲמֵץ בֶּן יִין" הוּא בְּטוֹי שְׁנוּהָגִים לוֹמַר עַל בֶּן הַמְּבִישׁ אֶת שְׁמוֹ הַטּוֹב שֶׁל אָבִיו, בְּמַעֲשָׂיו הָרָעִים. כִּיצַד הוֹלֵם כְּנוֹי זֶה אֶת אַבְיֶמֶלֶךְ?

רַחֲמִים שֶׁהִשְׁתַּמְשׁוּ בָּהֶם
בְּתַקִּיפַת הַשּׁוֹפְטִים לְטַחֲנֵת קֶמַח

1. אבִּימֶלֶךְ הִרְגֵּה אֶת שְׁבַעִים
אָחָיו עַל אֲבֹן אַחַת, וְנִהַרְג
מֵאֲבֹן פֶּלַח רֹכֵב אַחַת.

45 וַיִּזְרְעָה מֶלֶךְ - כְּסִמֶּל
לְחִרְבָּנָה הַשָּׁלֵם.

46 אֶל־צִירָתָהּ בֵּית אֵל בְּרִית -
הַמִּגְדָּל שֶׁבְּבֵית בְּעַל בְּרִית.

48 הַקְרָדְמוֹת - כָּלִי הַמְּלֹאכָה
הַמְשֻׁמָּשִׁים לְחִטְבַת עֲצִים.
שׁוֹפֵט עֲצִים - עֲנָף גָּדוֹל
לְהִסּוּאָה.

51 מִגְדַּל־עֵץ - מִבְּצָר חָזָק.

53 פֶּלַח רֹכֵב - הָאֲבֹן הָעֲלִיוֹנָה
שֶׁל הָרִיחִים, שֶׁשְׁמֹשׁוּ

אִפְשָׁר לִשְׂאוֹל: הֵיכַן הֵנִיחֹו
אֶת גְּרַעֲיָנִי הַחִיטָה? מָה
תַּפְקִידָה שֶׁל אֲבֹן הַרֹכֵב?

יִפְתָּח הַגִּלְעָדִי
נִלְחָם בְּעַמּוֹן

העמונים מכריזים מלחמה על הגלעד

קראו בעיון פסוקים 17-18

1. העזרו במפה בעמוד 128.

א. מדוע נאספו בני ישראל למלחמה?

ב. באיזה חלק של ארץ ישראל התקימו הסכסוך והמלחמה בין עמון ליפתח?

ג. מי היה האויב הפעם?

ד. דפדפו למפה בעמוד 71. בתחום איזה שבט נמצאת רמות גלעד?

2. שיערו מה אפשר ללמד מכך ששרי גלעד הציעו פרס למי שיקבל עליו לנהל את המלחמה מול עמון?

פרק יא

זקני גלעד בחרו ביפתח להושיע את בני ישראל מיד עמון

קראו בעיון פסוקים 1-11

בפרק זה נכיר את האיש שנמצא מתאים להושיע את בני ישראל מיד עמון.

1. א. במה שונה מקומו של יפתח במשפחה ממקומם של שאר אחיו?

17 ויגעו - נאספו למלחמה.
במצפה - בעיר בגלעד,
בעבר הירדן המזרחי.
18 יחל - יתחיל.

3. כפי הנראה, מול כוחם המאורגן של העמונים, לא היה בנמצא מועמד שהעז לקבל על עצמו את המשימה.

1 הגלעדי - מארץ גלעד
שבעבר הירדן המזרחי.
גבור חיל - אמיץ ורב כוח.
זוה - אשה השוכבת עם גברים תמורת תשלום.
גלעד - בנו של אחד מנכבדי הגלעד.
2 לאיתנחל - לא תקבל
נחלה בירושה, שיריש

1. ב. יש להניח שהתנהגות האחים שדחו את יפתח והתייחסו אליו כאל נחות, דחפה אותו להוכיח את עצמו ולהגיע להישגים רבים מאחיו.
2. א. הם חיים כפליטים מחוץ למסגרת השבט והמשפחה. היו ביניהם כאלה שאיבדו את רכושם, או הסתבכו במעשה פלילי.
ב. התלמידים יראו את הניגוד בין מצבו הנחות בקרב בני משפחתו לבין מצבו הרם, כמנהיג רצוי ומקובל בארץ טוב.

ב. בִּימֵינוּ טוֹעֲנִים שְׁמֻקוֹמוֹ שֶׁל הַיֵּלֶד בַּמְשֻׁפָּחָה מְשַׁפֵּיעַ עַל אָפִיו. שְׁעָרוֹ, כִּיצַד הָיָה יָכוֹל לְהַשְׁפִּיעַ מְקוֹמוֹ שֶׁל יַפְתָּח בַּמְשֻׁפָּחָה עַל הַתְּנַהּגוּתוֹ וְאָפִיו?

2. א. בַּמָּה הָיָה מִצְבּוֹ שֶׁל יַפְתָּח דּוֹמָה לְמִצְבָּם שֶׁל הָאֲנָשִׁים שֶׁהֶצְטָרְפוּ אֵלָיו בְּאֶרֶץ טוֹב?

ב. בַּמָּה הָיָה שׁוֹנֵה מַעֲמָדוֹ שֶׁל יַפְתָּח בְּאֶרֶץ טוֹב מִמַּעֲמָדוֹ בֵּין בְּנֵי מְשֻׁפַּחְתּוֹ?

בימי השופטים חיו בני ישראל במסגרת שבטית. הקשר בין השבטים היה רופף ולא היה שלטון של מנהיג מאחד. כל שבט נהל את עניניו בנפרד. מנהיגי השבט היו "הזקנים", שאחד מתפקידיהם היה לשפט בסכסוכים שונים בתוך המשפחה ובין אנשי השבט. אפשר להניח שגם ענינו של יפתח הובא לפנייהם והם פסקו שיפתח צריך לעזוב את נחלת משפחתו. גרוש אדם מנחלתו ומשבטו היה כרוך בקשי לאיש המגרש. הוא אבד את מקור פרנסתו ואת תמיכת בני משפחתו במקרה מחלה, פציעה או בעיה בפרנסה. המגרשים התקבצו באזורים בלתי מישבים והתפרנסו ממעשי שד. הם כנו "ריקים", מפיון שלא היו להם אדמות, ולא רכוש כמו זהב, כסף ועדרים.

3 ויתלקשו - התאספו.

אנשים ריקים - חסרי רכוש,

ההפך מנכבדים.

ויצאו עמו - יצאו עמו לתקיפות שד

תמורת שכר.

4 מימים - כעבר זמן.

5 זקני גלעד - המנהיגים.

9 לראש - למנהיג.

10 יתה יתה שמש בינותינו - יתה עד

3. בין זקני גלעד ויפתח התנהל משא ומתן.

א. בַּמָּה שׁוֹנֵה הַצָּעָתָם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל זָקְנֵי גֶלָעַד לִיַּפְתָּח: "וְהָיִיתָ לָנוּ לְקָצִין" מִהַצָּעָתָם הַשְּׁנִיָּה: "וְהָיִיתָ לָנוּ לְרֹאשׁ לְכָל יִשְׂרָאֵל גֶּלָעַד"?

ב. מָה אֲפָשָׁר לְלַמֵּד עַל תְּכוּנוֹת הָאָפִי שֶׁל יַפְתָּח מִדְּבָרָיו לְזָקְנֵי גֶלָעַד?

4. שְׁעָרוֹ, מִדּוּעַ לֹא הִסְתַּפֵּק יַפְתָּח בְּהַצָּעָת הַזִּקְנִים לְהִיּוֹת לְקָצִין?

6. גם אבימלך וגם יפתח רצו להנהיג, אך בעוד אבימלך היה רודף שררה, יפתח שואף להיות מנהיג כדי שיעשה צדק לאחר השפלתו בידי אחיו.

בהתייחס לפס' 12-28:
1. ניסיון לפתור את הסכסוך ללא שפיכות דמים ע"י משא ומתן.
2. משא ומתן אורך זמן המאפשר ליפתח התארגנות.

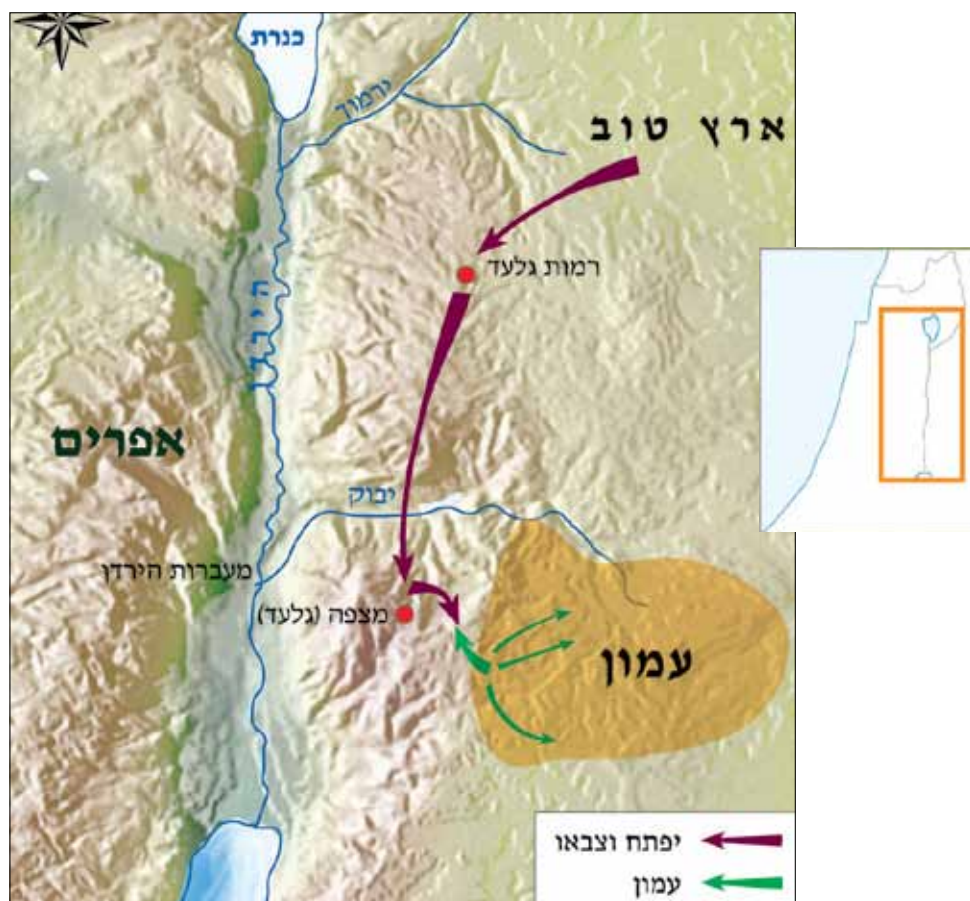
5. בַּמָּה שׁוֹנָה מְנוּיָו שֶׁל יַפְתָּח מִמְנוּיָו שֶׁל גִּדְעוֹן?

6. הַשְׂווּ אֶת מְנוּי אַבְיִמֶלֶךְ לְמְנוּי יַפְתָּח. מָה הַדּוּמָה וּמָה הַשְׁוֵנָה? כְּתִבוּ בַּשָּׁנִי טוֹרִים.

בַּפְּסוּקִים 12 – 28 מְסַפֵּר

יַפְתָּח שָׁלַח שְׁלִיחִים לְמֶלֶךְ עַמּוֹן לְנִסּוֹת לְשַׁכְנְעוֹ שֶׁאֵין סָבָה לְמִלְחָמָה בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמּוֹן. מֶלֶךְ עַמּוֹן טָעַן שֶׁבִּימֵי מֹשֶׁה כָּבְשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל שְׂטָחִים מִמַּמְלַכַּת עַמּוֹן. יַפְתָּח הִסְבִּיר שֶׁלֹא כֵּן הִדְבָּר וְשֶׁהַשְׂטָחִים הָלְלוּ נִכְבְּשׁוּ מִיַּדֵּי הָאֱמֹרִי. שְׁעָרוֹ מְדוּעַ לֹא פָתַח יַפְתָּח מִיָּד בְּמִלְחָמָה נֶגֶד עַמּוֹן?

מַפֵּת הַמִּלְחָמָה בְּעַמּוֹן

יִפְתָּח נֹדֵר נֹדֵר לִפְנֵי צֵאתוֹ לַמִּלְחָמָה

קְרָאוּ בְּעֵינַי פְּסוּקִים 29-40

1. א. מהו מבקשו של יפתח מאֱלֹהִים?

ב. מה מתחייב יפתח לעשות, אם אֱלֹהִים יתן לו את מבקשו?

כְּאֲשֶׁר אָדָם רוּצָה לְהַשְׁפִּיעַ עַל אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת אֶת בְּקִשְׁתּוֹ הוּא יָכוֹל לְנֹדֵר נֹדֶר. הַנֹּדֵר הוּא מַעֲיֵן הַסֵּכֶם מְלוּוֶה בְּשִׁבְעָה, שֶׁהַנֹּדֵר עוֹרָךְ עִם אֱלֹהִים. בְּהַסֵּכֶם מִתְחַיֵּב הַנֹּדֵר לָתֵת מִשְׁהוּ מִשְׁלּוֹ לְאֱלֹהִים, בְּתַנְאֵי שְׁאֵלָה יִמְלֹא אֶת בְּקִשְׁתּוֹ. לִפִּי הַנֶּהֱגָה וְהַחֲקִים הַמְקַבְּלִים אֶסוּר לְבַטֵּל נֹדֶר. בְּנִי הָאָדָם הָאֲמִינוּ, וְעֲדִינוּ יֵשׁ הַמֶּאֱמִינִים, שְׁמִי שְׁאִינוּ מְקִים אֶת הַנֹּדֵר אֱלֹהִים מַעֲנִישׁוֹ.

ג. עֵינֵינוּ בִּסְפָר בְּרֵאשִׁית פָּרָק כב, פְּסוּק 12 וּפְסוּק 13. מָה הָיָה רְאוּי לְהַזְכִּיר לִיִּפְתָּח לִפְנֵי שֶׁנֹּדֵר אֶת הַנֹּדֶר?

2. כִּיצַד מְגִיבָה בַת יִפְתָּח כְּאֲשֶׁר נוֹדַע לָהּ שֶׁאַבְיָה נֹדֵר לְהַקְרִיב אוֹתָהּ לְאֱלֹהִים?

3. כִּיצַד הִפְכוּ בָנוֹת יִשְׂרָאֵל אֶת בַּת יִפְתָּח לְסִמֵּל וּלְזָכְרוֹן בָּעַם יִשְׂרָאֵל?

4. א. בִּדְקוּ כִּמָּה פְּסוּקִים מְקִדִּישׁ הַמִּסְפָּר לְנִצְחוֹנוֹ שֶׁל יִפְתָּח עַל בְּנֵי עַמּוֹן וְכִמָּה פְּסוּקִים הוּא מְקִדִּישׁ לְסַפּוֹר קִיּוֹם הַנֹּדֶר?

ב. הֲאִם תּוֹכְלוּ לְשַׁעַר מְדוּעַ הַמִּסְפָּר אֵינוֹ מְפָרֵט אֶת סַפּוֹר הַנִּצְחוֹן עַל עַמּוֹן, אֲבָל מְפָרֵט אֶת סַפּוֹר הַנֹּדֶר שֶׁנֹּדֵר יִפְתָּח?

בְּיָמֵים קְדוּמִים הָיוּ עַמִּים בְּאֲזוּרָנוּ שֶׁהִקְרִיבוּ קָרְבָן אָדָם לְאֱלִים שֶׁבָּהֶם הָאֲמִינוּ. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִשְׁפִּיעוּ מַעֲמִים אֵלָה וְהִקְרִיבוּ אֹף הֵם קָרְבָן אָדָם, אִם כִּי לְעֵתִים רְחוֹקוֹת.

29 יוֹם יָחֵזָה - רֹחַ גְּבוּרָה.

31 וְהָיָה הַיּוֹצֵא אִשָּׁר יֵצֵא מִדִּלְתֵי בֵּיתִי

לְקִרְאָתִי - מִי שְׂיָבוֹא לְקַבֵּל אֶת פְּנֵי רִאשׁוֹן.

וְהַעֲלִיתִיהוּ עֲלָהּ - אֲעֲלֶה אוֹתוֹ קָרְבָן כְּתוּדָה לַה' עַל הַנִּצְחוֹן.

35 הַכָּרַע הַכָּרַעְתִּי - הַפִּלְתָּ אוֹתִי, גְּרַמְתָּ לִי שְׁכָרוֹן לֵב.

וְאַתָּה הָיִיתָ בְּעֵקְרִי - הִבָּאת עָלַי אֶסוֹן.

פְּצִיתִי כִּי אֶל־יָחֵזָה - פָּתַחְתִּי אֶת פִּי וְנִדְרָתִי.

וְלֹא אוֹפֵל לָשׁוּב - לֹא אוֹכֵל לְהִתְקַרֵּט.

37 הַרְפֵּעַ מִמֶּנִּי - הִנֵּחַ לִי לְנַפְשִׁי.

וְיִרְדָּתִי - אֲשׁוּטֵט

וְאֶבְכֶּה עַל־תּוֹלִי - אֶבְכֶּה עַל שְׁלֹא

אָקִים מִשְׁפָּחָה וְלֹא יִהְיוּ לִי יְלָדִים.

מִיָּמִים | יָמִימָה - אַחַת לְשָׁנָה.

1. ג. סיפור עקדת יצחק

מלמד על התנגדות התורה להעלאת קרבן אדם, שהיה מקובל בימים קדומים בעמים אחרים.

4. ב. אפשר לבקש את

התלמידים להשוות את המגמה של המספר לצמצם בפרטים על הניצחון על עמון לסיפורים מפורטים על ניצחונם של אהוד על המואבים, ברק על הכנענים וגדעון על המדיינים. המספר מדווח בקצרה על הישועה, כי יש לו עניין להבליט את סיפור הנדר. כך מעמיד המספר במרכז הסיפור את אסונו של יפתח, ומציג אותו כאדם פזיז המסתבך בנדר קרבן אדם שהתורה מגנה אותו.

סכסוך בין בני אפרים ליפתח

קראו בעין פסוקים 1-7

1. א. מדוע התעורר סכסוך בין בני אפרים ליפתח.
ב. במה מזכיר סכסוך זה את הסכסוך שהיה לבני אפרים עם גדעון?
ג. כיצד התנהגו בני אפרים כלפי יפתח?
2. א. השוו את תשובת יפתח לתשובת גדעון. כתבו בשני טורים.
ב. "ואשימה נפשי בכפי", אומר יפתח לאנשי אפרים. מצאו והעתיקו בטוי נרדף לבטוי זה, מתוך דברי יותם על אביו בפרק ט, פסוק 17.
ג. מה אפשר ללמוד מההשוואה בין גדעון ליפתח על תכונות האפי השונות של שני המנהיגים?
3. א. יפתח לא מנע מלחמת אחים; כיצד היה יכול למנע מלחמה זו?
ב. מה רע במלחמת אחים?

- 1 וְלֹא לֹא קָרָאתָ - להשתתף במלחמה.
- 2 וְאָשַׁק אֶתְכֶם - בקשתי מכם עזרה.
- 3 וְאָשַׁמָּה נַפְשִׁי בְכַפִּי - סכנתי את חיי. וְאָעֲבַרְתָּ אֶל־בְּנֵי עַמּוּן - נלחמתי בהם.
- 5 וַיִּלְכְּדוּ גִלְעָד - תפסו וסגרו. מַעֲבְרֹת הַיַּרְדֵּן - מקומות המעבר בירדן.
- 6 וְלֹא יָכִין לְדַבֵּר - לא היו מסגלים לבטא נכון את האות שיון.

3. ב. גורמת לשנאה ופירוד בקרב העם. אפשר לשאול את התלמידים אם הם מכירים מלחמות אחים אחרות בעם ישראל?

4. מצד אחד יפתח הוכיח את עצמו כמנהיג וכמצביא מול העמונים, אך מצד שני הנדר שנוהר ויחסו האכזרי לבני אפרים מעמידים בספק את יכולתו להנהיג בתקופות שלום.

4. האם היה ראוי יפתח לשמש שופט? כתבו טענות בעד ונגד.

נדרו הפזיז של יפתח. אסכולה אנגלית. המאה ה-20

הַסְפּוּרִים
עַל
הַשּׁוֹפֵט שְׁמֶשׁוֹן

בני ישראל סובלים מעל הפלשתים, ואשת מנוח מתבשרת על הלדת בן שיושיע את ישראל

1. עם סיום הקריאה כתבו שאלות שעוררו מחשבה אצלכם. השתמשו במלות השאלה: מדוע? כיצד יתכן? מאיזו סבה? וכדומה.

2. א. אילו משלבי ההתנהגות החוזרים של העם, שכבר ראינו דגמתם בספר שופטים, אפשר למצא בפסוק 1?

ב. מהו פרק הזמן שבו השתעבדו בני ישראל לפלשתים?

ג. איזה מושיע לחם בעבר בפלשתים? (ראו פרק ג, פסוק 31).

ד. לאלו שבטים היה גבול משתף עם הפלשתים? ראו מפה בעמוד 71.

הפלשתים אינם שייכים לעמי כנען. הם הגיעו לכנען מאיי יוון ומקפריסין, בערך בתקופה שבה הגיעו בני ישראל לכנען בהנהגת יהושע. הם התיישבו במישור החוף הדרומי באזור שבין נחל הירקון ובין נחל עזה. הפלשתים היו מארגנים בחמש ערים מרכזיות: אשדוד, אשקלון, עזה, גת ועקרון. בראש כל עיר עמד סרן. היתה קימת ברית צבאית בין חמשת סרני פלשתים. הפלשתים ידעו להשתמש בברזל להכנת חניתות, חרבות, ראשי חצים ומגנים ללוחמים. צבאם היה חזק ומציד במרפבות מלחמה. הם נלחמו בבני ישראל ושעבדו אזורים מיהודה ומדן.

לוחמים פלשתים ולראשם
כובע נוצות. תבליט מצרי
ממקדש במדינת האבו
שבמצרים

6 איש האֱלֹהִים - נביא

שְׁמֹדֶבֶר בְּשֵׁם אֱלֹהִים.

אִי־מָה - מֵאִיפֹה?

8 וַיַּעֲתֵר - הִתְפַּלֵּל וּבִקֵּשׁ.

וַיִּזְרְנוּ - וַיִּלְמְדוּנוּ.

12 עֵתָה יִבָּא דְבָרֶיךָ - אַחֲרֵי

שִׁינְלֵךְ הַיֵּלֶךְ, תִּגִּיד לָנוּ

אֵיךְ עָלִיו לְהִתְנַהֵּג.

מִשְׁפָּט - מִנְהֵג.

15 וַעֲבָרָה־נָא אוֹתְךָ - נַעֲכֹב אוֹתְךָ.

וַנַּעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ - נִכְיִן לְכַבֹּדְךָ.

16 לֹא־אֶפֶל בְּלֶחְמֶךָ - לֹא אֶטְעַם

מִן הַמֶּאֱכָלִים שֶׁתִּכְיִן לִי.

17 מִי שֶׁמֶךָ - מָה שֶׁמֶךָ?

כִּי־יִבָּא דְבָרֶיךָ (דְּבָרְךָ) -

כַּאֲשֶׁר תִּתְקַים נְבוֹאָתְךָ.

וּכְבִּדְנוּךָ - נִדְבַר בְּשִׁבְחְךָ

וְנִתַּן לְךָ מִתְּנָה.

18 פְּלִאי - נִסְתַּר מִהֶבֶנֶת

בְּנֵי אָדָם.

19 וַיַּעַל עַל־הַצֹּר - הָעֵלָה

עוֹלָה עַל הַסֵּלַע.

מִפְּלֵא לַעֲשׂוֹת - הַמִּלְאָךְ

עֲשֵׂה מִשְׁהוּ מִפְּלֵא.

20 בְּלֶהֱב הַמִּזְבֵּחַ - בְּלֶהֱבֹת

הָאֵשׁ שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ.

21 וְלֹא־יִסָּף - וְלֹא הוֹסִיף.

25 לְפָעֲמוּ - לַעֲזֹר אוֹתוֹ לְפַעֲלָה.

3. א. הַמַּסְפָּר מַצִּיג שְׁתֵּי דְמוּיוֹת חֲדָשׁוֹת. אֵילוּ פְּרָטִים יְדוּעִים
עָלֵיהֶם מִפְּסוּק 2?

4. א. מֵהִי הַבְּשׂוּרָה שְׁמַבְשִׁיר מִלֶּאךָ ה' לְאִשָּׁה? כָּתְבוּ בְּסַעֲיִפִּים.

ב. אֲמוּ שֶׁל שְׁמִשׁוֹן הִתְבַּשְּׂרָה שְׁבָנָה יְהִיָּה נָזִיר אֱלֹהִים מִן הַבְּטָן.
אֵילוּ אֲסוּרִים מוּטָלִים עַל הָאֵם? אֵילוּ אֲסוּרִים יוּטְלוּ עַל
הַבֵּן כַּאֲשֶׁר יוּלֵּד? כָּתְבוּ בְּשָׁנֵי טוֹרִים.

ג. שְׁעָרוֹ, מַדּוּעַ מוּטָלִים אֲסוּרִים גַּם עַל הָאֵם לַעֲתִיד?

5. שְׁעָרוֹ, אֵיךְ קִבְּלָה אִשְׁתְּ מָנוּחַ אֶת הַבְּשׂוּרָה. דְּמִינוּ וְכָתְבוּ אֶת
רְגִשׁוֹתֶיהָ וּמַחְשְׁבוֹתֶיהָ.

לְפִי הַתּוֹרָה, נָזִיר אֱלֹהִים הוּא אָדָם שֶׁהִחְלִיט לְהַגְבִּיל אֶת עַצְמוֹ וּלְהַמְנֹעַ
מִשְׁתֵּית יַיִן וְאֶכִּילַת עֲנָבִים וְצִמּוּקִים. הַנְּזִירוֹת הֵיא לְפָרֶק זְמַן קְצוּב.
הַמִּתְנַזֵּר מְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ הַגְּבָלוֹת שׁוֹנוֹת: אֲסוּר לוֹ לְגַלֵּחַ אֶת רֹאשׁוֹ וְאֲסוּר
לוֹ לְהִמָּצֵא בְּקִרְבַּת יַת (בְּמִדְבַּר פָּרֶק ו, פְּסוּקִים 6-8). בְּיָמֵינוּ, תּוֹפְעַת
הַנְּזִירוֹת כִּמְעַט אֵינָה קִיָּמָה אֲצֵל הַיְּהוּדִים.

6. א. בְּאִיזָה מִשְׁפָּט מִשְׁתַּמֶּשֶׁת הָאִשָּׁה כְּדִי לְתַאֵר אֶת מִלְאָךְ ה'?

ב. בְּדָקוּ בַּמִּלּוֹן אֶת הַפְּרוּשִׁים הַשּׁוֹנִים לַמִּלָּה "נֹרָא", וְהַעֲתִיקוּ
אֶת הַפְּרוּשׁ הַמִּתְאִים לְאִמִּירָתָהּ שֶׁל אִשְׁתְּ מָנוּחַ בְּפָסוּק 6.

7. א. כִּיצַד הַתִּיַּחַס מָנוּחַ לְסַפּוֹר שֶׁל אִשְׁתּוֹ?

ב. לְפִי מָה אִפְשָׁר לְדַעַת שְׁמָנוּחַ לֹא יָדַע שֶׁלְפָנָיו מִלְאָךְ אֱלֹהִים?
הַעֲתִיקוּ אֶת הַמִּשְׁפָּט הַמִּתְאִים מִפְּסוּק 16.

ג. בַּמָּה שׁוֹנָה הַבְּקוֹר הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַמִּלְאָךְ מִבְּקוֹרוֹ הַשֵּׁנִי?

8. בַּמָּה מִזְכִּיר בְּקוּרוֹ הַשְּׁנִי שֶׁל מֶלֶאךָ ה' אֶצֶל הָאִשָּׁה וּמִנּוּחַ אֶת בְּקוּר מֶלֶאךָ ה' אֶצֶל גִּדְעוֹן?

9. א. בַּמָּה שׁוֹנָה תְּגוּבַת הָאִשָּׁה מִתְּגוּבַת מִנּוּחַ לְבְּקוּר הַמֶּלֶאךָ?
ב. בַּמָּה שׁוֹנָה מִנּוּיוֹ שֶׁל שְׁמִשׁוֹן לְמוֹשִׁיעַ מִמְּנוּיִם שֶׁל הַשּׁוֹפְטִים שֶׁקָּדְמוּ לוֹ?

10. לְמַדְנוּ בְּסֵפֶר בְּרֵאשִׁית עַל הַמִּיחָד בְּבָנִים שֶׁנּוֹלְדוּ לַעֲקָרוֹת. קְרְאוּ אֶת הַפְּסוּקִים הַבָּאִים:

ה' אָמַר לְיִצְחָק:

"וְהִרְבִּיתִי אֶת-זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזֶרְעֶךָ אֶת כָּל-הָאֶרֶץ הָאֵל וְהִתְבָּרְפוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל-גּוֹי הָאָרֶץ".
(בְּרֵאשִׁית פָּרָק כו פְּסוּק 4.)

ה' אָמַר לְיַעֲקֹב:

וְקָשַׁל גּוֹיִם יִהְיֶה כִּמְשָׁךְ... וְאֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וּלְיִצְחָק לָךְ אֶתְּנֶנָּה וְלִזְרַעֲךָ אַחֲרָיִךְ. אֲתוֹן אֶת-הָאָרֶץ.
(בְּרֵאשִׁית פָּרָק לה, פְּסוּקִים 11-12.)

יוֹסֵף מוֹדִיעַ לְיַעֲקֹב אָבִיו:

שְׁמִנִי אֱלֹהִים לְאֲדוֹן לְכָל-מִצְרַיִם.
(בְּרֵאשִׁית פָּרָק מה, פְּסוּק 9.)

א. מָה מְשַׁתָּף לְבָנִים שֶׁנּוֹלְדוּ לְאַחַר תְּקוּפַת הָעֲקָרוֹת, לְיִצְחָק, לְיַעֲקֹב וּלְיוֹסֵף?

ב. מָה אֶפְשָׁר לְלַמֵּד עַל שְׁמִשׁוֹן מִכֵּךְ שְׁאִמּוֹ הִיָּתָה עֲקָרָה?

שִׁמְשׁוֹן רוֹצֵה לַקַּחַת לְאִשָּׁה אֶחָת מִבָּנוֹת פְּלִשְׁת

קְרְאוּ בְּעֵינַי פְּסוּקִים 1–9

- 1 תַּמְנָתָהּ – אֵל תַּמְנָה, יָשׁוּב פִּלְשֹׁתִי סָמוּךְ לְצִרְעָה.
- 3 הָעֲרָלִים – שְׂאִינָם נוֹהֲגִים לְעֶרְךָ בְּרִית מִיָּלָה. יִשְׂרָאֵל בְּעֵינַי – מִצָּאָה חֵן בְּעֵינַי. תִּנְאֻלָּה – תְּרוּץ.
- 4 מוֹשְׁלִים – שׁוֹלָטִים.
- 5 כְּפִיר – אֲרִיָּה צָעִיר.
- 6 וְתִצְלַח עָלָיו רוּחַ יְהוָה – בָּאָה עָלָיו רוּחַ גְּבוּרָה. וַיִּשְׁשָׁעוּ – קָרַע אוֹתוֹ בְּיָדָיו.
- 8 מִיָּמִים – כַּעֲבֹר זְמַן־מָה.
- מִפְּלֹת הָאָרֶץ – נִבְלַת הָאָרֶץ. עַד־תִּדְּבָרִים – לְהַקֵּת דְּבָרִים.
- 9 וַיִּרְדְּהוּ – רָדָה, הוֹצִיא

1. עַל מָה נָסַב הַכּוֹכַח בְּמִשְׁפַּחַת מְנוּחָ?

2. א. כִּיצַד מְסַבֵּיר הַמַּסְפֵּר אֶת רְצוֹנוֹ שֶׁל שִׁמְשׁוֹן לְשֹׂאת דֹּקָא אִשָּׁה פְּלִשְׁתִּית?

ב. אֵיזוֹ מְלָה בַּפְּסוּק 4 מְצִיגָה אֶת רְצוֹנוֹ שֶׁל שִׁמְשׁוֹן בְּאִשָּׁה פְּלִשְׁתִּית, כְּחֶלֶק מִתְכַּנְּיָתוֹ שֶׁל אֱלֹהִים?

3. לְפִי מָה אֶפְשָׁר לְלַמֵּד שֶׁלְשִׁמְשׁוֹן הָיָה כּוֹחַ רַב, שְׂאִינוֹ מְצוּי אֲצֶל בְּנֵי אָדָם רְגִילִים? הֲעֵתִיקוּ אֶת הַמִּשְׁפָּט הַמִּתְאִים.

4. שִׁעְרוּ, מִדּוּעַ לֹא סִפֵּר שִׁמְשׁוֹן לְהוֹרִיו עַל מְקוֹר הַדְּבִשׁ?

שִׁמְשׁוֹן מְשַׁסֵּעַ אֶת הָאָרֶץ / צִיר גּוֹסְטֵב דּוֹרָה

התלמידים יבינו שלכל
אומן יש פרשנות משלו
לדמות. אצל דורה שמשון
הוא נער צעיר ושרירי.
אצל דירר הוא מבוגר
יותר, חייתי. דירר מדגיש
את רגלו של שמשון
כשהיא דומה מאוד לרגלו
האחרית של האריה.
(שימו לב לשוק), כדי
לתאר את כוחו החייתי
של שמשון.

שמשון משסע את הארי / ציור אלברכט דירר, חתום: עץ, 1498

4. התבוננו בתמונות בעמודים 126, 127

- א. השוו בין התמונות. במה שונה דמותו של שמשון בציור של דירר מדמותו אצל דורה?
- ב. שיערו ממה נובע ההבדל בין הדמויות?
- ג. הופעתו של שמשון ובמיוחד רגלו מזכירים את מראהו של האריה בציורו של דירר. שיערו מדוע בחר האמן לצייר כך את שמשון?

שִׁמְשׁוֹן עֶרֶךְ מִשְׁתֵּה חֲתָנָה בְּבֵית אָבִי כָּלְתּוֹ הַפְּלִשְׁתִּית

קְרָאוּ בְּעֵינַי פְּסוּקִים 10–20

1. א. מָה אֶפְשָׁר לִלְמַד מֵהַסְּפּוּר עַל מִנְהַגֵּי חֲתָנָה בַּיָּמִים קְדוּמִים?
(קְרָאוּ פְּסוּק 3 וּפְסוּק 10.)
ב. לְשִׁמְשׁוֹן הָיָה בָּרוּר שֶׁלֹּא יוּכַל לְשֹׂאת אֶת הָאִשָּׁה מִתְּמִנָּה
לֹּא אֲשׁוּר הוֹדְרִי וְהַסְכַּמַּת אָבִיהָ – הָאִם זֶה כֵּךְ גַּם בַּיָּמֵינוּ?
הַסְּבִירוֹ.
2. א. הָאִם הָיָה סְכוּי שֶׁהַמְּזֻמָּנִים יִדְעוּ אֶת פְּתָרוֹן הַחִידָה? נִמְקוּ.
ב. כִּיצַד, בְּכָל זֹאת, הַצְּלִיחוּ הַמְּזֻמָּנִים לְגַלוֹת אֶת פְּתָרוֹן הַחִידָה?
3. כְּאֲשֶׁר רוֹצִים לוֹמַר שֶׁדָּבָר טוֹב צָמַח מִדָּבָר רָע, אֶפְשָׁר
לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בַּבְּטוּי: "מַעַז יֵצֵא מִתּוֹק". לְדַגְמָה: "רוֹן שָׁהָ בְּצִרְפָּת
זִמְן אֶרֶךְ מִשְׁהִתְכַּוֵּן אֵלָיו, אֲךָ מַעַז יֵצֵא מִתּוֹק: הוּא קָנָה לְעַצְמוֹ
שִׁפָּה חֲדָשָׁה." חֲבֵרוּ מִשְׁפָּט וְהַשְׁתַּמְשׁוּ בַּבְּטוּי.
4. מָה אַתֶּם חוֹשְׁבִים עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁבָּה חֲלָצָה אִשָּׁת שִׁמְשׁוֹן אֶת
פְּתָרוֹן הַחִידָה מִשִּׁמְשׁוֹן? הַסְּבִירוֹ.
5. כִּיצַד רָמַז שִׁמְשׁוֹן לְמַרְעֵיו שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהֵם הַכְּרִיחוּ אֶת אִשְׁתּוֹ
לְגַלוֹת אֶת פְּתָרוֹן הַחִידָה? הַסְּבִירוֹ וְצִטְטוּ.
6. א. מִהִי הַסִּבָּה שֶׁשִּׁמְשׁוֹן הִכָּה שְׁלוֹשִׁים פְּלִשְׁתִּים?
ב. כִּיצַד הִתְגַּשְׁמוּ דְּבָרֵי הַמְּסַפֵּר עַל שִׁמְשׁוֹן: "כִּי תֵאֵנָה הוּא מִבְּקֵשׁ
מִפְּלִשְׁתִּים"?

10 פִּי כֹן יַעֲשֶׂה – זֶה הָיָה הַנְּהַג.

11 מַרְעִים – חֲבָרִים.

12 מִשְׁתָּה – מִסְכָּה.

סְדִינִים – יָרִיעוֹת בַּד שִׁשְׁמִשׁוֹ
לְעֵטָף אֶת הַגּוֹף כְּבִגְד.

14 מוֹהָאֵל – מִזֶּה שְׂאוּכָל וְטוֹרֵף.
וּמַעַז יֵצֵא מִתּוֹק – וּמִמֵּי שְׁהוּא
חֲזָק יֵצֵא מֵאֵכָל מִתּוֹק.

15 הַלִּירְשָׁנוּ קְרֵאתָם לָנוּ – הָאִם הַזְמַנֶּת
אוֹתָנוּ לְקַבֵּל אֶת רְכוּשֵׁנוּ?

18 בְּשֶׁרֶפׁ יִבֵּא הַחֶרֶסָה –

לִפְנֵי שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ תִּשְׁקַע.

לִוְלֵא חֲרָשָׁתָם בְּעִגְלָתִי – לִוְלֵא

נַעֲזַרְתָּם בְּעִגְלָה שֶׁשִׁיכַת לִי

כְּדִי לְחָרֵשׁ, וְהַנִּמְשָׁל:

לִוְלֵא נַעֲזַרְתָּם בְּאִשְׁתִּי.

19 חֲלִיצוֹתָם – חֲלִיפוֹתֵיהֶם.

20 לְמַרְעָהּוּ אֲשֶׁר רָעָה לוֹ –

לְאַחַד מִשְׁלוֹשִׁים הַמַּרְעִים

קראו בעיון את הפרק

1. כיצד מצדיק אביה של אשת שמשון את נתינתה לאחד ממרעי שמשון?

2. כיצד מציע האב לפצות את שמשון?

3. א. מדוע החליט שמשון לשרוף את שדות התבואה של הפלשתים?

ב. במה שונה המכה שהכה הפעם, מהמכה הראשונה שהכה שמשון בפלשתים?

4. במה מזעזע אפן שרפת שדות הפלשתים בידי שמשון?

השועל מתבלט בזנבו השעיר

- 1 מימים - כעבר זמן־מה.
ויפקד - בא לבקור.
גדי עזים - כמתנת פיוס.
2 תחתיה - במקומה.
3 נקיתי הפעם מפלשתים -
אהיה נקי מעוון, לא יאשימו
אותי אם אתנקם.
4 וכן זנב אלי־זנב - הפנה וקשר
זנב אל זנב.
בתוך - באמצע בין שני הזנבות.
5 בקמות פלשתים - בשדות
התבואה שלהם.
גדיש - ערמות התבואה שכבר
נקצרה.
8 שוק עלי־יוד - בהשאלה:
מכה קשה.
בסעיף סלע עיטם - בשקעורית
סלע ליד עיטם.
9 וינשאו - התפזרו בשטח
והקימו מחנה.

4. יש להניח שיהיו
תלמידים שיביעו צער
על גורלם האכזר של
השועלים. אולי יהיו
שיטענו שלשמשון לא
הייתה ברירה, השיטה
הבטיחה נזק לשדות
פלישתים על שטח גדול
מאוד.
חשוב לפנות מקום להבעת
רגשות התלמידים כדי
לעוררם לאמפטיה לסבלם
של בעלי חיים.

4. מדוע נקמו הפלשתיים במשפחת האשה, הרי שמשון הוא שפגע בהם? תוכלו להעזר בפרושו של אברבנאל:

"כי לא היו חפצים (לא רצו) להתנקם בו (במשון), כי אם לפיסו מיראתם אותו. וגם שראו שמשון עשה מה שעשה בדין (בצדק)."

5. כנראה רצו בני שבט יהודה להסגיר את שמשון לפלשתיים. יש המצדיקים אותם ויש המגנים אותם. כתבו נמוקים בעד ההחלטה ונגדה.

6. ניר דמין ואיר וכו' בין בני יהודה. הציעו פותרת לאיור.

5. אנשי יהודה פעלו מתוך פחד מפני התנכלות הפלשתיים, אם לא יסגירו את שמשון. אולי גם לא ראו במעשיו דרך נכונה להציל את העם מהשעבוד הפלשתי. עם זאת, ודאי יהיו תלמידים שיראו במעשה ההסגרה בגידה בبن עמם.

7. א. מה הבטיחו בני יהודה לשמשון?

ב. כיצד נסה שמשון להושיע את ישראל הפעם?

ג. איזו דגמה נוספת לכוחו העצום של שמשון מתארת בפרק?

8. א. כיצד נוכח שמשון לדעת שהוא עצמו חלש ללא עזרת אלהים?

ב. באיזה נמוק פונה שמשון ומבקש מה' שיעזור לו?

9. א. מה המשתף לכל המקרים שבהם נסה שמשון להושיע את ישראל?

ב. האם הצליח בכך עד כה? נמקו.

10. א. מה הקשר בין השם "עין הקורא" לבין הארוע שקרה בו?

ב. בימינו קוראים לכניסה הדרומית-מערבית לעיר ראשון לציון בשם: "מחלף עין הקורא" – מה מקור השם?

8. הוא פועל כלוחם בודד.
הוא משתמש בנשק לא
נשק. כמו שועלים, לחי
חמור.

14 הריעו - קראו קריאות שמחה

בקול רם.

פשתים - חוטים מצמח הפשתן.

וימסו אסוריו - כאלו נמסו החבליים

שהיה אסור בהם.

15 טריה - לחה, ערין לא התיבשה.

16 בלחי החמור חמור המרתים - בעזרת

עצם לחי החמור הכיתי ועשיתי

חמורתיים, ערמות של הרוגים.

19 ויבקע - גרם לסדק.

עין הקורא - שם המעין שנבקע

מקריאת שמשון לאלהים.

שמשון ממשיך לחפש סבה להכות

בפלשתים.

פרק טז

שמשון מעניש את תושבי עזה

קראו בעיון פסוקים 1-3

1. כיצד הצליח שמשון להדהים את תושבי עזה בכוחו?

2. במה שונה הפגיעה הפעם מהמכות הקודמות שהכה שמשון בפלשתים?

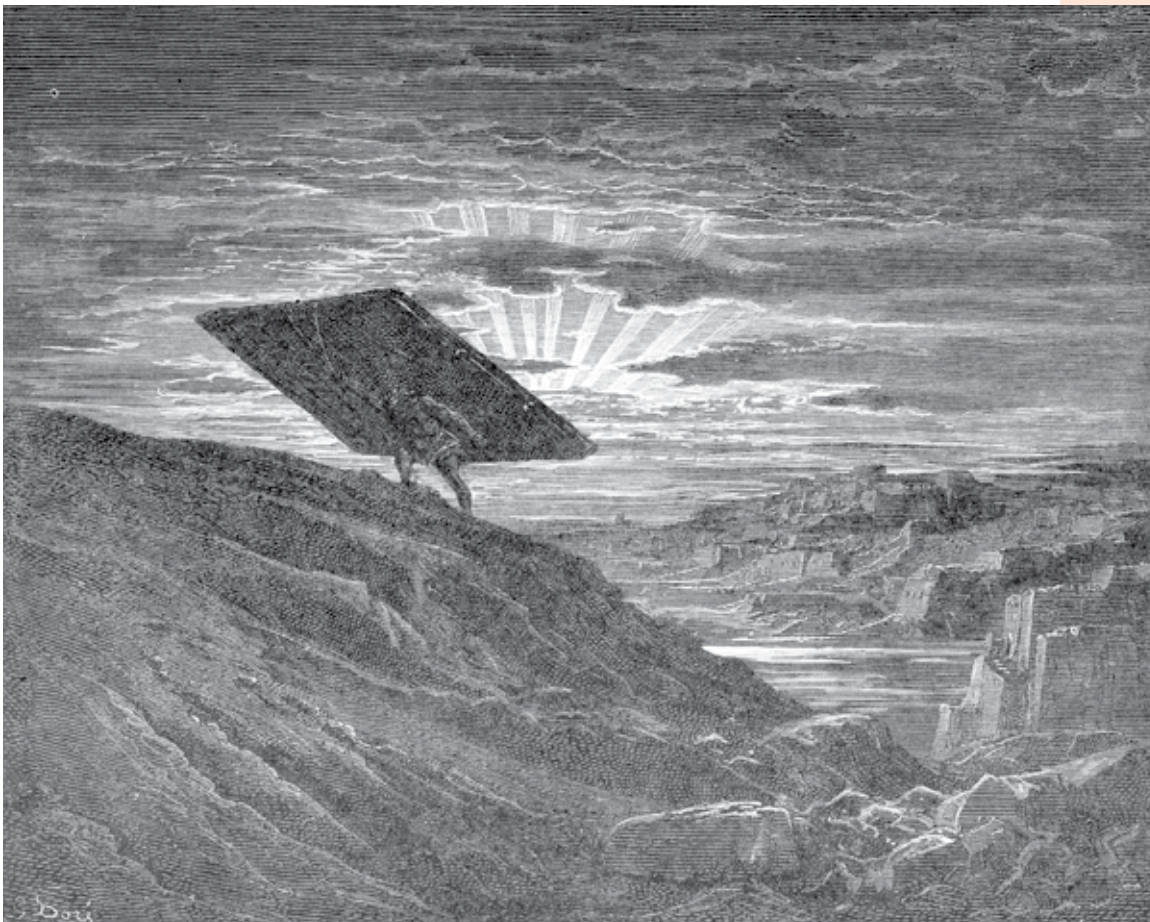
3. א. באילו אמצעים השתמש שמשון במאבק מול פלשתים?
ב. באילו אמצעים נלחמו הפלשתים?

1 עתה - אל העיר עזה.

2 ויסבו ויארכו לו - הסתובבו וחסשו אחריו כדי לתפס אותו. ויתקשו - דברו בלחש.

3 עדי-חצי הלילה - עד אמצע הלילה. ובשתי המאות - שתי קורות העץ מצדי השער שאליהן

3. שמשון נאבק בפלישתים בחומרים מהטבע: אריות, שועלים, לחי חמור וכוח ידיו. הפלישתים נלחמו באמצעים טכנולוגיים מתקדמים של התקופה.

שמשון נושא על גבו את שער העיר עזה / ציר גוסטב דורה

הַפְּלִשְׁתִּים הַצְּלִיחוּ לַתַּפֶּס אֶת שְׁמִשׁוֹן

קְרָאוּ בְּעֵינַי פְּסוּקִים 4–20

1. כִּיצַד מַגְדִּיר הַמַּסְפֵּר אֶת יַחְסוֹ שֶׁל שְׁמִשׁוֹן לְדָלִילָה וְכִיצַד הוּא מַגְדִּיר אֶת יַחְסוֹ לְאַשְׁתּוֹ הָרֵאשׁוֹנָה מִתְמַנֶּה? (רְאוּ פְּסוּק 4 גַּם בְּפָרְקוֹ וְגַם בְּפָרְק יד.)

2. א. כְּתֹבוּ אֶת פְּרָטֵי הַהֶסֶכֶם שֶׁהָיָה בֵּין סָרְנֵי פְּלִשְׁתִּים לְבִין דָּלִילָה.

אֲנִי דָּלִילָה מִתְחַיֶּבֶת	אֲנִי סָרְנֵי פְּלִשְׁתִּים מִתְחַיֶּבִים
_____	_____
_____	_____
_____	_____
בְּתַנָּאֵי שְׁ _____	בְּתַנָּאֵי שְׁ _____

ב. מָה אַתֶּם חוֹשְׁבִים עַל הַהֶסֶכֶם?

ג. יֵשׁ הָאוֹמְרִים שֶׁבַּהֲתַמּוּדוֹת מוֹל הִלַּחַץ שֶׁל דָּלִילָה מְגַלָּה שְׁמִשׁוֹן חֻלְשָׁה. הֲאֵם אַתֶּם מְסַכְּמִים עִם אַמִּירָה זוֹ? הֲאֵם אַתֶּם מִתְנַגְּדִים? כְּתֹבוּ נִמּוּקֵיכֶם.

אף על פי ששמשון אמר לדלילה שמקור כוחו הוא שערור, מציע הפרשן אברבנאל הסבר אחר למקור כוחו: "אין זה ראוי שנחשב שהיה כוח שמשון בשערות ראשו, אלא היה כוחו כוח נס."

3. הַסְבִּירוּ לָמָּה הִתְכַּוֵּן הַפְּרָשׁוֹן? תוּכְלוּ לְהַעֲזֹר בְּפְסוּק 20.

4 נחל שֶׁקֶם - מִתְחִיל בְּהָרֵי יְהוּדָה וְזוֹרֵם דְּרוֹם הַשְּׂפֵלָה עַד הַיָּם.

5 סָרְנֵי פְּלִשְׁתִּים - שְׁלִיטֵי הָעָרִים הַפְּלִשְׁתִּיּוֹת וּבִמָּה נוֹכַל לוֹ -

אִידָּה יְהִיָּה אֶפְשָׁר לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו.

7 שִׁבְעָה יָתִידִים לַחִים אֲשֶׁר

לְאִי־חֲבֹנִי - שִׁבְעָה חֲבָלִים

דָּקִים, עֲשׂוּיִים מִגִּידֵי חֵזוֹת,

כִּשְׁהֵם עֲדִין לַחִים.

וְחִלְתִּי - וְנִחַלְשִׁתִּי.

8 וַיַּעֲלִיָּהּ - הֵבִיאוּ לָהּ.

וְתַאֲסָרְהוּ - קָשְׁרָהּ אוֹתוֹ.

9 וְהָאֶרֶב - קְבוּצַת פְּלִשְׁתִּים

שֶׁהִסְתַּתְּרוּ בְּבֵית דָּלִילָה.

וַיִּנְתַּק - קָרַע.

פְּתִיל־הַנֶּעֱרַת בְּהִרְיוֹחוֹ אֵשׁ -

כָּאֵלוֹ הַחֲבָלִים הָיוּ חוֹט

שֶׁנִּשְׂרַף מִקְרִבַת הָאֵשׁ.

11 בְּעֵבֶתִים - חֲבָלִים עֲבִים.

13 מִחֻלְפוֹת רֹאשִׁי - הַצְּמוֹת

הַקְּלוּעוֹת שֶׁל שְׁעָרֵי.

14 וַתִּתְקַע בִּיתֵד - תִּתְקַע בְּאֶדְמָה

אֶת הַמוֹט שֶׁבְּעֶזְרָתוֹ אוֹרְגִים.

15 וְלִבָּךְ אֵין אֵתִי - אֵינְךָ אוֹהֵב אוֹתִי.

16 וַתִּאֲלָצְהוּ - הִכְרִיחָהּ אוֹתוֹ.

וַתִּקְצַר נַפְשׁוֹ לָמוּת - נִמְאַס

4. עֵינֵנו בַּפְּסוּקִים: 7, 11, 17

- א. מָה פֶּרוּשׁ הַבְּטוּי "כְּאַחַד הָאָדָם" בַּפְּסוּקִים אֵלֶּה?
- ב. שְׁעָרוֹ, מָה מַעֲנִין הַמַּסְפֵּר לְרִמָּז לְקוֹרְאִים כְּשֶׁהוּא חוֹזֵר עַל הַבְּטוּי "כְּאַחַד הָאָדָם" פְּעָמִים אַחַדוֹת?
- ג. לָמָּה הִתְכַּוְּנָה אִמּוֹ שֶׁל יוֹסִי כְּשֶׁאַמְרָה:
הִגִּיעַ הַזְמַן שֶׁתִּפְסֵּיק לְהַחֲמִיץ פָּנִים וְתִתְנַהֵּג כְּאַחַד הָאָדָם!

מַפֵּת הַמְּקוֹמוֹת הַנִּזְכָּרִים בַּסְּפָרִי שֶׁמִּשּׁוֹן

שְׁמִשׁוֹן מֵת מוֹת גְּבוּרִים

21 בְּנֵהשָׁתִים - בְּשָׁנֵי אַזְקִים מְנַחֶשֶׁת.

23 וּלְשִׁמְחָה - לְכָבוֹד תְּפִיסָת שְׁמִשׁוֹן.

25 וַיִּשְׁחַקְלֵנוּ - וַיִּצְחַק אוֹתָנוּ.

26 הַעֲיָה אוֹתִי וְהִימִשְׁנִי (וְהִמִּישָׁנִי) -

תִּנְחָה וְתִדְרִיךְ אוֹתִי, כְּדִי שְׂאוּכַל

קְרָאוּ בְּעֵינַי פְּסוּקִים 21-31

1. כִּיצַד הִתְעַלְלוּ וּבָזוּ הַפְּלִשְׁתִּים לְשִׁמְשׁוֹן? עָנוּ בְּשָׁנֵי סְעִיפִים.

2. בַּמָּה מְזִכֶּרֶה הַתְּנַהֲגוֹת שְׁמִשׁוֹן בְּמִקְדָּשׁ דָּגוֹן אֶת הַתְּנַהֲגוֹתוֹ בְּמִקְרִים אֲחֵרִים שֶׁבָּהֶם הָכָה בַּפְּלִשְׁתִּים?

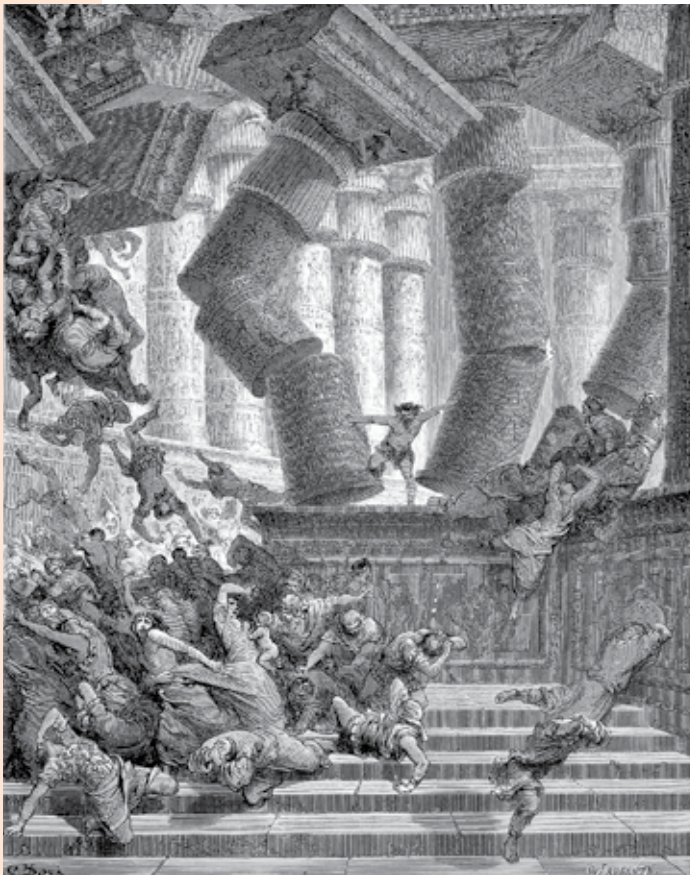
3. בַּמָּה שׁוֹנָה תַּפְּלָתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל שְׁמִשׁוֹן בְּעֵינַי הַקּוֹרֵא (פָּרָק טו, פְּסוּק 18), מִתַּפְּלָתוֹ בְּמִקְדָּשׁ דָּגוֹן (פְּסוּק 28 בַּפָּרָקנִי)?

4. בַּמָּה שׁוֹנָה הַמַּכָּה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁהָכָה שְׁמִשׁוֹן בַּפְּלִשְׁתִּים מֵהַמַּכּוֹת הַקּוֹדְמוֹת?

5. יֵשׁ הִטּוּעָנִים שֶׁשְׁמִשׁוֹן נִכְשַׁל בְּמִשְׁימָתוֹ לְהַבִּיא יְשׁוּעָה לְעַמּוֹ מִיַּד הַפְּלִשְׁתִּים.

א. מָה תּוּכְלוּ לֹמַר לְהַגְנָתוֹ?

ב. בַּמָּה שָׁגָה שְׁמִשׁוֹן?

שְׁמִשׁוֹן בְּמִקְדָּשׁ דָּגוֹן /
צִיר גוֹסְטֵב דּוֹרָה

פרק יז

מיכה גִּנֵּב כֶּסֶף מֵאִמּוֹ

קראו בעיון פסוקים 1-6

1. א. מה קרה לאִמּוֹ שֶׁל מִיכָה?
ב. כיצד בִּטָּאָה אֶת כַּעֲסָהּ עַל הַגִּנֵּב?
ג. כיצד נודע לָהּ מִי הַגִּנֵּב?
2. א. מָהָּ נִבְהֶלָה הָאֵם?
ב. כיצד נִסְתָּה הָאֵם לְהַצִּיל אֶת בְּנָהּ?
3. מָה אֶפְשָׁר לִלְמַד עַל אֲמוֹנָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵהַמֶּסֶפֶר בַּפְּסוּק 3 וּבַפְּסוּק 5, כִּיצַד אֶפְשָׁר לְהַסְבִּיר זֹאת?

מיכה שָׁכַר כֹּהֵן כְּדִי שִׁישֶׁרֶת בְּבֵית הָאֱלֹהִים שְׁבִיבִיתוֹ

קראו בעיון פסוקים 7-13

1. נָעַר מִשְׁבֵּט לֵוִי פָקַד אֶת הַמִּקְדָּשׁ לֹה' שֶׁהָיָה בְּבֵית מִיכָה.
א. אֵיזוֹ מִשְׁרָה הֶצִּיעַ מִיכָה לְנָעַר?
ב. מָה הָיָה שְׂכָרוֹ?
2. לָמָּה צָפָה מִיכָה מִכֶּךָ שֶׁשְׂכָר אֶת הַנָּעַר הַלֵּוִי לַעֲבֹד בַּמִּקְדָּשׁ שְׁבִיבָהּ בְּבֵיתוֹ?
3. א. מָצְאוּ מִשְׁפָּט שִׁיכּוֹל לְשִׁמֵּשׁ כְּכֹוֹתֶרֶת לַפָּרֶק.
נִמְקוּ אֶת בְּחִירְתָּכֶם.
ב. כִּיצַד מִסְבִּיר הַמֶּסֶפֶר אֶת הַסִּבָּה לַמָּצָב הַגָּרוּעַ?

2. לְקַח־לָךְ - גִּנְבוּ מִמֶּךָ.
אֵלִית - קָלַלְתָּ אֶת הַגִּנֵּב. אֵלֶּה הֵיָא מְלָה נִרְדַּפֶּת לְקַלְלָהּ.
וְגַם אִמְרַת בְּאֵזִי - סִפְרַת לִי עַל שֶׁקָּלַלְתָּ אֶת הַגִּנֵּב.
3. הַקֹּדֶשׁ הַקֹּדֶשֶׁתִי - תִּרְמַתִּי אֶת הַכֶּסֶף.
מִיָּדִי לְבָנִי - אֲנִי מַחְזִירָה אֶת הַכֶּסֶף לְבָנִי.
אֲשִׁיכְנוּ לָךְ - אֲחֻזִּיר לָךְ פֶּסֶל.
5. אֶפֹּד וְתֹרֵפִים - פְּרִיטִים מְקַדָּשִׁים.
6. בְּיָמִים הָהֵם אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל -
כֹּאֲשֶׁר הוּכָן הַפֶּסֶל לֹא הָיָה מִנְהִיג מְרָכָזִי, שִׁישְׁמֵר עַל סֵדֶר וְחֻק בָּעָם.
אִישׁ הַיֶּשֶׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה - כָּל אֶחָד הַתְּנַהֵג כְּרִצּוֹנוֹ וְהָיוּ מַעֲשֵׂי פֶשַׁע.

1. מיכה מחזיר את הכסף שגנב לא מתוך חרטה, אלא מפחד העונש מהקללה. הוא מחזיר את הכסף רק לאחר שאימו מברכת אותו. התנהגותו היא דוגמה למצב המוסרי הירוד.
3. האם, בנה והנער הכוהן מאמינים בה', אך אמונתם מעורבת במנהגי פולחן זרים: הכנת פסל ומסכה האסורים לפי התורה.

8. כֹּאֲשֶׁר יִמָּצָא - בְּמָקוֹם שִׁימָצָא מִשְׁרֵת כֹּהֵן וְיִיכָל לְהַתְּפַרְנֵס.
לַעֲשׂוֹת דְּרָכָו - לְהַמְשִׁיךְ בְּדִרְכּוֹ.
10. וְהָיָה לִי לֹאֵב וְלִכְהֵן - תְּהִיָּה כֹהֵן בַּחֲדָר שֶׁהַקֹּדֶשֶׁתִי לְאֱלֹהִים אֲצִלִּי.
בְּגָדִים וּמַחֲתָךְ - מִשְׁכָּרְתְּךָ.

נחל דן, אחד ממקורות נהר הירדן

פרק יח

נציגים משבט דן שבמרכז הארץ מחפשים לכבש נחלה בצפון ופוגשים בנער הכוהן

קראו בעיון פסוקים 1-10

1. במה דומים התכנים בפרק זה לתכנים בפרק יז?

2. בדקו את מקומה של נחלת שבט דן במפה בעמוד 61. לאחר מכן בדקו במפה בעמוד 71 מי ישבו בנחלת דן? ענו: מדוע שלח שבט דן נציגים למצא עוד נחלה לשבטם? כיצד אפשר להסביר זאת?

3. מה היתה הסבה שבגללה נכנסו הנציגים לבית מיכה?

4. א. מה הציעו הנציגים לזקני שבט דן?
ב. מה היתה תשובת הזקנים להצעתם?

המשלחת משבט דן גוזלת ממיכה את הנער הכוהן ואת הפסל.

קראו בעיון פסוקים 11-31

1. מה עשו לוחמי שבט דן לפני שעלו למלחמה על ליש?

אזור העיר ליש בגליל העליון

- 1 מבקשילו נחלה לשבת - חפש עוד מקום להתישב בו.
- 2 ממשפחתם - משבטם. מקצותם - מבין כל משפחות השבט.
- 3 חמה עסיפית מיפה - הם עברו ליד בית מיכה. מייהביאף הלים - איך הגעת לכאן?
- 4 וישקרני - שבר אותי לעבר.
- 5 שאלצא באלהים - בנראה בעזרת האפור. התצלח דרפנו - האם נצליח למצא מקום לשבט דן.
- 6 נכח יתה דרככם - אלהים שומר עליכם.
- 7 לוישה - אל העיר ליש. ואיומקלים - אין אצלם מחסור. יודש עצר - אין בעירם שליט. כמשפט צדעים - תושביה חיים בבטחון ואינם משתתפים במלחמות, כמו הצידונים.
- 9 ואתם מחשים - אינכם עושים דבר.
- 10 והארץ רחבת ידיים - האזור גדול.

2. יש להניח שהגבול המשותף עם הפלשתים, וייתכן שגם כיבושיהם, גרמו לשבט דן לחפש נחלה נוספת.

- 19 הקריש - שתק. השוב | היותך - האם טוב יותר.
- 20 וייטפ לב הכתן - היה מרצה.
- 21 הקבוצה - הרכוש.
- 22 נזעקו - באו לעזרת מיכה למרדף אחרי בני דן.

25 אליהושמע קולך עמנו - אל תעז להגיד לנו.

מרי עש - ממרמרים.
ואספתה נפשך - תגרם לך
שתספה, יבוא ספקך ותמות.

2. מדוע הצליחו אנשי דן לשכנע את הנער לשתף אתם בפעלה?

3. א. מיכה נסה להחזיר את הפסל ואת הנער, אך ויתר. שער, מדוע לא פנה לשופט?

ב. מה מלמד מקרה זה על החיים בארץ בימי השופטים?

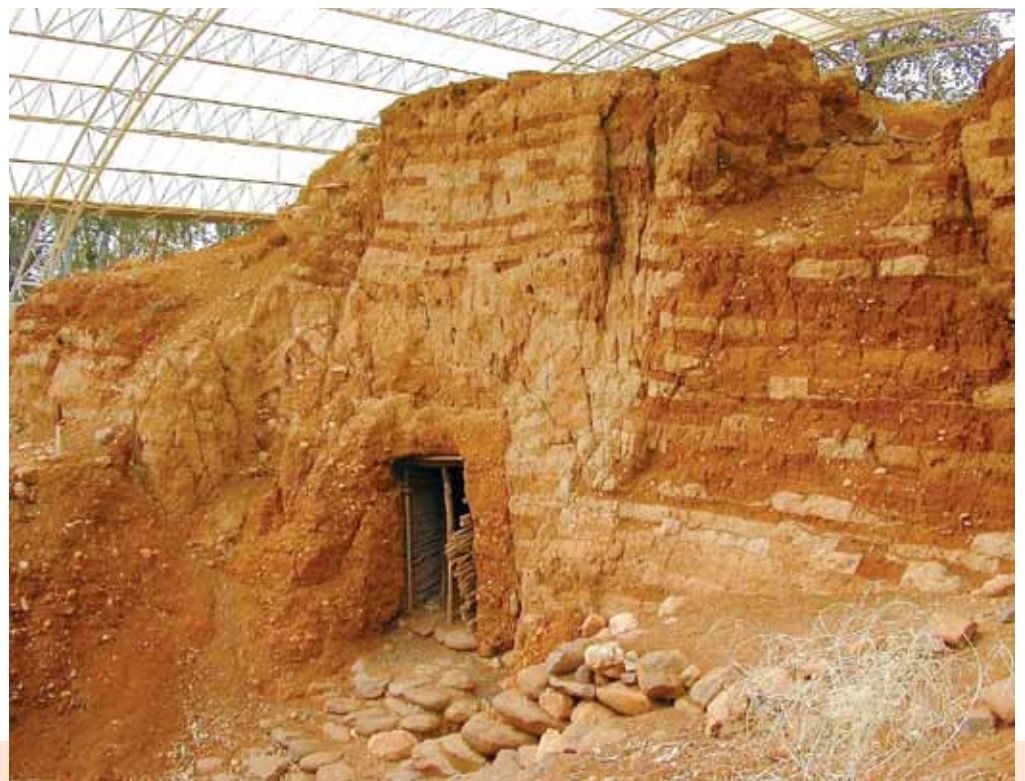

4. א. כיצד הצליחו בני דן לכבוש את ליש?

ב. מה השם שנתנו לעיר ליש לאחר שנכבשה?

5. האם אתם מכירים שמות של מקומות בצפון הארץ שנקראים על שם שבט דן?

הבמה בָּדוֹן.
הבמה והשער נחשפו בחפירות ארכאולוגיות

זו הזדמנות לברר עם התלמידים מהי חפירה ארכאולוגית. גובה השער כ-2 מטר. שער, מה בערך גובה החומה.

שְׂרִידֵי יִשׁוּב יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּבְנָה בְּתֵל דָּן לְאַחַר חֲרָבָה הָעִיר לִישׁ

לְסָכּוּם

1. הִתְכַּוְּנָנוּ לְמַסְבֵּת סִיּוּם לְסִפֵּר שׁוֹפְטִים.
כָּל קְבוּצָה תִּבְחַר שׁוֹפֵט שֶׁהוּא בְּעִינֵיהָ הַחֲשׁוֹב בְּיוֹתֵר וְתִכְּנֶן
נְמוּקִים לְהַצְדִּיקָתָהּ. הִכִּינוּ חִידוֹת, מִשְׁחָקִי רְבִיעִיָּה, קְלָפִי
מִשְׁחָק זְכָרוֹן לְמַלִּים וּבִטּוּיִים בְּסִפֵּר שׁוֹפְטִים.
2. מָה מֵאַפִּין אֶת חַיֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתַקּוּפַת הַשׁוֹפְטִים?
3. אֵיזָה תַּכְסִּיס מֵהַתַּכְסִּיסִים שֶׁבָּהֶם נִקְטוּ הַשׁוֹפְטִים
בְּמִלְחָמוֹתֵיהֶם מָצָא חֵן בְּעֵינֵיכֶם בְּמִיָּחָד? הַסְבִּירוּ.
4. לְפָנֵיכֶם רְשִׁימַת מִשְׁגִּים. כִּיצַד קָשׁוּר כָּל מִשְׁגַּל לְמַסְפֵּר בְּסִפֵּר
שׁוֹפְטִים:

אִמָּץ	אֶכְזָרִיּוֹת	שְׁעָבוֹד	קְפוּחַ	נְבִיאִים
מִשָּׁל	שִׁירָה	חִידָה	חֻקֵּי הַתּוֹרָה	מוֹשִׁיעִים
"אִישׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה"		"וְתִשְׁקֹט הָאָרֶץ"		